

Herran Kristuksen seuraaminen

Kuinka eteenpäin Suomen kirkossa?

Suomen Luther-säätiö

Hengen viisaus -sarja

1. Eero Parvio
Pitääkö minun tehdä parannus?

2. Gene Edward Veith Jr
Löysin luterilaisuuden

3. Per-Olof Sjögren
Rukouskoulu

4. Anssi Simojoki
Herran Kristuksen seuraaminen

Herran Kristuksen seuraaminen

Kuinka eteenpäin Suomen kirkossa?

ANSSI SIMOJOKI

SUOMEN LUTHER-SÄÄTIÖ

Julkaisija: Suomen Luther-säätiö©
Lutheran Heritage Foundation

Myllypaino, Leväsjoki 2004

ISBN 952-5409-29-5

Sisällys

Alkusanat

1. Kaikki hyvin?	15
2. Kehitys pois kristillisestä yhteiskunnasta	20
3. Kehitys pois luterilaisesta ja kristillisestä kirkosta	33
4. Kirkollinen oikeus ja valta	51
5. Oikeudettomuuden tilasta oikeuteen	61
6. Eri oppi ja yhteinen sakramenttiko?	68
7. Sisään vai ulos?	77
8. Lopuksi	85

Alkusanat

Vuonna 1992 kirjoitin teoksen nimeltä 'Paimenkirje' Raamatusta, uskontunnustuksesta, kirkosta ja maailmasta. Vastaanotto oli vanha tuttu: syvä suomalainen suonsilmän hiljaisuus! Niinhän kirkossa ja valtiossa keskustellaan sellaisten kanssa, joilla ei ole oikeita mielipiteitä. Kirkossa ei ole suotavaa eikä tarpeen käsitellä vaikeita asioita, koska herkkä julkisuuskuva vaatii suotavia kysymyksiä ja myönteisellä tavalla ennakoitavaa, turvallista lopputulosta. Sellaiseen lopputulokseen päästään varmimmin latteuksilla. Erityisen vaikeita kysymyksiä kirkolle tuottaa sen kaikkein omin, siis kaikki se, mikä tekee kirkon varsinaisesti kirkoksi, nimittäin Raamattu ja kirkon oppi. Kirkonhan on aina löydyttävä oikealta puolelta oikeassa olijoiden ja voittajien joukosta.

Vuosikymmen myöhemmin ilmestyi onneksi uusi kiistakirjoitus samoille apajille 'Paimenkirjeen' kanssa. Dos. Sammeli Juntusen 'Horjuuko kirkon kivijalka' keskustelee kriittisesti kirkon teologiasta ja jumalakuvasta sekä pohtii kirkon tulevaisuutta. Kumpi selviytyy voittajana, moderni jumalankuva vai klassinen kristinusko? Kiistakirjoittaja ei ole päässyt mitenkään erityisellä tavalla esille. Vika on varmaan siinä, että hänen kirjansa, vaikka onkin helppolukuinen, on samalla liian syvälinen. Joukkoviihteen kulttuurissa sellainen ei myy. Vain tarpeeksi pinnallinen iskulausetologia nousee otsikoihin. Lukija säästyy ajattelemisen vaivalta ja tietämisen tuskalta.¹

---

¹ Juntunen, S., Horjuuko kirkon kivijalka. Helsinki 2002.

Tiedotusvälineillä ei ole tarvetta keskustella kunnolla, syvästi kirkosta, koska niiden aika menee tyystin oman sananvapauden vaalimisessa. Erityisesti Pohjoismaissa, entistä Saksan Demokraattista Tasavaltaa (DDR) edelleen muistuttavissa, pehmeissä maailmankatsomusvaltioissa sananvapaus onkin hankala asia. Pääperiaate on se, että kaikilla on vapaus olla samaa mieltä kaikista asioista tavalla, joka saadaan tiedotusvälineistä. Tämän lisäksi on muutama puolivirallinen poikkipuolinen. Heidän aikansa kuluu eri esiintymislavoilla vahvistamassa hyväksyttävällä toisinajattelulla yhteistä, samanmielistä sananvapautta. Lehdistö tietää jo toimittajakoulun katekismuksesta, että kaikki valta turmelee ja ehdoton valta turmelee ehdottomasti. Tästä säännöstä on kuitenkin yksi poikkeus: tiedotusvälineet. Totta kai niillä on valtaa kuten neljännelle valtiomahdille sopiikin, on paljonkin mahtia, mutta ne käyttävätkin valtaansa vastuunsa tuntien! Niinhän vakuutetaan jokaiselle, joka kyselee, missä tämän vallan vahtikoirat nukkuvat. Lehdistö uskoo edelleen kirkkain otsin liberaaliin elämänohjeeseensa olla eri mieltä jonkun kanssa ja samalla kuolemaan saakka puolustaa tämän jonkun oikeutta sanoa hullu mielipiteensä: totta kai hänellä tulee olla sanomisen oikeus mutta ei meidän lehdessä!

Kristillisen uskon ja kirkon eli ns. henkimaailman asiat ovat vielä eri juttu. Kommunistisessa Unkarissa talouden ja jossakin määrin myös kulttuurielämän vapautuminen ennen aatteen julkista vararikkoa, ei koskaan ulottunut kirkkoon asti. Sitä kohdeltiin jatkuvasti Stalinin ajan keinoin. Salaisen poliisin vangitsemasta luterilaisesta piispasta, Lajoss Ordassista tarkoin vahditussa kotiarestissaan ei sopinut puhua eikä Suomessa puhuttukaan, koska luterilaisen kirkon pikku diktaattori, piispa Zoltan Kaldy takasi vallanpitäjille sen, ettei kirkossa heittäydytty hankaliksi, ei rettelöity. Zoltan Kaldyn ystävät Suomessa olivat samaa mieltä. Siksi Suomessakaan ei, paria poikkeusta lukuun ottamatta, oltu Janos Kadarin hallitukselle ja salaiselle poliisille hankalia, ei rettelöity. Vallanpitäjien suhde kirkkoon on näet aina konservatiivinen hulluimpien vallankumoushulinoiden lyhytaikaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Kirkko ja kristityt pitää ennen muuta varmistaa! Var-

mistaminen tapahtuu valvomalla. Valvominen tähtää siihen, että kirkonkellojen himmennetyin kaiun lisäksi kirkosta kuuluu vain oikeanlaisia ääniä. Mikä muu taho nykyään sopisi tällaiseen varmistavaan valvomiseen paremmin kuin vastuunsa tunteva lehdistö? Maan valtalehdellä on laaja kulttuuriosasto. Sen kirkollis-teologinen tarjonta on kuitenkin äärimmäisen kapea ja tarkkaan säännöstelty. Se olisi samaa kuin saman lehden musiikkitoimitus tuntisi sävelten maailmasta ainoastaan torvisoiton ja kirjoittaisi pelkästään messinkipuhaltimista. Vertailepa, mitä kristillisiä kirjoja vuoden aikana on julkaistu ja mitkä niistä pääsivät julkisuuteen eli ylittivät toimituksen vastuullisen julkisuuskynnyksen! Ne harvat ovat olleet kovin paljon toistensa kaltaisia. Muun kulttuurikeskustelun tulee olla monipuolista. Kirkon ja kristinuskon asioista päättää ja kirjoittaa suppea kartelli.

Vastoin kirkon ja kristittyjen jäykkiä, dogmaattisia oppeja, perinteisiä käsityksiä ja ennakkoluuloja tiedotusvälineet ovat vapaa-mielisiä eli liberaaleja sekä edistyksellisiä, avoimia ja suvaitsevia. Tiedotusvälineiden, erityisesti lehdistön valta ja vastuu vaativat, että kaikki muutkin olisivat ennakkoluulottomia, liberaaleja, edistyksellisiä, avoimia ja suvaitsevia. Liberaalit ovat liberaaleja vain liberaaleille. Totta kai jokaisella on oikeus mielipiteeseensä. Kaikilla mielipiteillä, nimittäin niillä, jotka eivät ole oikeita, ei kuitenkaan voi olla samanlaista toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuutta kuin oikeilla mielipiteillä. Ajatus on samantapainen kuin se, mikä yleisesti kohdataan islamin piirissä: uskonto on inhimillinen ja suvaitseva, mutta ei niille, jotka levittävät evankeliumia ja vielä vähemmän niille, jotka evankeliumin kuultuaan haluavat kristillisen uskon ja kasteen. Etiikan ja moraalin alueilla kristityilläkin on tietysti oikeus mielipiteisiinsä, mutta he eivät saisi mitenkään vastustaa niille vastakkaisia oikeita käsityksiä. Kristillistä avioliitto- ja ihmiskäsitystä saa pitää pilkkanaan ja vastustaa julkisesti miten tahansa, kuten jatkuvasti ja eri tavoin tehdään. Sellainen on sananvapautta. Sen sijaan on kuohuttavaa, jos kristityt vastustavat julkisesti kristinuskon vastaisia käsityksiä. Sellainen

haiskahtaa syrjinnälle, sorrolle ja muille poliittisesti epäkorrekteille asenteille, joille on tehtävä jotakin. Periaatteessa sananvapaus koskee tietenkin kaikkia asioita, mutta käytännössä on oltava vastuullinen. Siksi vastuulliset tiedotusvälineet poimivat kirkostakin esiin oikeat mielipiteet, edistävät niitä ja unohtavat väärät mielipiteet ja niiden toittajat hiljaisuuteen. Tätä lyhyesti tarkoittaa poliittisesti korrekti kulttuuri. Lännessä sellaiseen yhtenäiskulttuuriin törmäsi hämmästykseseen moni Neuvostoliitosta karkotettu toisinajattelijä, erityisesti Aleksandr Solzenitsyn, joka kuitenkin ryhtyi ottamaan siitä mittaa kuuluisassa Harvardin puheessaan kesäkuussa 1978.²

Se, josta vaietaan, ei ole olemassa. Joskus kyllä vaihtelun vuoksi voidaan joku väärinajattelijä ja –toimija sitoa joksikin aikaa julkisen häpeän kaakinpuihin kuten joku Valkealan kirkkoherra tai joku muu, joka näkemyksillään on sellaisen käsittelyn totisesti ansainnut. Miten olikaan aatoksen kulku UKK:n loppukauden Rähmä-Suomessa rauhan suurvallan kainalossa: Suomi on puolueeton kaikissa muissa paitsi sodan ja rauhan kysymyksissä, ja oikeastaan kaikki kysymykset maailmassa ovat näitä sodan ja rauhan kysymyksiä. Tiedättehän te muuten lehdistön vastuun klassisen määritelmän: se alkaa toimittajan saapuessa palopaikalle ja päättyy hänen lähtiessään sieltä.

Jokainen Dostojevskinsa lukenut muistaa suurinkvisiittorin tarinan 'Karamazovin veljeksissä'. Osaamme ihailia kirjailijan nero-kasta ajatuksen kuljetusta ja hymyillä oivaltavasti hänen kirkkokritiikilleen: nöyrä, kärsimään valmis Jeesus vallantäyteisen kirkon vallantäyteisen suurinkvisiittorin tuomittavana, suurinkvisiittorin, joka vieläpä tuntee kenet aikoo huomenissa roviolla polttaa. Jeesus ei ymmärtänyt kirkon maallisen vallan tärkeyttä. Siksi hänet

---

² Thomas, D.M., Alexander Solzenitsyn. A Century in His Life. London 1998, 457-465. Thomasin elämäkerrassa ranskalainen filosofipoliitikko J-P Sartre ja tämän kumppani Simone de Beauvoir edustavat sitä poliittisesti korrekta libertunististä länttä, jolle Solzenitsynin kirjat ja elämä antoivat heidän omien sanojensa mukaan moraalisen kuoliniskun, Thomas s. 227.446.449. Simojoki, A., "Tunnustuksellinen luterilaisuus - kappale vaiettua toisinajattelua." Kanava 8 1999, 476-480.

oli parempi uhrata, kuten jo Kaifas huomasi tehdä. Turmeltunut maailmanmies, paavi Aleksanteri VI Borgia, tunnisti Johannes Kastajansa Firenzen parannuksen saarnaajassa Girolamo Savonarolassa ja järjesti tämän hirteen v. 1498. Toinen samaa maata ollut paavi Leo X kirosi Lutherin kiirehtiessään lempipuuhaansa villisian metsästykseseen. Ruotsin ja Suomen armollisen kristillisen esivallan huolena ei ollut yleinen tapainturmelus vaan rahvaan parissa leviävä luterilainen herätys 1700- ja 1800-luvuilla. Sitä vastaan turvauduttiin lakiin, vallesmanneihin, käräjiin ja heränneen papiston erimuotoiseen kyykyttämiseen.

Vuonna 2004 on puhuttu paljon Suomen Luther-säätiöstä. Yhtenä kirkkomme sisällä toimivista kristillisistä järjestöistä, se muiden ohella järjestää luterilaisia jumalanpalveluksia pääkaupungissa ja muuallakin maassa erikokoisissa jumalanpalvelusyhteisöissä.³ Niiden jäsenet kuuluvat kirkkoon ja haluavat kirkon uskon ja tunnustuksen mukaista opetusta ja apostolisia jumalanpalveluksia. Julkisuus alkoi siitä, kun kaksi Luther-säätiön pappia Helsingissä pyysi paikalle saapunutta Helsingin piispaa jäämään pois ehtoollispöydästä. Heillä oli perustelunsaakin, jonka he kohteliain sanankääntein esittivät: Piispalla ja mainittuun jumalanpalvelukseen osallistuvilla kristityillä ei ollut opin ja käytännön yhteyttä. Piispa oli opetuksellaan ja toiminnallaan vuosikautia hajoittanut sitä, mitä Luther-säätiö pyrkii rakentamaan ja ylläpitämään kirkossa. Siksi ei vallinnut yhteisen opin ja tunnustuksen mukaista sakramenttienkaan yhteyttä, millainen luterilaisen tunnustuksen

---

³ Teologisissa hakusanateoksissa käytetään usein termejä sekulaaripapisto ja regulaaripapisto. Alueellisen seurakuntatoiminnan lisäksi kirkossa on ts. vanhastaan ollut papistoa, jonka pastoraalinen toiminta on kohdennettu erityisellä tavalla. Suomessa katolisella ajalla esim. dominikaanien jumalanpalvelustoiminta ja siihen liittyvä sielunhoitotyö oli merkittävää. Paikallisseurakuntien papiston ja regulaaripapiston välille tuli kuitenkin myös konflikteja, ks. esim. Salomies, I. Suomen kirkon historia I. osa, Helsinki 1944, s 278. Lut. ortodoksian ajan kartanoissa oli usein omat kappelinsa ja pappinsa, jotka eivät olleet paikallisseurakunnan papiston alaisia. Sotilaspapisto on aina muodostanut kirkkojuridisesti oman lukunsa. Kansanherätysten ja herätysliikkeiden syntymisen yhteydessä useilla herätysliikkeillä on ollut itsenäisiä kirkkoja ja kappeleita pappeineen. Jumalanpalvelusyhteisötoiminta luterilaisissa kirkoissa Pohjoimaissa nousee siis vanhan kirkollisen perinteen pohjalta.

mukaan on välttämättömyys. Luottamuksellinen keskustelu vuosi lehtiin ja käynnisti voimakkaan julkisen ajatustenvaihdon sekä myöskin kurinpitotoimenpiteet. Elokuussa 2004 Helsingin piispa Eero Huovinen osoitti omasta puolestaan Luther-säätiölle ovea kirkon ulkopuolelle, minne säätiön väki ei missään tapauksessa aio lähteä.

Syntyneessä julkisessa keskustelussa on ollut paljon hyvää. On taas kerran puhuttu kristinuskon perusasioista. Luonnollisesti on nähty ja kuultu myös monta limboa, riman alitusta, jollaisia ovat uho, uhkailu ja muu asian vierestä puhuminen. Molemmista mainituista syistä johtuen on tärkeää, että tapahtumat ja henkilöt asetetaan mahdollisimman aitoihin historiallisiin ja uskonopillisiin yhteyksiinsä. Millaisesta kirkosta, valtiosta ja maailmasta olemme tulossa? Mikä on tie tulevaisuuteen? Mihin mikäkin polku johtaa? Tällaisia kysymyksiä tämä kirjanen pohtii luterilaisen opin, kirkon ja teologian historian sekä lähihistorian pohjalta.

Tapahtumat voi nähdä toisen julkisen myrään valossa. Vuoden 2004 maailmanlaaja puheenaihe on ollut amerikkalaisen näyttelijän Mel Gibsonin elokuva 'Kristuksen kärsimys'. Miksi paheksuminen, huuto ja meteli? Elokuva on kuulemma väkivaltainen, julma ja oletettavasti, joskaan ei todistettavasti, juutalaisvastainen. Se olisi oikeastaan pitänyt kieltää! Tällaisia tekopyhiä purkauksia rankan seksi- ja väkivaltaviihteen kyllästävässä maassa luettiin niin kirkon kuin maailmankin lehdistä. Kun Suomeen v. 2000 varta vasten tuotettiin Kristusta ja hänen apostoleitaan homoerotiikalla häpäisevä ruotsalainen valokuvanäyttely 'Ecce homo', kaikkien olisi pitänyt rientää sitä vapaamielisyyden vuoksi katsomaan. Kun amerikkalainen katolinen taiteilija pukee Uuden Testamentin keskuksen, sen kärsimyshistorian, tekstille uskolliseen realistiseen asuun, bailaavan kaupungin täyttää hetkeksi inho, huuto, vastalauseet, meteli. Miksi? Mikä Raamatun Jeesuksessa edelleenkin kykenee niin rajusti raastamaan niin kirkkoa kuin maailmaakin? Tosiasiassa Gibsonin pelkistetyn elokuvan kanssa pitäisi kieltää maailman taidearteiden maalaukset Kristuksen kärsimyksestä.

Pitäisi kieltää J.S. Bachin Matteus- ja Johannes-passiot. Dostojevskin kuvittelema suurinkvisiittori sentään tunsii, kenen kanssa oli tekemisissä.

Kahdella edellä mainitulla kohulla on paljonkin yhteistä toistensa kanssa. Saako Jeesus olla sellainen kuin hän on? Saavatko hänen omansa olla sellaisia kuin he hänessä ovat?

Sellainen hän kuitenkin aina on, eilen ja tänään ja iankaikkisesti (Hebr. 13:8), Jeesus Kristus, sellainen on alinomaa hänen tosi, mystinen ruumiinsa, pyhä kristillinen kirkko, sellaisia ovat hänen seuraajansa tässä maailmassa. He nousevat hiljaisuudesta ja painuvat sinne ollen aina väärä hirsi tämän maailman rakennuksessa, vääränlaiset vieraat turhuuden markkinoilla.⁴ Mikä on tämä puhuva hiljaisuus, joka vaiti ollenkin nostattaa huudon ja metelin, jonka hiljaisuuden lapset lopulta perivät maan (Matt. 5:5). Kirkko on hänen. Kukaan muu ei ole kirkon tähden niin haavoitettu, ei vuo-dattanut Jumalan edessä kelpaavaa uhrivertä. Kirkko ei ole vallan-pitäjien eikä kansan, vaikka erilaiset vallantavoittelijat sitä mielivätkin takapihakseen. Kirkko ei ole paavin, kardinaalien, piispojen, kirkolliskokouksien, tuomiokapitulien, konsistorien, kirkollissenaat-tien tai komiteoiden oma. Kirkko on yksinomaan Kaikkivaltiaan Kristuksen omaisuus. Kirkko on hänen sanansa luomus. Kaikki edellä mainitut ovat vain siinä määrin kirkkoon kuuluvia ja kirkkoa kuin Jumalan sana niissä asuu ja hallitsee. Tästä Herrasta ja kirkosta, Herrasta ja hänen seuraamisesta nimeltä mainitun maan nimeltä mainitussa kirkossa aivan tietyissä tilanteissa me nyt puhumme Pyhän Raamatun ja sen mukaisen kristillisen opin sanoin.

”Kuka uskoo meidän saarnamme, kenelle Herran käsivarsi ilmoitetaan? Hän kasvoi Herran edessä niin kuin vesa, niin kuin juuri kuivasta maasta. Ei ollut hänellä vartta eikä kauneutta; me näimme hänet, mutta ei ollut hänellä muotoa, johon me olisimme mielistyneet. Hän oli ylenkatsottu, ihmisten hylkäämä, kipujen mies ja sairauden tuttava, jota näkemästä kaikki kasvonsa peittivät,

⁴ Bunyan, J., Kristityn vaellus.

halveksittu, jota emme minäkään pitäneet. Mutta totisesti, meidän sairautemme hän kantoi, meidän kipumme hän säilytti päällensä. Me pidimme häntä rangaistuna, Jumalan lyömänä ja vaivaamana, mutta hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden, runneltu meidän pahain tekojemme tähden. Rangaistus oli hänen päällensä, että meillä rauha olisi, ja hänen haavainsa kautta me olemme paratut” (Jes. 53:1-7).

Olen kirjoittanut tämän kirjasen silmieni edessä vuoden alussa 29.1.2004 kotiin kutsuttu *Pansofos*, rov. TL Simo Kiviranta, Suomen Luther-säätiön perustajaisä ja ensimmäinen puheenjohtaja, jonka kanssa vuosikymmenien ajan käydyt keskustelut ovat vaikuttaneet niin tyyliin kuin sisältöönkin. *Requiescat in pace post militiam suam ecclesiasticam.*

Nairobin Karenissa Martti Lutherin syntymäpäivänä 10.11.2004

Anssi Simojoki

1. Kaikki hyvin?

”Myös protestanttisuudessa on, sen jälkeen kun luovuttiin Raamatusta turvapaikkana, tarrauduttu kirkkoon.”

Søren Kierkegaard (1813 -1855)⁵

Suomen evankelis-luterilainen enemmistökirkko on lyhyessä ajassa kokenut ylhäältä ja ulkoapäin toteutetun vallankumouksen, jonka jäljiltä tuo kirkko on kokonaan toisenlainen kuin edeltävinä vuosikautina 1500-luvun uskonpuhdistuksen jälkeen. En puhu nyt yleisestä maailman muuttumisesta, joka luonnollisesti näkyy myös kirkossa: talikynttilät ovat vaihtuneet sähkövaloihin, kapulaviestit sähköpostiin. Tuon ylhäältä päin, piispakunnasta ja kirkon hallintoelimestä julkisen sanan palkein puhaltamalla toteutetun vallankumouksen tarkoituksena on ollut pelastaa kirkkolaitos, sen julkinen asema ja etuoikeudet mahdollisimman muuttumattomina niissä murrosaikojen myllerryksissä, jotka 1960-luvulta lähtien ovat vaikuttaneet koko maailmassa, erityisesti länsimaissa ja niiden perinteellisissä valtakirkoissa.

Vanhaa germaanista pakanuutta ja intialaista uskonnollisuutta

---

⁵ Søren Kierkegaard, Päätävä epäetieteellinen jälkikirjoitus. Suom. T. Lehtinen. Juva 2001, 51.

palvovan, kristinuskonvastaisen kansallissosialismin väkevä virta hukkui raunioihin ja painui mullan alle 2. maailmansodan päättyessä 1945. Marxilais-leniniläisen ateismin avoin haaste on toistaiseksi kadonnut Euroopan neuvostokommunismien yllättäen romahdettua 1990-91. Lähellä vanhaa, kristinuskonvastaista pohjoismaista liberalismia eli vapaamielisiä aatteita⁶ kukkinut monimuotoinen uusvasemmisto ja kovaa maolaista tai neuvostokommunismia tukenut nuorisokommunismi ovat jättäneet julkiset esiintymislavat. Silti niiden vaikutus ajatteluun ja kulttuuriin on huomattava. Ne tosin epäonnistuivat poliittisen ja taloudellisen vallan kaappaamisessa Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitolle, mutta ne muuttivat Suomen yhteiskunnan kulttuurielämän ja arvo maailman perinpohjaisesti.⁷

Neuvostoliiton kadottuakin sen perintö elää ihmisten ajatusmaailmassa. Vuoden 1967 Kuuden päivän sodan Neuvostoliitossa ja muissa kommunistimaissa laukaisema juutalaisviha 'siionismin vastustamisen' viikunanlehdellä verhottuna elää edelleenkin. YK:n järjestämässä Durbanin kokouksessa v. 2001 juutalaisten kansalliskodin ja -valtion ajatus eli siionismi yritettiin taas kerran julistaa tuomittavaksi rotusorron opiksi. Israelissa ja Länsirannalla lasjetaan jokainen hylsy. Samaan aikaan Etelä-Sudanissa, puoliuuhduksissa, on saanut kuolla yli kaksi miljoonaa ihmistä. Miten olisi

---

⁶ Historiallisesti on tärkeää erottaa toisistaan kristilliseen uskoon perustuvat tai kristillistä uskoa mukailevat vapauden aatteet ja kristinuskonvastainen liberalismi, joka on määrätietoisesti pyrkinyt poistamaan kristinuskon vaikutuksen yhteiskunnasta ja kulttuurielämästä. Kristilliset vapauden ajatukset mursivat sen taloudellisen-poliittisen vastarinnan, joka pyrki ylläpitämään orjuutta 1800-luvulla Englannissa ja Yhdysvalloissa. Pohjoismaissa kristinuskonvastaisen liberalismien näkyvä johtohahmo ja perinteen luoja oli tanskalainen Georg M.C. Brandes (1843-1927), jonka perintöä sellaiset suurehdet kuin Dagens Nyheter, Göteborgs Post ja Helsingin Sanomat ylläpitävät. Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen 1700-luvun vallankumouksen vapaudenaatteet rakentuivat Raamattuun ja valistusfilosofiaan. 1700-luvun huomattavin pohjoismaainen kansantaloustieteilijä, Kokkolan kirkkoherra Antti Chydenius (1729-1808) oli poliittisesti ja taloudellisesti vapaamielinen ajattelija, pappina tarmokas puhdasoppisuuden ja kristillisen moraalin edistäjä. Sama voidaan sanoa ruotsalaisista tunnustuksellisista piispoista Bo Giertzistä (1905-1998) ja Bertil E. Gärtneristä (1924-).

⁷ *Salminen E., Vaiennettu media -vaikeneva tutkimus. Tiedepoliittikka 1/2001, s 31-34.*

suhtauduttava muihin kansallisvaltioihin kuten Suomeen, Kiinaan tai Japaniin? Entä kurdien kansalliskoti ja muut itsenäisyysliikkeet? Kiihkein, silmittöminkin arabikansalliskiihko ja –rasismi sekä islamin nimissä tehdyt karkeat ihmisoikeusloukkaukset ovat olleet arvostelun tuolla puolen. Etiopian marxilainen Derg surmasi kymmeniätuhansia ilman vakavia vastalauseita. Lännen demokraattisten maiden kansanvaltaisesti valvotut sotilastoimet vetävät kuitenkin vanhasta marxilaisesta tottumuksesta sadattuhannet sodanvastustajat kaduille. Tiedotusvälineet menevät edelleenkin helposti ja vahingoniloisina Slobodan Milosevicin ja muiden tyrannien puolelle, kun Länsi ryhtyy niitä vastaan tositoimiin.

Pohjois-Vietnamin lukemattomat sotarikokset ovat edelleen tutkimatta. Filosofi Bertrand Russel oli kyllä järjestämässä Yhdysvaltojen vastaista epävirallista sotarikostuomioistuinta. Kommunismin piirissä tehdyt julmuudet ja veriteot, jotka tulivat täyttämään myöhemmin Aleksandr Solzenitsynin 'Vankileirien saariston' ja sittemmin sen kuuluisan 'Mustan kirjan' kymmenillä miljoonilla uhreilla, eivät koskaan liikuttaneet häntä kuten eivät filosofi Jean-Paul Sartrekaan tai Englannin oloja uupumatta ivailevaa irvileukaa G.B. Shaw'ta.⁸ Pääasia, että jenkkejä edelleenkin yritetään kepittää vielä vuosikymmenien kuluttuakin. Mailleen menneessä kommunismissahan vapaan markkinatalouden Länsi oli aina väärässä. Lännen rauha oli sotaa, Idän sodat ja tiukkaan napitettu militarismi silkkaa rauhaa.

Ronald Reagania, Yhdysvaltojen presidenttiä pidettiin Euroopassa 1980-luvulla sotakiihkoisena toisen luokan elokuvapellenä,

---

⁸ Pipes, R., *The Russian Revolution*. New York 1991, 840: V. 1925 Poliittisten vankien kansainvälinen komitea salakuljetti länteen asiakirjoja ja todisteita Neuvostoliiton vankiloiden ja pakkotyöleirien oloista. Julkaisu sai kuitenkin Lännen intellektueilta lähinnä kyynisen tai ilkeämielisen vastaanoton. Upton Sinclair ja Bertrand Russel väittivät toisissaan, että esim. Kaliforniassa ja Lännessä yleensäkin olot olivat samankaltaiset. Stalinin vainojen todenteolla käynnistyessä G.B. Shaw ylisti Stalinia ja Neuvostomaata paikkana, missä hän oli nähnyt tulevaisuuden toimivan. Radzinsky, E., *Stalin. The First In-Depth Biography Based on Explosive New Documents from Russia's Secret Archives*. Transl. From the Russian By H.T. Willets. London 1996, 250.

kunnes hän voitti Kylmän sodan ja osoittautui suureksi valtiomieheksi. Afrikan suuret murhenäytelmät niin Etelä-Sudanissa kuin Ruandassakin ovat Darfurin tapahtumiin saakka olleet maailmalle toisarvoisia. Globalisaation vastustajat eivät vielä kertaakaan ole marssineet Kolmannen maailman korruptiota vastaan, joka kuitenkin kaikkein tehokkaimmin köyhdyttää jopa vauraitakin kansantalouksia. Tällaiset julkisuuden intohimoiset voimat eivät ole järkeviä eivätkä reiluja mutta sitäkin vaikutusvaltaisempia. Niiden ehdoilla tieto liian usein kulkee ja kantaa lujasti otetaan. Onhan luettu lehtiä ja katsottu televisiota!

Miksi puhua vallankumouksesta kirkossa, jos hallittu muutos on ohjattu ylhäältä päin? Pidetäänhän perinteisten asemien turvaamista hinnalla millä hyvänsä yleensä konservatiivisuutena, jonka puolestaan pitäisi olla mahdollisimman kaukana kaikesta vallankumouksellisuudesta. Kenelle valta siirtyi ja keiltä? Mitä on tapahtunut, vai onko loppujen lopuksi tapahtunut mitään haitallista, koskapa juuri nyt uuden vuosituhatosen sarastuksessa näyttää valitsevan suorastaan epätavallinen tyytyväisyys ja rauha niin kirkossa kuin valtiossakin? Seremonioiden ja liturgisten vaatteiden määrä sekä loisto on lisääntynyt. Mielipidemittauksissa kirkon asema näyttää vakaalta tasaisesta laskusuunnasta huolimatta. Kirkon virtaviivaistaminen on laajasti kannatettu ja hyväksytty. Eikö tätä kaikkea voisi ongelman sijasta pikemminkin kutsua kansankirkon uudeksi tulemiseksi: jumalanpalvelukset ovat lähes autoita, mutta kirkolla menee hyvin? Eikö tämä 21. maailman Vapahtajan syntymän jälkeinen vuosisata voisi olla tosi mielessä 'kirkon vuosisata' toisin kuin edellinen 20. vuosisata, joka ei lunnastanutkaan siihen asetettuja toiveita?⁹

---

⁹ Preussin unionikirkon Kuurinmaan ylisuperintendentti Otto Dibliuksen (1880-1967) kirja "Das Jahrhundert der Kirche" 1926 oli tulevaisuudenuskoa uhkuva saksalainen kirkollis-poliittis-eettinen kansankirkon ohjelma Weimarin tasavallassa v. 1917 päättäneen vanhan ruhtinas- tai valtiokirkollisuuden aikakauden jälkeen. Dibliuksen teos aiheutti Karl Barthin (1886-1968) ankaran vastahyökkäyksen: mistä tämä häpeämätön tyytyväisyys kirkkoon, miksi ei mitään todellista puhetta Jumalan sanasta ja teologiasta?

Vallankumous tai –kaappaus tehdään, kun hallitsija tai vallanpitäjä pakotetaan pois valta-asemastaan ja korvataan hänen johtamansa ja ylläpitämänsä järjestys jollakin toisella. Kun Jumalan sana pannaan pois viralta, silloin kirkon Herraa Kaikkivaltiaasta Kristusta estetään hallitsemasta ihmissieluja, sydämiä ja omiatuntoja sanallaan ja Pyhällä Hengellä. Kuka hän on, jolta erilaiset valtiat ja mahdit niin ennen kuin nykyäänkin pyrkivät riistämään hänen valtansa? Hän on 'Pantokrator', Kaikkivaltias, hän joka pitää maailman pivoissansa, jonka valtikka on hänen iankaikkinen sanansa (Ps. 110). Hän on kuoleman voittaja, ruumiin ylösnousemuksen Herra: *”Sillä hänen pitää hallitseman siihen asti, kunnes hän on pannut kaikki viholliset jalkojensa alle. Vihollisista viimeisenä kukistetaan kuolema”* (1 Kor. 15:25-26). Kun hänen valtikkansa työnnetään syrjään, toiset astuvat silloin Kristuksen tilalle ihmisten aivoitusten, sanojen ja tekojen tuomareiksi. Valta ei katoa, se vain siirtyy paikasta toiseen, joko sinne, minne se oikeuden mukaan kuuluu tai niiden haltuun, jotka ovat sen itselensä laittomasti anastaneet.

Totuudellisten, suurten ajatuksien ja tekojen arvokatat uivat puhtaissa vesissä. Mutaisissa, liikkumattomissa lammikoissa kutevat kurnuttavat sammakot ja lisääntyvät vesikirput sekä loisia levittävät, inisevät hyttyset. Sovinnaisuus, Raamatun sanan laiminlyöminen ja perusteiden tutkimatta jättäminen, hankalien, kirkon olemuksesta nousevien kysymysten kiertäminen sopivat siihen sameaan kirkon rauhaan, jota suuren yksimielisyyden iso kissa kehää tyytyväisenä niin temppelissä, televisiossa kuin toreillakin: *”Lopulta kaikki on hyvin!”* Mitä muuta ihmiset haluaisivatkaan kuulla?

2. Kehitys pois kristillisestä yhteiskunnasta

Sitten 1960-luvun lopun 'Vesimiehen ajan', uusvasemmistolaisen liikehdinnän, sukupuolikäyttäytymisen mullistuksen ja kovan stalinistisen kommunismin lyhytaikaisen elpymien, kehitys pois kristillisestä yhteiskunnasta on ollut nopeaa. Tällä tiellä Suomi on seurannut länsimaita, aivan erityisesti Ruotsia. Siirtyminen pois kristinuskon ja sen arvojen hallitsemasta yhteiskunnasta näkyy lainsäädännön muutoksissa, jotka seisovat virstanpylväiden tavoin kuljetun kulttuurin muutoksen tien varrella. Mauno Koiviston hallituksen valmisteleva aborttilain muutos toi Suomeen käytännössä vapaan abortin v. 1970 ja sen mukana nosti valta-asemaan sosiaalidarwinismin maailmankatsomuksen. Kristittyjä vainonneet Rooman pakanat tappoivat vastasyntyneitään. Viikinkipakanat tappoivat vastasyntyneitä tyttölapsiaan. Nykyaikainen maallistunut valtio sallii surmaajien tunkeutua jo äidin kohtuun, koska lääketieteen kehitys on tehnyt siitä varsin vaarattoman toimenpiteen. Lopputulos on silti sama.

Harri Holkerin hallituksen esittämä avioliittolain uudistus 1987 nousi kokonaan toisenlaiselta pohjalta kuin perinteinen, kristillisen avioliiton luoma lainsäädäntö poistamalla käytännössä kaiken avioliiton erityisasemaa tukevan lain suojan. Maan korkein terveysviranomaisena on vuosikausia jakanut kouluihin libertunisten ideologian mukaista sukupuolivalistusta, joka täysin poikkeaa

kristillisestä rohkaisemalla nuoria sukupolvia kaikkeen sellaiseen, mitä Raamattu kutsuu haureudeksi. Paavo Lipposen hallituksen aikana v. 2001 eduskunta teki lainmuutoksella rekisteröidyt homoseksuaaliset suhteet avioliiton vertaisiksi.

Suomen pääsanomalehti Helsingin Sanomat, jonka kulttuuri-osasto on ollut monen entisen uusstalinistin työpaikka, on oman kulttuuripoliittisten tavoitteidensa mukaan määrätietoisesti muokannut maaperää näille muutoksille. Asialistalla on seuraavaksi ihmisen lopettamisen laillistaminen kaunistelevan eutanasian nimen suojassa. Kärsivä lähimmäinen ei olemukseltaan muka eroa elukasta. Siksi hänen tuskansa voidaan päättää viemällä hänet, kuvilla puhuen ja J. Leskisen renkutuksen sanoin, saunan taakse lopetettavaksi, vaikka samaan aikaan kivun hallinta on huomattavasti kehittynyt lääketieteessä. Hitlerin, Himmlerin ja Joseph Mengelen kolmas valtakunta oli tälläkin alalla edelläkävijä.

Rinnan mainittujen lainmuutosten kanssa kulkee Suomen kansan piirissä tapahtunut kääntyminen pois kristillisestä elämästä ja moraalista. Se voitaisiin kuvata hyvinkin monin mitoin alkaen esim. rajallisen vähäisestä kirkossakäymisestä, siirtyen kansalaisten käsityksiin oikeasta ja väärästä, toisten uskontojen tosiasiallisesta vallasta suureen joukkoon suomalaisia luterilaisen kirkon jäseniä ja päätyen avioliiton ja perhe-elämän hätätilaan. 1990-luvun alun lama tarjosi vuosikaudet alibin ihmisten kasvavalle vastuuttomalle käytökselle, joka näkyy lasten huonona kohteluna, pahenevana nuorisoalkoholismina, perheväkivaltana, raiskauksina, henkirikoksina. Kaikki paha oli virallisesti kuitenkin vain laman syytä. Marxismi oli tämänkin alibin iskostanut suomalaisiin. Yksilö on marxismissa pelkästään yhteiskunnan ja sen taloudellisten suhteiden tuote. Hänellä ei yksilönä ole vastuuta kaameimmistakaan teoistaan ja laiminlyönneistään, jos yhteiskunta on väärä. Vapaan markkinatalouden kansanvaltainen yhteiskunta on väärä marxismien dogmien mukaan.

Luterilaisen kirkon antautuminen kansakunnan moraalin muuttumiselle on ollut kiistaton. Sen teologiseksi alibiksi on toistuvasti

ti esitetty luterilaiselta näyttävä ja kuulostava väite, ettei ole olemassa mitään erityistä kristillistä yhteiskuntamoraalia: valtio ja kansalainen toimivat yleisen järjen periaatteilla, eivät Jumalan sanan mukaan. Aikanaan tämä väite suunnattiin kiivaasti erityisesti Suomen Kristillistä Liittoa vastaan, joka monen suuttumukseksi oli asettunut äänekkäästi puolustamaan kristillisiä arvoja yhteiskunnassa ja vieläpä oli syllistynyt sellaiseen rähmällään olemisen ajan majesteettirikokseen, että puolueen puheenjohtaja oli asettunut ehdokkaaksi tasavallan presidentinvaalissa v. 1968. Suosittu hokema tuohon aikaan oli Lutherin lause, että parempi viisas ja jumalaton ruhtinas kuin tyhmä ja hurskas. Miksi sitten Luther kirjoitti erään reformatorisen merkkiteoksensa ruhtinaille, 'Saksan kansan kristilliselle aatelille kristillisen säädyn parantamisesta' v. 1520? Kenellekään ei tullut mieleen, että Lutherin oma ruhtinas Fredrik Viisas oli sekä viisas että hurskas. Muutenhan koko uskonpuhdistus olisi surmattu kehtoonsa. Onko kristillinen, raamatullinen etiikka ja moraalitapa josta lähtökohdissaan järjenvastainen, kun järkeä täytyy etsiä aina ulkopuolelta?

Maailmassa voi siis olla maallisia, kommunistisia, sosialistisia, hindulaisia, buddhalaisia, islamilaisia muita yhden maailmankatsomuksen tai uskonnon hallitsemia tai värittämiä yhteiskuntia mutta ei kristillisiä, vaikka kristityt muodostaisivat selvän enemmistön tietyssä maassa ja valtiossa! Tätä pitäisi vielä uskoakin! Valtiolla voi periaatteessa olla kansalaisten enemmistön uskonnollinen tai maailmankatsomuksen luoma pohja samalla, kun se voisi kunnioittaa ihmisoikeuksia, täysi uskonnonvapaus mukaan lukien.¹⁰

---

¹⁰ Ranskan kansalliskokouksen säätämä ja syksyllä 2004 voimaan astunut laki, joka kieltää koulupuvun yhteydessä pidettävät uskonnolliset merkit kuten muslimityttöjen huivit (monet kristityt naiset ja tytöt pitävät myös huivia), ristiinnaulitun kuvan tai muslimi- tai juutalaispoikien päähineet, on erittäin kyseenalainen. Se seuraa Ranskan radikaaleja uskonnonvastaisia perinteitä niin Ranskan vallankumouksesta kuin 1800- ja 1900-lukujen vaihteen kirkonvastaisesta kulttuuritaistelustakin, jolloin kirkonvastainen liberaali maailmankatsomusvaltio yritti murskata Rooman kirkon Ranskassa. Ranskalainen perinne, toisin kuin Pohjos-Amerikan, on ollut väkivaltainen ja kristinuskonvastainen. Ongelmana on se, että tällaisessa asioihin puuttumisessa valtiovalta astuu oman valtuutuksensa ulkopuolelle pakottaen tietyn, historiallisen uskonnonvastaisen arvojärjestelmän yhteiskunnan normiksi. Se on samanmuotoinen Ruotsissa ja muualla Pohjoismaissa tapahtuneen kehityksen kanssa, jossa maallistuneesta valtiovallasta kehittyi yhä ahdasrajaisempi maailmankatsomusvaltio, joka pyrkii pakottamaan arvomaailmansa kansalaisille todellisen moniarvoisuuden, valinnan- ja toiminnan vapauden sijasta.

Kristillinen usko kuitenkin muuttaa ympäristöään, samoin sen katoaminen. Suomessa yleisesti esitetty ajatuksenkulku, jonka Helsingin piispa Eero Huovinen on hiljattain toistanut, ettei ole erityistä kristillistä yhteiskuntamoraalia, vain järjen etiikkaa, on perustunut Lundin teologiaan. Siksi se on myös osallinen tuon kuuluisan teologisen koulukunnan heikkouksista. Lundin teologisen koulukunnan keskeinen menetelmä oli motiivi- eli aihetutkimus. Uskonnot määriteltiin niiden kantavan keskuksen mukaisesti ja suhteessa kristinuskoon. Jeesuksen ajan juutalaisuutta kannatti laki eli *nomos*, kreikkalaisuutta itsekäs *eros*, kristinuskoa taas epäitsekäs *agape*. Lundilaiset opettivat, että kirkon historiassa on aina uudelleen tapahtunut motiivien yhdistyminen, synteesi, mikä on johtanut lainomaiseen kristillisyyteen. Uskonpuhdistus muodossa tai toisessa taas on palauttanut *agape*-motiivin sille kuuluvaan yksinvaltaan. Tältä perustalta on selvää, ettei Lundin teologiassa Jumalan lailla voinut *nomos*-motiivin tähden olla myönteistä tehtävää kristityn elämässä, koska se sekaantuisi siinä tapauksessa puhtaaseen *agape*-motiiviin. Vaikka Lundin koulu keskittyi voimaperäisesti Lutheriin, sen ratkaiseva ero oppi-isään oli lähtökohdissa. Siellä, missä Lundin oppineet rakensivat uskonnonfilosofisten käsiteluoikkien varaan, uskonpuhdistaja lähti liikkeelle Pyhän Raamatun tekstistä.

Karl Barthin aktualistinen teologia yhdessä Lundin koulukunnan esiinmarssin kanssa edesauttoi teologisesti maallistumisen etenemistä kirkossa opettamalla, että kristitylle ei ole olemassa moraalin ja etiikan normeina minkäänlaisia muuttumattomia, pysyviä Jumalan lain määräyksiä. Etiikka perustuu kultaiseen sääntöön, ja on siksi järjenmukainen ja järjellä saavutettavissa. Jumalan Kymmenen käskyn ainoa tarkoitus on herättää ihmisessä synnin tunto. Miksikään yleiseksi elämän oppaaksi ei tästä laista sen sijaan ole. Suomessa Lundin teologian kannan kirjoitti 1950-luvulla prof. Lauri Haikola vaikutusvaltaiseksi osoittautuneeseen kirjaansa 'Usus Legis'. Erkki Niinivaara oli suorittanut Lundin opetusten esittelyn ja prof. Osmo Tiililän arvostelun pauhun saattaman suoranaisten mähinnousun paljon huomiota herättäneessä

kirjassaan 'Maallinen ja hengellinen', joka perustui erityisesti ruotsalaisen Gustaf Wingrenin näkemyksiin.¹¹

Kymmenen käskyä tällä tavoin syrjäytettiin, ensin teologiassa, sitten opetuksessa ja lopulta käytännössä. Niiden tilalla tuli käsitys puhtaasti spontaanista, kunkinhetkisen tilanteen vaatimusten luomasta järkevästä tilanne-etiikasta, jolla ei ole sisällön puolesta jatkuvuutta tai pysyvyyttä; sama asia voi uudessa tilanteessa vaatia uusia, poikkeavia, jopa vastakkaisia ratkaisuja. Etiikka ja moraalit ovat järjen eivätkä Jumalan ilmoituksen asioita. Kymmenen käskyä luonnollisena lakina tiivistyvät ns. kultaiseen sääntöön ('*regula aurea*'): "*Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille.*" Helsingin piispa Eero Huovinen on vahvasti ollut tällaisella linjalla Helsingin Luther-koulukunnan perustavan opettajan, prof. Tuomo Mannermaan seuraajana monen muun kanssa.¹²

Tällaisella ajatuksenkululla on kolmekin vakavaa puutosta. Lundin teologit ovat jättäneet vastaamatta, miksi Jumalan laki voisi synnyttää edes synnintuntoa, jos tällä lailla ei ole mitään myönteistä tehtävää. Kysymys koskee epistemologiaa eli tieto-oppia: Mistä ihminen saa luotettavasti tietää eettisen toiminnan oikean

---

¹¹ Hornig, G., *Handbuch der Dogmen- und Theologiegeschichte 3: Die Lehrentwicklung im Rahmen der Ökumenizität*. Hrsg. von C. Andresen. Göttingen 1988, 226-237. Wingren, G., *Luthers lära om kallelsten* 1942. Niinivaara, E., *Maallinen ja hengellinen*. Porvoo-Helsinki 1952. Siirala, A., *Gottes Gebot bei Martin Luther. Eine Untersuchung der Theologie Luthers unter besonderer Berücksichtigung des ersten Hauptstückes im Grossen Katechismus*. Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft 11. Helsinki 1956. Haikola, L., *Usus legis* 1958, 1981. Haikolan ja hänen opettajansa Herbert Olssonin sekä Niinivaaran opetusta Suomessa kuuluvimmin arvostelivat prof. Osmo Tiililä ja TT Uuras Saarnivaara. Junkkaala, T., Osmo Tiililä – protestantti. Kauniainen 2004, 455-473. Saarnivaara, U., *Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyteen Lutherin mukaan 2. Täysi päivä*. Helsinki 1948, 136-138. Saarnivaara 3 1948, 148-154.

¹² Laulaja, J., *Elämän oikea ja väärä. Eettiset valinnat tänään. 2. painos* Helsinki 1994. Laulaja aivan oikein esittää luonnollisen lain lähtökohdan. Hän kuitenkin kokonaan jättää huomiotta sen, että vaikka Kymmenen käskyä ovat 'luonnollinen laki', ne sellaisena eivät koskaan voi olla eivätkä olekaan vastoin Raamatun sanaa. Toisena Laulajan heikkoutena on vaikeneminen kultaisen säännön kristologisesta luonteesta.

sisällön? Useinkin se, minkä ihminen jossakin tilanteessa kokee ehdottomasti oikeaksi, on silti kaukana sellaisesta. Toinen siihen liittyvä vaara on jättää ihmisen perisynti ja sen aktiivisesti vaikuttama turmelus ja paha vaille tarpeellista huomiota. Maallisessa elämässä ei suinkaan aina tehdä järkeviä, kultaisen säännön mukaisia eettisiä ja moraalisia ratkaisuja, kaukana siitä. Mikä olikaan Ruotsin valtakunnankanslerin, kreivi Axel Oxenstiernan (1583 - 1654) poliittinen testamentti: ”Poikani, et tiedäkään, miten vähällä järjellä maailmaa hallitaan.”

Ei myöskään ole mahdollista, että järkiperäisellä kultaisen säännön tulkinnalla voitaisiin asettua Jumalan sanaa vastaa. Olsson nuorempi kirjoitti v. 1965 arvostelunsa sekä Barthista että Wingrenistä syyttäen näitä kaksijakoisuudesta, dualismista, Barthia luomisen ja evankeliumin yhteyden katkaisemisesta, Wingreniä lain tekemisestä joksikin ulkonaiseksi asiaksi, joka pakotetaan ihmiselle ilman hänen omaa vastaustaan. Wingren asetti vastakkain luomiseen perustuvan elämän ja tietämisen, joka antaa eettiselle toiminnalle sen oikean sisällön. Olsson päätti arvostelunsa seuraavin sanoin: *”Huolimatta kaikista periaatteellisista eroista, Barthia ja Wingreniä yhdistää yksi asia. Molempien on näet vaikea määritellä lakia ja ihmistä sillä tavoin, että on paikka ihmisen eettiselle arvostelmalle ja kristilliselle uskon toiminnalle, joka myönteisesti liittyy tähän arvostelmaan. Joko Barthin tavoin puristetaan laki esiin evankeliumista ja muutetaan se vain yhdeksi tämän olomuodoista tai sitten Wingrenin tavoin käsitetään laki Jumalan tavaksi ajaa asioitaan ulkoisten järjestysten kautta. Siten ei ainoastaan kadoteta mahdollisuutta periaatteelliseen eettisen arvostelmaan vaan myös mahdollisuus konkretisoida laki ja evankeliumi ihmisille, niin että he konkreettisissa elämäntilanteissa tunnistavat itsensä ja löytävät myönteisen yhteyden kristilliselle uskolle ja heidän toiminnalleen sosiaalisessa yhteisössä.”*¹³

---

¹³ Taustalla on saksalaisen Immanuel Kantin perintö: Oikean siveellisen asenteen täytyy olla spontaania, ei käskyihin perustuvaa. Eksistentiaalisuus ja K. Barthin aktualistinen teologia ovat olleet vaikuttamassa tilanne-etiikan voittokulkuun. Kristilli-

Lutherin omien tekstien pintapuolinenkin tutkiminen kuitenkin pudottaa nopeasti pohjan pois edellä lyhyesti kuvatuista, Jumalan sanasta irrotetun järjen omalakisista kultaisen säännön spekulatioista. Kuten luomisessa Jumala kirjoitti käskynsä ihmisen sydämeen, hän vahvisti nämä käskyt myöhemmin Mooseksen ja Kristuksen kautta. Uskon kautta anteeksisaanut ja vanhurskautettu kristitty ei enää pyri vanhurskautumaan lain teoilla, vaan hän Pyhän Hengen uudistaman sydämen halusta pyrkii seuraamaan sitä Jumalan hyvää tahtoa, luomisen iankaikkista lakia, joka on ilmoitettu kymmenessä käskysanassa.

Itse kultainen sääntö on enempi kuin luonnollinen, vastavuoroisuuteen perustuva suhde. Se on aina myös kristologinen. Kymmenen käskyn lailla eli Dekalogilla on luomisen iankaikkisena lakina siis myös myönteinen, hengellinen tehtävä uskovan elämässä. Sitä ei tule sekoittaa pelastushistoriassa väliaikaisiin Mooseksen lain osiin, joita olivat Israelin maanlaki sekä ilmestysmaja-tempeliin liittyvät jumalanpalveluslait.¹⁴ Tässä kohtaamme siis sen kiven, jolle arvovaltainen Lundin koulu ja Helsingin Luther-koulukunta ovat haaksensa rysäyttäneet. Tiettyjen filosofisten periaatteiden avulla saadut tulokset sotivat lähdetekstejä, Lutheria ja Raamattua vastaan. Voidaanko rehellisesti puhua luterilaisista periaatteista, jos ne ovat avoimessa ristiriidassa historiallisten al-

---

nen usko vastaa kunkinhetkisen tilanteen haasteisiin tilanteen vaatimusten mukaan ilman Jumalan sanan sisällön jatkuvuutta ja pysyvyyttä. M. Luther ja luterilainen tunnustus lähtevät Jeesuksen Kristuksen todellisesta läsnäolosta kirkossaan ja siksi voimakkaasti opettavat Jumalan sanan jatkuvuutta ja pysyvyyttä ajasta toiseen: "... *opettamalla heitä pitämään kaikki, mitä minä olen käskenyt teidän pitää ...*" (Matt. 28:18-20). Olsson, K-M, Kristendom demokrati arbete. Borås 1965, 51-74. Lainaus sivulta 74, suom. AS.

¹⁴ Esim. Lutherin Kymmenestä käskystä tekemät virret, Kirkkopostillan saarnat, 'Kuinka kristittyjen tulisi arvostella Moosesta', Vähä ja Iso Katekismus, suuri Galatalaiskirjeen selitys sekä väitelauseet lain hylkääjiä vastaan 1537-1540 ja kirja lain hylkääjiä vastaan 1539. Tavallisesti puhutaan 'lain kolmannelta käytöstä' (*'tertius usus legis'*). Lutherilla ei käsitettä esiinny, mutta itse asia kylläkin, nimittäin lain myönteinen tehtävä. Mooseksen lain kolmijako: Peters, A., Kommentar zu Luthers Katechismen. Band 1: Die Zehn Gebote. Hrsg. von G. Seebass. Göttingen 1990, 66-67. Kristologinen kultainen sääntö: Peters emt. 80-84.

kuperäistekstien kanssa? Miten kuuluikaan filosofian historian tunnettu lause: ”Sen pahempi tosiasioille!” Prof. Mannermaan Helsingin koulun ajatus siitä, että puhdas Luther opettaisi aivan jotakin muuta kuin sekaantunut luterilaisuus hänen jälkeensä, on suoraan Lundin teologisen koulun käsiteluokkapajasta saatu: Motiiveiltaan puhdas Luther puhdasoppisuuden motiivisynteesiä vastassa!

Ison Katekismuksen esipuheessa on Lutherin raamattuperiaate harvinaisen selvästi luettavissa. Korjatkoon se lyhykäisyydessään monien muiden Lutherin samasta asiasta lausumien opetusten puolesta ne Lundin oppineisuuden spekulatioiden harhapolut suomalaisessa teologiassa, kirkossa ja yhteiskunnassa, jotka tänäkin päivänä ovat johtamassa kristittyjä pois Raamatun sanasta, puhtaasta, luterilaisesta opista ja oikeasta kristillisestä elämästä: ”Asianhan täytyy olla näin: Joka tuntee kymmenen käskyä hyvin ja täydellisesti, hänen on pakosta osattava koko Raamattu, niin että hän kykenee kaikissa kiistakysymyksissä ja tilanteissa, sekä hengellisissä että maallisissa asioissa, neuvomaan, auttamaan, lohduttamaan, arvioimaan ja tuomitsemaan. Hän voi lausua tuomion kaikista säädyistä ja hengistä, kaikesta oikeudesta, kaikesta, mitä ikinä maailmassa on.”

Kymmenen käskyn laki on uskovien elämässä Lutherin mukaan myös pyhityksen välikappale. Sellaisena se on jopa oikean kirkon tuntomerkki Lutherin teoksessa ’Kirkolliskokouksista ja kirkoista’ v:lta 1539: ”Sillä sentähden tarvitsemme Decalogin, ettemme ainoastaan lain kirjaimesta saisi tietää, mitä olemme velkapäät tekemään, vaan että myöskin siitä näkisimme, miten pitkälle Pyhä Henki on meitä pyhiensä joukossa saanut viedä ja miten paljon meiltä vielä puuttuu, ettemme tulisi liian varmoiksi ja ajattelisi jo tehneemme kaikkea. Ja siten lakkaamatta kasvaisimme pyhityksessä ja yhä enemmän tulisimme uudeksi luontokappaleeksi Kristuksessa...”¹⁵

¹⁵ ’Kirkolliskokouksista ja kirkosta’. Wuodelta 1539. Lutherin Walitut teokset. Saksankielestä suomentaneet ja johdatuksilla varustaneet A.F. Peltonen ja Y. Loima-

Tämän havaitseminen on tärkeää, koska teologisessa keskustelussa on pyritty häivyttämään Dekalogi epämääräisemmin käsitetyin luonnollisen lain tieltä sen sijaan, että käsitettäisiin Dekalogin muotoilevan luonnollisen lain ymmärrettävästi ja konkreettisesti.¹⁶ Miten paljon onkaan ollut hukkaan heitettyä oppineisuutta, jolta uskonpuhdistajan kunnollinen lukeminen olisi säästännyt! Oliko Lundin ja Helsingin koulun teoria parempi kuin lähdetekstit? Pitäisikö siis sanoa: ”Sen pahempi Lutherille ja Raamatulle.”

Kirkon antautuminen Raamatun kustannuksella on kiihdyttänyt maallistumiskehitystä ja edesauttanut vaihtoehdottomuutta. Kirkolliskokous vielä v. 1948 päätti, ettei eronneiden avioliittoon vihkiminen ole kirkossa mahdollinen¹⁷, koska se on vastoin Pyhää Raamattua. Sen jälkeen kysymys avioerosta on livennyt käsistä kuin märkä saippua, niin että kirkossa on periaatteessa mahdollista vihityttää itsensä loputtomasti uudelleen eri kumppanien kanssa malliin ”viimeinen pari uunista ulos”, sanoi Jumalan sana tällaisesta mitä tahansa.¹⁸ Aborttilaki merkitsi jyrkkää käännettä pahamaineiseen sosiaadarwinismiin pois sekä länsimaisen lääkärietiikan perustavasta asiakirjasta, Hippokrateen (460-370 e.Kr.)

---

ranta. Toinen jakso. Reformatoriset kirjoitukset Toinen nidos. Suomentanut Y. Loimaranta. Helsinki 1910, 172. Saarnivaara, U., Syntisen tie vanhurskauteen ja pyhyyteen Lutherin mukaan. Täysi päivä 3. Helsinki 1948, 129-139. Totta on vastaväite, ettei Luther teknisesti opettanut lain kolmatta käyttöä. Sen sijaan voidaan sanoa, että hän opetti lain pysyvyyttä ja sen myönteistä tehtävää kristityn elämässä. Ero koske nimitystä, ei asiaa. ”Lutherin perilliset. Helsingin teologiryhmä puhdistaa oppia 500 vuotta uskonpuhdistuksen jälkeen.” HS D6 29.10. 2000. Haikola vetoaa usein Lutherin sanaan uusien dekalogiin kirjoittamisesta. Luther tarkoittaa mahdollisuutta muotoilla sama laki eri tavoin sisältöä muuttamatta.

¹⁶ Peters, emt. s. 71-80.

¹⁷ Presidentti J.K. Paasikivi oli päättänyt olla allekirjoittamatta mainittua kirkkolain muutosta ja arkkipiispa A. Lehtosen avulla sai tahtonsa läpi kirkolliskokouksessa. Englannin anglikaanikirkko on tähän päivään asti pysynyt vanhakirkollisella kannalla eronneiden vihkimiseen, vaikka mainitun kirkon liberalisoituminen ja alamäki on muissa suhteissa on ollutkin dramaattinen.

¹⁸ Luterilaiset tunnustuskirjat puoltavat syyttömän osapuolen oikeutta uuteen avioliittoon. Tämä puolestaan edellyttää aviorikoksen ja syyllisyyden käsitettä, jonka Holkerin hallituksen lakiesitys kokonaan poisti avioliittolainsäädännöstä. Lutherin vaatima kirkollinen avioliittotuomioistuin perustettiin Wittenbergiin v. 1539.

valasta, että siitä, mitä Raamattu opettaa ihmisestä.

Kun Ruotsissa ja Suomessa muutama vuosi sitten syystäkin osoitettiin syyttävällä sormella 1900-luvun eugeniikan mukaista sterilisaatio- eli ihmisen lisääntymiskyvyn estävää politiikkaa, sen yhteys sosiaalidarwinismiin ja kansallissosialismiin osoitettiin kiitettävällä tavalla. Lehtien lukija odotti vain jännityksellä, nouseeko sosiaalidarwinismin yhtäläillä tuottama vapaa abortti huomion kohteeksi. Ei todellakaan noussut! Niin vankka on tämänkin uustabun asema. Äitinsä kohdussa kehittyvä lapsi ei Jumalan sanan mukaan kuitenkaan ole vain osa naisen ruumista, kuten länsimaiden abortin kannattajat 1960-luvun seksuaalivallankumouksen jälkeen hokevat: ”Nainen yksin päättäköön omasta ruumiistaan.” Lapsi on oleellisesti jotakin muuta kuin äitinsä elin jonkin sormen, maksan, suolen, keuhkojen tai hampaan tavoin. Hän on jo ennen syntymäänsä täysi ihminen, jonka Jumala tuntee, jonka hän kutsuu, johon hän voi vielä vaikuttaa Pyhällä Hengelläänkin kuten Johannes Kastajaan äitinsä Elisabetin kohdussa. Tiukasti niin valtiossa kuin kirkossakin vaiettu aborttikysymys koettelee yhteiskunnassa ja kulttuurissa, kuinka todellinen tai olematon lopulta on elämän kunnioitus keskellämme. En malta olla lainaamatta ’Paimenkirjettä’ yli vuosikymmenen takaa:

”Hyvä asia ei muutu toiseksi huonoista perusteluista eikä huono hyväksi, vaikka sen asianajajana olisi millainen kaunopuheisuus tai eleganssi tahansa. Vapaan abortin hyväksynyt yhteiskunta kantaa luonnollisen lain vastaisesti pentujaan surmaavan pedon piirteitä, vaikka ne kätkeytisivätkin klinikoiden hygieenisten kuolemankeskusten julkisivujen peittoon. ...Siellä, missä toiset käsittelevät syntymäänsä odottavaa ihmistä biomassana, kristityt uskovat ja tunnustavat Jumalan ihmeellisen luomistyön: ’Minä kiitän sinua siitä, että olen tehty ylen ihmeellisesti; ihmeelliset ovat sinun tekosi, sen minun sieluni kyllä tietää. Minun luuni eivät olleet sinulta salatut, kun minut salassa valmistettiin, kun minut taiten tehtiin maan syvyyksissä. Sinun silmäsi näkivät minut jo idussani. Minun päiväni

¹⁹ Simojoki, A., Paimenkirje. Helsinki 1993, 195-197.

olivat määrätty ja kirjoitetut kaikki sinun kirjaasi, ennen kuin ai-noakaan niistä oli tullut” (Ps. 139-14-16).¹⁹

Tie vei kauemmaksi pois päin Raamatun mukaisesta luterilaisesta lain ja evankeliumin opetuksesta. Erityisesti pitkin 1980-lukua, mutta jo aikaisemminkin, käytännölliset, Raamattuun perustuvien siveelliset ratkaisut torjuttiin ’moralismina’. Kirkossa tämä pyrkimys liittyi kolmeen tunnettuun nimeen, Erkki Niinivaara, Mikko Juva ja Martti Lindqvist. He aivan erityisesti edustivat ajatusta, ettei kristillisellä uskolla ja kirkolla voinut olla mitään sitovia opetuksia hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä.

Julkista huomiota saanut kiista kasteen edellytyksistä ja kummiudesta Turun arkkihiippakunnassa v. 1980 toimi tässä keskustelussa käynnistäjänä ja vedenjakajana.²⁰ Kun erityinen hengellinen todellisuus Lundin teologian mukaisesti kiellettiin, tultiin yhden todellisuuden maailmankuvaan, jossa lopultakin ympäröivä kulttuuri, ei Jumalan sana, yksin määrää, mikä on oikein ja väärin. Tämä ympäröivä kulttuuri ei Suomessa todellakaan tuntenut mitään lain ja evankeliumin erotusta. Hyvin menestynyt kristillisen moraalien vastustaminen ’moralismina’ synnytti uudenlaisen, maallisen, poliittisesti korrektin moralismin, josta poikkeaminen saattoi kenet tahansa nopeasti julkisen häpeän kaakinpuhun niin kirkossa kuin valtiossakin.

Kun Martti Luther opetti, että kirkko ja kristityt päivittäin panevat harjoitukseen katekismuksen ja siinä Jumalan Kymmen käskyä, suomalainen päivälehti saattoi 1980-luvulla päivitellä kirkon vanhakantaisia, joiden tavoitteena on Kymmenen käskyn voimaan saattaminen! Oi maallinen yksinkertaisuus! Jos Jumalan käskyjä ei kunnioiteta eikä saateta voimaan, vallalle nousevat aina jotkin muut lait ja käskyt, mitkä, siitä ei juurikaan ole keskusteltu. Ne ovat miljoonine ihmisuhreineen keskistysleireillä, teloituspai-

---

²⁰ Alkulaukaus oli ns. Maarian avokummikiista Turun arkkihiippakunnassa keväällä 1980, joka kuohutti esiin kristillisen avioliittoetiikan ja avaintenvallan eli kirkkokurin peruskysymykset. Kastava pastori Pauli Huhtinen ei hyväksynyt kummitarjokkaita, jotka siihen aikaan elivät ns. avoliitossa. Hän perusteli kantaansa Kirkkolain asettamalla vaatimuksilla kirkon jäsenille.

la ja aborttiklinikoilla osoittautuneet julmiksi ja kyltymättömän verenhimoisiksi. On kuitenkin helpompi elää sameissa vesissä ja antaa virran viedä, on helpompi liittyä kunkinhetkisiin uskonnon, politiikan ja kulttuurin muodikkaisiin huutosakkeihin kuin pysähtyä tutkimaan perusteita, uskomaan, ajattelemaan ja toimimaan!

Lundin teologia pyrki toki olemaan vakavasti luterilaista ja raamatullista. Lundin maailmankuulu Anders Nygren ja Suomen maineikas Lauri Haikola olivat virkakysymyksessä kristikunnan perinteisellä, apostolisella kannalla. Sitten 1970-luvun tilanne on ratkaisevasti muuttunut. Uusi, ateistinen raamatuntutkimus on Suomessa vähitellen vallannut yliopiston ja lyhyellä viiveellä myös kirkon. Ateistinen raamatuntutkimus tarkoittaa sitä, että tutkijan filosofinen lähtökohta kieltää elävän Jumalan ja hänen toimintansa historiassa: Jumala ei voi olla olemassa sellaisena kuin Raamattu hänet ilmoittaa. Siksi se, mitä Raamatussa on kirjoitettu, ei tämän filosofisen oletuksen mukaisesti voi olla totta.²¹

Tämä yksinkertainen ja todistamaton otaksuma kietoutui post-moderniin ajatteluun, jonka mukaan ei yleensäkään voi olla olemassa minkäänlaista kiinteätä totuuden keskusta. Kielteinen, nihilistinen raamatuntutkimus ei ole pysynyt puhtaana tieteenä, vaan se on myös vahvasti politisoitunut maailmankatsomustieteeksi. Sen filosofisista edellytyksistä ei ole vakavissaan keskusteltu. Sen näköalana on oletamus siitä, että Raamattu on tallettanut sarjan luonnollisen uskonnollisuuden yleisinhimillisiä kokemuksia, joita yhtä hyvin voi lukea Veda-kirjallisuudesta tai Koraanista. Sen menetelmä perustuu olettamukseen Uuden Testamentin sisältämistä keskenään ristiriitaisista, toisensa kumoavista opeista.

Raamattu itse torjuu luonnollisen uskonnollisuuden. Se asettuu kiivaasti kaikkea sellaista vastaan. Se puhuu elävän Jumalan ai-

---

²¹ Harris, H., *The Tübingen School. A Historical and Theological Investigation of the School of F.C. Baur.* Leicester 1990. Harris on julkaissut tutkimuksen 1800-luvun ns. kriittisen raamatuntutkimuksen koulusta Tübingenin koulusta ja päätyntä tulokseen, että tuon koulukunnan perustajan F.C. Baurin (1792-1860) kriittisten tutkimusten perustavaa laatua oleva filosofinen lähtökohta oli ateismi, toisella sijalla F.G.W. Hegelin dialektinen filosofia.

nutkertaisesta pelastushistoriallisesta ilmoituksesta. Tämä ilmoitus oli keskuksestaan käsin rikasilmeinen ja värikäs mutta ei ristiriitainen. Alkukirkon historian tosiasia on sekin, että vaikka sillä oli erilaisia uskontunnustuksia ympäri Välimeren rannikkomaita, ne eivät olleet koskaan keskenään ristiriitaisia.²² Kuitenkin vain kielteisen raamatuntutkimuksen hyväksymät oppineet voivat esittää oikeita tieteellisiä näkemyksiä. Siksi vain heillä on varma pääsy tiedotusvälineisiin. Muut leimataan tarpeellisin haukkumasanoin ja syrjäytetään. On syntynyt teologian tutkijoiden nomenklatura²³, joka on osoittautunut näkemyksissään yhtä suvaitsemattomaksi kuin 1800-luvun Euroopan yliopistojen radikaalit liberaalit tai 1900-luvun yksipuoluejärjestelmät. Suomen suurimman päivälehdessä kulttuurisivuilla ainoa totuus Raamatusta on Helsingin yliopiston raamatuntutkijoiden koulukunnan uskonkappale, ettei Raamattu voi pitää paikkaansa. Tämä nomenklatura on päässyt yhteiskunnan suosioon ilmeisestikin siksi, että se on tehokaasti eliminoinut Raamatun kriittisen ja parannukseen kutsuvan professionaalisen äänen Suomesta vuosituhannen vaihteessa. Nihilistinen raamatuntutkimus ei olekaan pettänyt sille asetettuja kristinuskonvastaisen kulttuurielämän odotuksia. Siitä syystä se oletettavasti on myös saanut lihavat tutkimusapurahat käyttöönsä.

Kun Raamatun sana on murrettu, kirkolla ei ole enää mitään omaa sanottavaa yleisesti hyväksytyjen markkinataloutta, turbokapitalismia tai Lähi-Itää koskevien hurskastelevien latteuksien lisäksi. Mikään yhteiskunta ei ole kuitenkaan arvovapaa. Kristinuskon vaikutuksen katoaminen luo tyhjiön, jonka nopeasti täyttävät muut aatteet, ideologiat ja uskonnot, kuten edellä todettiin. Kun Raamattu heitetään menemään, siirrytään vain Pyhästä kirjasta johonkin toiseen teokseen, joka opetuksineen ottaa Jumalan sanan paikan.

---

²² Simojoki 1993, 28-49. Juntunen 2002, 30-48. Thuren, J., *Kirkon usko. Nikaialaisen uskon tunnustajan opas*. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 6. Joensuu 2002, 19-24. ”*Suuren valtakunnan eri osissa syntyneet kaavat erosivat toisistaan, mutta eivät ihme kyllä olleet ristiriidassa keskenään*” (s. 23).

²³ Sana on lainattu Neuvosto-Venäjäältä, missä se tarkoitti kommunistipuolueen jäsenien tarkoin säädettyjä erioikeuksia virallisesti luokattomassa yhteiskunnassa.

3. Kehitys pois luterilaisesta ja kristillisestä kirkosta

Daavidin ja Salomon valtakunta jakautui Salomon pojan Rehabeamin aikana Israeliksi ja Juudaksi n. v. 930 e.Kr. Pohjoisvaltakunnan eli Israelin kuningas Jerobeam kanto huolta siitä, mitä seurauksia mahtaisi koitua, jos hänen väkensä edelleen vaeltaisi Jerusalemin temppeliin Mooseksen lain mukaisille juhlille. Poliittisista syistä hän päätti pitää kansan omalla puolellansa rajaa. Siksi hän rakennutti temppelit Beeteliin ja Daaniin sekä loi muhkean jumalanpalveluselämän. Raamattu kutsuu tällaista uskontopoliittista toimintaa 'Jerobeamin Nebatin pojan synniksi'.²⁴ Miksi? Eiväthän Jerobeamin uskonnolliset uudistukset suinkaan olleet varsinaista pakanuutta vaan varsin lähellä Jerusalemin temppelin kulttia. Kulthaisten vasikoiden päällä ei seisonut epäjumalankuvia, kuten kanaaniilaisten uskonnossa. Patsaiden saatettiin hyvällä tahdolla ymmärtää viittaavan Israelin Jumalan näkymättömään läsnäoloon kuten jo Mooseksen veljen, Aaronin Siinailla pystyttämässä kultaisen vasikan kultissa (2 Moos. 32).

Tämä ihmisen luoma jumalanpalveluselämä oli kuitenkin synty, koska elävää Jumalaa saa palvella vain tavalla ja paikassa, jotka hän itse säättää. Siksi Herra Sebaot käski profeetta Aamoksen suulla

---

²⁴ Luther käytti Jerobeamia esimerkkinä väärästä papistosta kirjassaan "Messun väärinkäyttämisestä" 3. osassa v. 1522.

viedä pois mahtavan virsien pauhun hänen edestään. Elävää Jumalaa ei voi lahjoa rasvaisilla uhreilla, liturgisilla juhlatilaisuuksilla, komealla kirkkoarkkitehtuurilla ja koko kansan kokoavien juhlien ja menojen, kun nämä kaikki oli pystytetty vastoin hänen nimenomaista sanaansa. Oikeata uskoa ja pyhää elämää ei voi erottaa toisistaan. Baabelin pakkosiirtolaisuuden jälkeen Jerusalemin temppeli rakennettiin uudelleen odottamaan ajan täyttymystä Kristuksessa. Beetel, Daan ja moni muu kulttipaikka oli jo silloin jäänyt varoitettavaksi rauniokasaksi todistamaan profeetta Aamoksen sanojen todenperäisyyden: *”Älkää etsikö Beeteliä, älkää menkö Gilgaliin älkääkä vaeltako Beershebaan. Sillä Gilgal viedään pakkosiirtolaisuuteen ja Beetel joutuu tuhon omaksi”* (Aam. 5:5).

Luonnollinen uskonnollisuus rakentaa jumalanpalveluksen ihmisestä käsin. Elävää Jumalaa palvellaan vain siten, kuin hän itse on asettanut ja säättänyt. Kaiken kirkollisen elämän ja toiminnan perusta, sisältö ja päämäärä on Raamattu, Jumalan Pyhä sana. Tästä syystä luterilainen uskonpuhdistus nousi määrätietoisesti kumoamaan kaikkia Raamatun sanan vastaisia oppeja, järjestelmiä ja jumalanpalvelusmuotoja, joita Rooman paavit olivat vuosisatojen kuluessa tuoneet kristilliseen kirkkoon kirkon arvovalalla ja kirkon nimissä. Uudet kulttilait olivat lopulta kokonaan peittäneet Jumalan sanan totuuden ja iankaikkisen evankeliumin sekä orjuuttaneet kristittyjen omattunnot ihmiskäskeyn mukaiseen turhaan jumalanpalvelukseen.

Luterilaiset uskonpuhdistajat vaativat mm. messu-uhripapiston poistamista, koska heidän menoillaan ei ollut perustuksenaan ja tukena mitään Jumalan sanan käskyä. Suitsuttaminen, kellojen soittaminen, pyhimysten ja pyhänjäännösten palvominen, rukousten laulaminen yötä päivää, oli usein enemmänkin kuin turhaa menoa. Kaikki sellainen oli vahingollista ja jopa kirottua, kun se liittyi väärään ansio-oppiin Jumalan sanan selkeää armon oppia vastaan.

Kirkko on Jumalan sanan luomus. Kirkkoa ei siis luo valtiolta

lakejaan säätämällä eikä kirkon hierarkia. Martti Lutherin mukaan kirkko ovat ne, jotka kuulevat ja uskovat Jumalan sanan, Lutherin sanoin Schmalkaldenin opinkohdissa v:lta 1537: ”*Seitsemvuotias lapsikin tietää, Jumalan kiitos, mikä kirkko on: sen muodostavat pyhät uskovaiset ja ne karitsat, jotka kuulevat paimenensa äänen.*”²⁵

Kirjassaan ’Kirkolliskokouksista ja kirkoista’ uskonpuhdistaja kirjoitti kuuluisat sanansa oikean kirkon seitsemästä tuntomerkestä. Näiden tuntomerkkien perusteella voidaan varmasti tietää, missä tässä maailmassa löytyy pyhä, kristillinen kirkko. Kirkko, Kristuksen ruumis ei ole näkymätön ajatus ja sisäinen kuvitelma vaan se on elävissä jäsenissään näkyvä todellinen Jumalan kansa.²⁶ Kirkon ensimmäinen tuntomerkki ja kristillisen seurakunnan kuninkaanportti on Jumalan sana, Pyhä Raamattu. Toinen on Pyhä kaste, kolmas Pyhä ehtoollinen, neljäs taivasten valtakunnan avaimet eli valta sitoa ja päästää syntejä Jumalan puolesta. Viides tuntomerkki on näitä neljää ensimmäistä kirkon tuntomerkkiä hoitamaan asetettu saarnavirka, papin virka. Kuudes tuntomerkki on uskova, tunnustava, rukoileva, Jumalaa kiittävä ja toinen toistaan hoitava kristittyjen joukko tässä maailmassa. Kirkon seitsemäs tuntomerkki on pyhä risti eli ahdistus ja vaino Jumalan sanan tähden.

Viimeksi mainittu kirkon tuntomerkki on leipääntyneessä enemmistökirkoissa hankala, suorastaan kiusallinen. Valtioon ja kulttuuriin niiden ehdoilla sopeutuneessa valtakirkossa puhe piskuisesta, vainotusta, ristiä kantavasta Kristuksen laumasta on jo tanskalaisen filosofin Søren Kierkegaardin mukaan maallismielisen hovisaarnaajan suussa pelkästään huono vitsi, jolle kukaan ei kuitenkaan huomaa nauraa. Kierkegaard sai aikaan lyhyen elä-

---

²⁵ Joh. 10:27. Schmalkaldenin opinkohdat 10.

²⁶ Luterilaisen Missouri-Synodin kirkon perustajaisän C.F.W. Waltherin esitys v. 1866, joka on julkaistu suomeksi nimellä ’Evangelisluterilainen kirkko oikea näkyvä kirkko maan päällä jne’ toim. M. Särelä. Lahti 1999.

mänsä viimeisen suuren lehdistöjupakan, kun hän vimmastuneena prof. H.L. Martensenin pitämästä Kööpenhaminan piispan J.P. Mynsterin hautajaispuheesta v. 1854 totesi, että ainoa risti, jota tuo mukava, maallismielinen kirkonmies eläessään oli kantanut, oli suurristi!

Suomen luterilaisessa kirkossa on viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtunut voimakas kehitys pois siitä kristillisestä kirkosta, joka elää ja näkyy tuntomerkeissään. Vaikka Jeesuksen lupauksen mukaan hänen seurakuntansa pysyy tässä maailmassa loppuun asti, eivätkä helvetin portit sitä kukista (Matt. 16:18), niin kirkon osa voi toki turmeltua kirkon vastakohdaksi ja muuttua Antikristuksen tyssijaksi, Kainin kirkoksi, joka leppymättä vainoa oikeaa Aabelin kirkkoa, oikeita Jumalan lapsia.

Luterilaisten tunnustuskirjojen Schmalkaldenin opinkohdat vuodelta 1537 puhuvat erityisesti tällaisesta ja nimesivät Rooman paavin väärän oppinsa ja kauhistuttavien tekojensa tähden Raamatun Antikristukseksi. Myös mikä muu kirkon osa tahansa, minkä tahansa nimen alla, voi samalla tavoin turmeltua. Silloin ne Schmalkaldenin tunnustuksen sanat, jotka Raamatun mukaisesti singottiin v. 1537 Rooman Antikristusta vastaan, sopivat aidosti nykyajan pienempiin Kainin kirkon suuruuksiin, sen oppeihin ja elämään.

Suomen luterilaisen kirkon kirkolliskokous päätti Kustaa Aadolfin päivänä 1986 hyväksyä naisten vihkimisen papin virkaan. Seuraavana keväänä 1987 toimitettiin ensimmäiset vihkimykset eri tuomiokirkkoissa Oulua lukuunottamatta. Suurelle joukolle tämä tapahtuma oli tasa-arvon ja valistuksen voitto dogmaattisuudesta ja kaikenlaisesta keskiaikaan liitetystä henkisestä ja hengellisestä pimeydestä. Miksi kaikki eivät silloin eivätkä nytkään yhtyneet kirkon ja valtion juhлариemuun, jota pian mainittuna vuonna 1986 koristi arkkipiispalle itsenäisyyspäiväksi myönnetty suurristi?

Kuten edellä on todettu, saarnavirka tai pappisvirka on yksi kristillisen kirkon tuntomerkeistä. Se ei ole vain jokin inhimilli-

nen järjestys, kuten Suomessa on aikaisemmin paljon, eri syistä ajateltu. Jumala itse on tämän viran asettanut: ”*Jotta saisimme tämän (vanhurskauttavan) uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramentteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee*” (Augsburgin tunnustus V).

Tämä Jumalan asetus täytyy myös toteuttaa kirkossa Jumalan sanan mukaan. Apostolinen varhaiskirkko poikkesi useimmista aikansa uskonnollisista yhteisöistä siinä, että se ei hyväksynyt papittaria vaan torjui heidät määrätietoisesti. Alkukirkko esti ja poisti Pyhän Hengen valtuutukseen vedonneet karismaattiset naiset apostolien paikalta. Naispiispat tunnetaan vain harhaoppisista gnostilaisista kirkkoista, jotka tällä tavoin ilmensivät luomisvihamielistä, sukupuolien erot kieltänyttä androgynistä²⁷ oppiansa.

Luterilainen Maailmanliitto ja Kirkkohallitus ovat tätä samaa poliittisesti korrektaa gnostilaista ja luomisvihamielistä sanomaa hiljattain jakaneet Suomen kaikkiin seurakuntiin. Androgynisyys liittyy siinä vanhan kirkon ajalta tunnettuun dokeettiseen harhaoppiin. Onko se siis Suomen kirkon uusi oppi? Jäljet pelottavat. Jeesuksen lihaksituleminen eli inkarnaatio olisi vain näennäinen (’dokeettinen’), koska hänellä ei muka olisi enää sukupuolta. Hänen kärsimyksensä olisi näennäinen, koska hänestä ei saisi enää puhua uhrina. Ilmankos Mel Gibson sai kirkon lehdissä lujasti kyytiä!

---

²⁷ Sananmukaisesti ’miesnainen’. Valaiseva on tässä suhteessa Etelä-Egyptistä Nag Hammadista v. 1945 löydetty gnostilainen ’Tuomaan evankeliumi’ (114): ”*Simon Pietari sanoi heille: jättäköön Maria meidät, sillä naiset eivät ole arvollisia elämään*’. *Jeesus sanoi: ’Minä itse johdatan häntä tehdäkseni hänestä miehen, niin että hänestäkin tulisi elävä henki teidän miesten kaltaisen. Sillä jokainen nainen, joka tekee itsensä mieheksi, käy sisälle taivasten valtakuntaan.*” The Nag Hammadi Library in English. Translated and Introduced by Members of the Coptic Gnostic Library Project of the Institute for Antiquity and Christianity, Claremont, California J.M. Robinson, General Editor. Fourth Revised Edition with An Afterword by R. Smith, Managing Editor. Leiden-New York-Köln 1996, 124-138. Naisen hallussa ollut papin tai piispan virka ilmensi sukupuolien eron voittanutta gnostilaista luomisvihamielistä androgynisyyttä gnostilaisissa kirkkoissa.

Dokeettisen kielen opettaminen kirkossa on tehokas tapa iskos-
taa uusia asioita. Monet Itä-Euroopan luterilaiset kääntäjät totesi-
vat 1990-luvulla, miten sitkeästi he olivat kiinni kaiken yhdenmu-
kaistavassa ja latistavassa neuvostokielessä. Se kammitsoi heidän
ajatusmaailmaansa vielä neuvostovallan kukistuttuakin. Ei-neuvos-
toasioista ei voinut puhua aidosti, värikkäästi, lämpimästi, koska
kieli kielsi sellaisen. Tällaisesta muodottamasta, valheellisesta
kielestä irtautuminen luonnolliseen, klassiseen venäjään, Baltian
maiden, Valko-Venäjän tai Ukrainan kieliin kesti kääntäjiltä vuo-
sikausia. Kieltä muuttamalla kirkossakin voidaan peukaloida asi-
oita niin, että päädytään poliittisesti hyväksyttävään epäkieleen,
sanapuuroon, joka onkin muuttanut asiat toisiksi, joka on entistä
kykenemättömämpi ilmoittamaan oikeaa uskoa tai synnyttämään
sitä. Tämän ekumeenisen neuvostokielen luomisvihamielinen asen-
ne on muutenkin läpikotaisin vihamielinen kristinuskolle, sillä
mainitussa julkaisussa demonisoidaan ne, jotka opettavat toisin,
eli opetavat Pyhän Raamatun mukaan. Tämähän on vanhaa tuttua
Raamatun uskoa menneinä vuosisatoina tuhonnutta inkvisitio- ja
polttoroviokieltä: ”*Anathema sit – olkoon kirottu!*”²⁸

---

²⁸ Tässä joitakin otteita Kirkkohallituksen levittämästä uudesta julkaisusta. ”Uhrin käsite on ollut naiselle taakka. Sen vuoksi Jeesuksen ajattelemisen uhrina voi vahvistaa väkivallan rakenteita ja sitoa uhrin omaan rooliinsa. ... Useimmat kristityt katsovat, että Raamatun kirjaimellinen tulkinta on ainoa tapa pysyä uskollisena Jumalan sanalle. Tämän vuoksi on vaikeata selittää androkeskeisiä käännöksiä, tekstien mieskeskeistä toimitustapaa, kaanonin ja traditionaalisten tekstien patriarkaalista syntyhistoriaa, niiden patriarkaalisen vaikuttamisen historiaa ja naisvihamielisten vaikutusten teologista häivyttämistä. Kirkot vahvistavat miehistä ylivaltaa silloin, kun ne kieltävät naisilta ...pappisvihkimyksen. Mitä voimme tehdä? Tuoda teologiaan naisnäkökulmaa. Korostaa naisen johtajuutta Raamatun aikoina ja tarjota Raamatun tekstien vaihtoehtoisia tulkintoja. ...Varata määrärahoja, jotta kaikille kirkossa toimiville varmistetaan mahdollisuus osallistua feministisen teologian kursseille. Ottaa esille tekstejä, jotka tuovat ”Jumala-Isä-Tuomari” –kuvan rinnalle toisenlaisia kuvia Jumalasta esim. äitinä. Tutkia mahdollisuutta käyttää Jumalasta sukupuolineutraa nimityksiä kuten Jahve, Jeesuksen ”Minä olen” ilmaisut. ...Sisällyttää liturgiaan, virsiin ja muihin kirkollisiin teksteihin myös feminiinisiä kuvia Jumalasta. Korjata liturgian kieltä siten, että se tekee oikeutta kummallekin sukupuolelle. ...Uskonnollisten ääriilikkeiden uusi tuleminen. Mitä voimme tehdä? Pitäisikö uskonnollisten ääriilikkeiden kannattajat nähdä palavina uskovaishina ja ajattelijoina vain demonisina olentoina?” ”Kirkot sanovat ei naisiin kohdistuvalle väkivallalle. Luterilainen Maailmanliitto: Toimintaohje.” Kirkkohallitus. Helsinki 2004, 29-34.

Saman apostolisen kirkon piirissä naiset kuitenkin toimivat vilkkaasti kirkon työn eri alueilla.²⁹

Jossakin oli siis olemassa raja, jonka toisella puolella oli naisten laaja toimintakenttä, jota rajaa ei kuitenkaan käynyt ylittämisen apostolisen viran puolelle. Tämä raja Uudessa Testamentissa on 'Herran käsky', johon apostoli Paavali vetosi (1 Kor.14:33-38). Kohta liittyy kirkon opetusvirkaan, siihen, kuka puhuu kirkon nimissä ja puolesta. Miehistä opetusvirkaa oli Korintossa koetettu vallata naisille Pyhän Hengen karismaattiseen ja profeetalliseen vaikutukseen vedoten. Tällaisia väitteitä vastaan Herran apostoli esitti mahdollisimman järeän perusteen, jolla koko alkukirkon käytäntö lepäsi: Herra Jeesus Kristus on näin käsenyt! 'Herran käskyn' rikkominen ei niin Korintossa kuin muuallakaan ollut mikä tahansa mielipidekysymys. Joka ei tätä Herran käskyä tunnusta, sitä Jumalakaan ei tuomiolla tunnusta omakseen!³⁰ Oikeassa kristillisessä kirkossa apostolisuus ja sana ovat aina ensi sijalla. Vasta sitten tulee profeetallisuus ja karismaattisuus. Oikea kirkko uskoo apostolien tavoin.³¹

Naispappeuden torjuminen johtuu siis suoraan Raamatusta ja viime kädessä siis kirkossaan läsnä olevasta Herrasta Jeesuksesta Kristuksesta, joka on käskynsä antanut. Se tarkoittaa suoraan myös sitä, että kaikki muutokset, jotka on tehty ja tehdään sanaa vastaan, ovat kirkossa pätemättömiä ja vielä enemmänkin: niillä uhitellaan kirkon Herraa ja hänen sananvaltaansa hänen omassa ruumiissaan.

---

²⁹ Hyvän kuvan naisten toimeliaisuudesta alkukirkossa antaa esim. Roomalaiskirjeen 16. luku. Naisten asema apostolien ajan Rooman valtakunnassa oli paljon vapaampi kuin yleisesti on luultu. Apostolien tekojen Lydia ja Priscilla olivat esimerkkejä aikansa vahvoista ja varsin itsenäisistä naisista, joilla oli omaisuutta ja arvovaltaa apostolisessa kirkossa.

³⁰ Vuoden 1938 Kirkkoraamatusta jae kuuluu: "*Mutta jos joku ei sitä ymmärrä, niin olkoon ymmärtämättä.*"

³¹ Göteborgin piispan tunnettu virkakysymystä käsittelevä kirjanen Att tro som apostlarna (1992), suomeksi Apostolien usko elää (1993).

Suomen kirkon v:n 1986 naispappeusratkaisua edelsi tapahtumasarja, kamppailu kirkon virasta. Ruotsissa vanhakirkollinen, raamatullinen vastarinta murrettiin jo v:n 1958 politisoituneessa kirkolliskokouksessa. Päätöksen jälkeen maailmankuulu teologi, Lundin piispa Anders Nygren esitti silloin tulevaisuuteen, nyt jo tähän päivään viittaavat sanansa: ”Ruotsin kirkko on astunut gnostilaisuuden tielle.” Naispappeutta ajaneet uskoivat, että erimielisyys ja riita hoituisivat kirkossa ajan myötä pois päiväjärjestyksestä, viimeistään sukupolvenvaihdon myötä. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, pikemminkin päinvastoin. Odotettu kirkon nousukausi jäi tulematta. Riita repi Ruotsin kirkkoa eri puolilta monin eri tavoin. Hallitus nimitti piispoiksi vain niitä, jotka tiedettiin myötämielisiksi naispappeudelle. Moni pätevä kirkonmies kerta toisensa jälkeen syrjäytettiin ensimmäiseltä nimityssijalta, koska maan hallitus ja vastaava kirkollisasioiden ministeri eivät voineet suvaita vanhakirkollisella kannalla olleita kirkon johtotehtäviin. Poikkeuksen teki pitkään Göteborgin hiippakunta, jossa maailmankuulun piispa Bo Giertzin jäätyä eläkkeelle v. 1970 kaikki kolme vaalisijoille äänestettyä olivat kirkon vanhalla kannalla.

Vähitellen valtiovalta päätti muuttaa Ruotsin kirkon sellaiseksi, että raamatullis-tunnustuksellinen vastarinta lopullisesti murtuisi. Tukholman silloisen piispan Krister Stendalin innoittaman tiedotusvälineissä käydyn kampanjan jälkeen poistettiin v:n 1958 kirkolliskokouksen päätöksellä syntynyt omantunnon suoja (*'samvetsklausul'*) Ruotsin kirkosta v. 1983. Virkakielto laskeutui alemmaksi kirkkoherrojen tasolle. Samaan aikaan kirkon järjestysmuotoa muutettiin siten, että papistolta otettiin demokratiaan vedoten pois sen luterilaiseen tunnustukseen perustuva teologis-hallinnollinen asema paikallisseurakunnissa.

Mielenkiintoista tässä muutoksessa oli se, että Neuvostoliitossa Nikita Hrustshev toimi suunnilleen samalla tavoin aloittaessaan määrätietoisen yrityksen kirkon murtamiseksi ja kristinuskon poiskitkemiseksi. Poliittisesti miehitetyt kirkolliset neuvostot tekivät juuri sellaisia enemmistöpäätöksiä, jotka sopivat neu-

vostohallituksen kirkonvastaiseen taisteluun.

Lopulta Ruotsin piispat päättivät uudesta toimenpiteestä: Kaikki pappisvihkimykseen haluavat miehet joutuvat tekemään tarkkaa selkoa vakaumuksestaan. Tällaisella seulontatutkimuksella karsittiin kirkon perinteisellä kannalla olevat pois pappisvihkimyksestä ja pystytettiin vedenpitävältä näyttävä virkakieltojärjestelmä. Kun aika ei tehnyt kukaan toivottua tehtäväänsä, valtio ja kirkko turvautuivat siis taas kerran pakkovaltaan, jolla on pitkä perinne Ruotsin keskitetyssä ja yksimuotoisessa yhteiskunnassa aina Kustaa Vaasan ja v:n 1724 konventikkeliplakaatin päivistä saakka. Ruotsin luterilaisen kirkon pappisvirassa voi nykyään uskoa mitä tahansa uskontoa, opettaa mitä tahansa ja elää miten tahansa, kunhan ei vain vastusta naispappeutta, ei myöskään homoseksualistista elämäntapaa! Nämä ovat nyt ne maallistuneen yhteiskunnan ja kirkon tabut ja *sacrosanctum*, kaikkein pyhin, joita ei rankaisematta saa vastustaa.

Suomessa kuljettu tie on ollut samanmuotoinen. Virkakysymys oli vuosikausia ennen v:n 1986 kirkolliskokouspäätöstä se tekijä, jonka mukaan kirkossa luokiteltiin vuohet ja lampaat, oikeat ja väärät. Kirkon hallinnon ja tiedotuksen avainpaikoille valikoitui yhä selvemmin vain 'oikeaa' väkeä kuin jossakin yksipuoluejärjestelmässä.

Lapuan piispa Yrjö Sariolan aloitteesta järjestettiin v. 1980 ja 1982 Ilkon kurssikeskuksessa laajapohjainen neuvottelu virkakysemyksestä.³² Toisen kierroksen päätyttyä silloinen tuore arkkipiispa John Vikström totesi päätöstilaisuudessa, että naispappeuden puolustajilta puuttuivat edelleen vakuuttavat teologiset perusteet, vastustajilta vastaus kysymykseen, miten kirkossa voisi olla mahdollista seurata toisenlaista järjestystä kuin sitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Siksi arkkipiispa piti tärkeänä, että avoimiksi jääneet kysymykset selvitetään. Sitä ei kuitenkaan koskaan tehty.

---

³² 15.-17.4.1980 ja 2.-4.11.1982.

1980-luvun ilmapiiri muuttui kiihkeämmäksi ja sai suorastaan hysteerisiä piirteitä. Niinpä naispappeus päätettiin toteuttaa ja lopettaa kaikki keskustelut tarpeettomina. Kun kevään 1984 kirkolliskokoukselta jäi uupumaan tarvittava määränemmistö, uuden kirkolliskokouksen vaalit käytiin avoimesti sillä perusteella, että Turun kristilliselle opistolle saataisiin naispappeudelle myönteinen enemmistö. Näin myös tapahtui, ja syksyn 1986 Kustaa Aadolfin päivän sateessa ja myrskyssä kirkolliskokous hyväksyi naispappeuden.

Ilkon seminaarien keskusteluissa nousi toistuvasti esille kysymys, mitä tulisi naispappeuden jälkeen. Olihan nähtävissä, että kirkkoon oli marssimassa uudenlainen gnostilaistyyppinen feministinen uskonnollisuus juuri niin kuin Anders Nygren oli v. 1958 ennustanut. Tällaisen mahdollisuuden naispappeuden kannattajat jyrkästi torjuivat. Naispappeuden myötä ei kirkon oppi ja elämä mitenkään muuttuisi! Suomen kirkko pysyisi luterilaisista luterilaisimpana!

Tänä päivänä, parin vuosikymmenen jälkeen, kirkossa kuitenkin ollaan jo ylpeitä siitä, että kaikki on muuttunut vanhoista päivistä. Perinteiseen valtiokirkolliseen virka-ajatteluun perustunut naispappeuden kannattaminen on muuttunut yhä selvemmin ideologiseksi. Ollaan uuden uskonnon piirissä.³³ Ilkon seminaareissa nousi myös esille se, että samoilla Raamatun selittämisen vippaskonsteilla, joita käytettiin naispappeuden ajamisessa, voitaisiin perustella mitä tahansa Jumalan sanan vastaista ilmiötä ja asiaa kuten homoseksualistisen elämäntavan hyväksymistä. Keskustelujen aikana arkkipiispa Vikström suuttui, koska hän piti tällaista rinnastusta sopimattomana: ”Tällaisilla asioilla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa!” Tänä päivänä nähdään, että kyllä vain oli. Kun arkkipiispa puuttui hiippakuntansa papiston yksityiselämän pahe-neviin hairahduksiin v. 1988, häntä paheksuttiin moralisoimisesta

---

³³ Hauke, M., Gud fader eller Gud moder? En granskning av feministisk teologi. Övers. Av H& P.Å. Wahlström. Örebro 1998.

ja fundamentalismista; miksi hän käytti Raamattua kirjaimellisesti avioliiton alueella, kun hän oli sellaisesta luopunut virkakysymyksessä? Sama emeritus-arkkipiispa ehti vielä julkisesti tukemaan eduskunnan v. 2001 hyväksymää lakia, joka antoi homoseksuaalisille suhteille virallisen, avioliittoon verrattavan aseman.³⁴

Arkkipiispa John Vikströmin perustavaa laatua oleva kysymys Ilkossa 1980-luvun alussa ja pian sen jälkeen hänen paimenkirjeessään³⁵ kuului: Voiko kirkossa vallita erilainen järjestys ja moraalitilanne kuin yhteiskunnassa? Hän on vastannut siihen kieltävästi niin sanoin kuin teinkin. Kun kirkko ei enää voi vaikuttaa yhteiskuntaan, yhteiskunta vaikuttaakin kirkkoon muuttamalla sen järjestyksen, moraalin ja lopulta opin, niin että kirkosta tulee kaikesa ympäröivän yhteiskunnan peilikuva. Avainsanana tällaisessa muodonmuutoksessa on kauan ollut 'uskottavuus'. Ruotsin kirkon piispainkokouksen asettama ns. Borgenstiernan raamattukomissio päätyi jo aikaisemmin samanmuotoiseen ratkaisuun:³⁶ Teologisesti naispappeuden torjuminen on perusteltua, mutta kannasta ei voida enää pitää kiinni, koska kirkko muutoin menettäisi uskottavuutensa (*'trovärdighet'*) nykyajan yhteiskunnassa. Ajan kuluessa tällainen ajattelutapa paljastaa siteensä vanhaan valtiokirkolliseen yhtenäiskulttuuriin. Maailma on kuitenkin jättänyt sen kauas taakseen. Mihin tuloksiin tultaisiin, jos kristillinen kirkko noudattaisi e.m. tavalla ymmärrettyä uskottavuuden periaatetta islaminuskoisissa ja buddhalaisissa yhteiskunnissa, shintolaisessa kulttuurissa tai totalitaarisessa valtiossa? Viimeksimainitusta asiasta onkin kokemusta Hitlerin Saksasta ja kommunistimaista, vii-

---

³⁴ Yksityiskohtaisempi kehityskertomus v:een 1984, P. Huhtinen: ”Naispappeuskeskustelun teemat 1950-luvulla” ja A. Simojoki: ”Havaintoja naispappeuden teologisista perusteluyrityksistä Suomen kirkossa” kirjassa ”Herran käsky. Asiatietoa naispappeuskysymyksestä”, toim. A. Simojoki. Helsinki 1984, 82-92.93-121. O. Österbacka, Vägen fram. Lutherska väckelserörelser i uppbrott. Vasa 2001.

³⁵ Vikström, J., Kuitenkin. Paimenkirje Turun arkkihiippakunnalle. Pieksämäki 1983.

³⁶ Komitean mietintö v. 1970, joka julkaistiin kirjana ”Bibelsyn och bibelbruk” v. 1973.

meisenä niistä Kiinasta. Uskottavuuden tavoittelemisen aiheutti ongelman, jota kutsuttiin kirkkوتاisteluksi. Historian hetken mentyä ohitse 'uskottavat' kirkonmiehet ovat jälkeensä paljastuneetkin kirkolle vaarallisiksi yhteistoimintamiehiksi, joiden noudattaman tien päässä olisi odottanut kristillisen uskon ja kirkon loppu.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous on hyväksynyt kirkkoon uusien ongelmien Troijan hevosia opin ja tunnustuksen alalla. Luterilais-anglikaaninen Porvoon sopimus v. 1996 nielaisi Englannin kirkon reformoidun ehtoollisopin siinä uskonkohdassa, joka on luterilaisuuden erityinen silmäterä. Samalla tuotiin vieraan perinteen tarpeetonta ja kristityn vapaudelle vahingollista painolastia. Sellainen on ajatus apostolisen sukcession³⁷ ja ainoastaan piispan suorittaman pappisvihkimyksen välttämättömyydestä kirkossa. Luterilaiset uskoivat kesyttäneensä Porvoossa anglikaanit suopeiksi omalle opilleen huomaamatta, että opilla ei ole anglikaanisuudessa lainkaan samaa kirkkoa määrittelevää merkitystä kuin luterilaisuudessa. Itse asiassa anglikaanisessa kirkossa voi olla monta eri oppia riippuen papiston perinteistä. Porvoon sopimus tehtiin teologisesti anglikaanisuuden ehdoilla, koska se rakentuu kokonaan v:n 1888 Lambeth-konferenssissa hyväksytyyn ns. Lambethin nelikulmioon.³⁸

Liittoa rapistuvan anglikaanikirkon kanssa seurasi v. 2000 Rooman ja Luterilaisen Maailmanliiton 'Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta', joka selitti pois Rooman kirkon opetuksen ja luterilaisen tunnustuksen syvän eron kristillisen uskon sydämessä,

---

³⁷ Tällä tarkoitetaan Rooman kirkon ja anglikaanien opin mukaista ajatusta historiallisesta, katkeamattomasta piispaallisesta kätten päälle panemisen ketjusta, joka Pietarista ja muista apostoleista ulottuu piispanvihkimysten kautta tähän päivään, ja joka olisi välttämätön kirkolle.

³⁸ Anglikaanien kanta siihen, mikä on välttämätöntä kristillisen kirkon jälleenyhdistämiselle: 1. Vanhan ja Uuden Testamentin pyhät kirjoitukset. 2. Apostolinen uskontunnustus kastetunnustuksena ja Nikaian tunnustus riittävänä kristillisen uskon esityksenä. 3. Kristuksen asettamat kaksi sakramenttia, kaste ja ehtoollinen. 4. Historiallinen piispuus. The Oxford Dictionary of the Christian Church. Second Edition ed. By F.L. Cross and E.A. Livingstone. Oxford 1988, 795.

nimittäin vanhurskauttamisopissa. Kuitenkaan Rooma ei ole missään kohden muuttanut Trenton kirkolliskokouksen vahvistamia uskonpuhdistuksen vastaista ja luterilaisten Tunnustuskirjojen kirjoamia oppejaan. Lutheriakaan ei ole päästetty kirkonkirouksesta. Pian Yhteisen julistuksen jälkeen Rooman paavi julkaisi ensyklikan (*Eccllesia de eucharistia*, v. 2000), joka poisti luulot Rooman muuttumisesta, mihin monet luterilaiset olivat sinisilmäisesti uskoneet. Vatikaani osoitti kaikille vanhaa Rooman tietä vastauskonpuhdistuksen Trenton kautta, tietä, jolle uusi katolinen katekismus lukijansa ilman pienintäkään epäselvyyttä ohjaa.³⁹

Kirkkolain uudistuksessa v. 1993 kirkon tunnustus- ja oppiperusta pysyi muodollisesti edelleen luterilaisena. Samanaikaisesti kuitenkin monet lain ja järjestysmuodon kohdat ovat avoimessa ristiriidassa Raamatun ja kirkon tunnustuksen kanssa. Vähälle huomiolle jäi se perustavaa laatua oleva seikka, että kirkkolain muutos poisti Suomen luterilaisesta kirkosta kokonaan yhden kirkon seitsemästä tuntomerkestä, sen jonka Luther mainitsee kolmantena, nimittäin avaintenvallan. Kristus on antanut kirkolleen vallan sitoa ja päästää syntejä. Paavalin kirjeistä nähdään, miten tätä jumalallista valtaa käytettiin alkukirkossa. Mainittu kirkkolain uudistus poisti kirkolta kokonaan keinot suojautua väärää oppia ja jumalatonta elämää poistamalla viimeisetkin ns. kirkkokuripykälät. Nykyään on mahdollista olla minkä tahansa uskonnon kannattaja tai ateisti, voi olla karkeimman luokan julkisyntinen, parittaja, gangsteri, rahanpesijä ilman, että olisi mitään estettä tulla pyhälle sakramentille vastoin apostolista opetusta⁴⁰ tai valitsemisselle kirkon päättäviin elimiin. Kuitenkin avaintenvalta oli se aivan ensimmäinen kirkon tuntomerkki, jonka Jeesus mainitsi julistaessaan apostoli Pietarille, että hän pystyttää seurakuntansa apostolien perustukselle (Matt. 16:19; Ef. 2:20).

---

³⁹ Kiviranta, S., - Laato, T., Turhentuuko uskonpuhdistus, Vantaa 1977. The Catechism of the Catholic Church. Nairobi 1994.

⁴⁰ 1 Kor. 6:9; 15:50; Gal. 5:21, Ef. 5:5.

Vuoden 1980 Maarian avokummikiista ei siis johtanutkaan kirkon käytännön parempaan raamatullisuuteen vaan kirkkojuristien nokkelaan kadottamistempuun, jolla Kristukselta saatu taivaan valtakunnan avaimien valta heitettiin kirkkolaiivan laidan yli meren syvyyteen, niin että papistolta ei olisi enää lain tukea valmistautuessaan kirkon pyhiin toimituksiin. Sen seurauksena olemme saaneet uudenlaisen, keskiaikaiseen messu-uhripapistoon verrattavan protestanttisten toimituspappien turhan joukon, joka elatuksekseen myötäkarvaan myyskentelee kirkon toimituksissa Jumalan sanalta lupaa kyselemättä siunauksia, joilla ei välttämättä ole ensimmäistäkään Raamatun lupausta perustanaan, pikemminkin päinvastoin. Annamme Dietrich Bonhoefferin⁴¹ puhua: ”Niinpä on Herran oma tahto, ettei evankeliumin pyhää aarretta saa antaa koirille, vaan että sitä on lupa saarnata vain parannussaarنان suojassa. Seurakunta, joka ei sano syntiä synniksi, ei myöskään voi saada uskoa, jossa se voi antaa synnit anteeksi. Se tekee syntiä Jumalan pyhäkköä vastaan, se ei vaella evankeliumin ar-

---

⁴¹ Lainaukset ovat Bonhoefferin Vuorisaarna selittävstä kirjasta kirjasta 'Nachfolge' v:lta 1937 (suom. 'Kutsu seuraamiseen' suom. R. Virkkunen v. 1965). Bonhoeffer-tutkimuksen alkuaikoja hallitsi käsitys syvästä katkosta Bonhoefferin perinteisellä tavalla hurskaan varhaistuotannon ja uskonnon hylkäämisen välillä vankilakirjeissä, joissa esiintyy 'täysi-ikäinen ihminen' ja luopuminen uskonnosta 'työhypoteesina'. Tämä Suomessa Erkki Niinivaaran esittelemä maallistuneen Bonhoefferin näkemys, jonka Osmo Tiililäkin omaksui, perustui Bonhoefferin ystävän Eberhard Bethgen julkaisemaan tekstiaineistoon ja tulkintaan. Jørgen Glenthøj'n lähdetutkimuksista alkoi käänne, joka johti kokonaan uuteen Bonhoefferin teosten laitokseen v:sta 1986. 'Nachfolge' ei ollut vielä valmis Bonhoeffer, vaan kilometripylväs matkalle sitä kohti. Tämän kilometripylvään ja valmiin Bonhoefferin kesken ei kuitenkaan ollut ristiriitaa eikä katkoa. Bonhoefferin loppuaikojen ajatus oli yksinkertainen ja sopusoinnussa hänen Raamattu-uskonsa kanssa: Moderni, täysi-ikäinen ihminen ei tarvitse enää uskonnon työhypoteesia, jollainen aito, raamatullinen Kristus-keskeinen usko ei koskaan ole ollutkaan. Glenthøj, J., Dokumente zur Bonhoeffer-Forrorschung 1928-1945. München 1969. Tödt, H.E., Zur Neuausgabe von Dietrich Bonhoeffers Werke, kirjassa 'Sanctorum Communio' München 1986, IX-XXI. Glenthøj, J., "Jesu Kristi krav på den myndigblevne verden." Efterfølgelsens teologi. Artikler og foredrag. Hygum 1982, 41-52. Niinivaara, E., 'Dietrich Bonhoeffer', kirjassa 'Teologia etsii suuntaa. Yhden-toista aikamme teologin elämäntyö' toim. L. Pinomaa. Porvoo-Helsinki 1965, 262-282. Tiililä, O., Suomalaista kokemukskristillisyyttä. Piirteitä Frans Ulvaan elämästä ja ajattelusta.' Porvoo-Helsinki 1964.

von mukaisesti. Se on epäpyhä seurakunta, koska se haaskaa Herran kallista anteeksiantamusta. ...Samoin kuin pyhitys erottaa seurakunnan maailmasta, on sen myös erotettava maailma seurakunnasta. Toinen jää ilman toista epäaidoksi ja valheelliseksi. Seurakunnan, joka on erotettu maailmasta, tulee omassa keskuudessaan harjoittaa seurakuntakuria.”

Kirkon seitsemästä tuntomerkestä kolme on siis jo osittain tai kokonaan murtunut Suomen kirkossa: Raamattu, Jumalan sana, avaintenvalta ja Jumalan asettama apostolinen saarnavirka. Avaintenvallan poistaminen olikin kirkkolain ja kirkon järjestysmuodon uudistamisen yhteydessä tarkoituksellinen. Piti päästä eroon ns. kirkkokuripykäläistä, joiden turvin monet papit edelleenkin tutkivat kasteelle ja muihin kirkollisiin toimituksiin valmistuvia. Avaintenvalta koskettaa suoraan myös kahta muuta kirkon tuntomerkkiä, nimittäin Pyhää kastetta ja Herran pyhää ehtoollista ja siten myös yhteistä jumalanpalvelusta eli Pyhää messua. Niitä ei voida oikein toimittaa kirkossa, josta puuttuu Jumalan sanan oppi ja sen mukainen järjestys. Jumalan sanasta on kuitenkin tullut lähinnä kirkkorakennuksen sisällä luettavaa kultillista mantratekstiä, jolla ei ole mitään arvo- tai vaikutusvaltaa temppelein muurien ulkopuolella, kun ei ole sisäpuolellakaan. Sanan kadottanut kirkko on pimentynyt maailman valkeus, voimansa menettänyt maan suola, jota ei voida parantaa, vaan joka joutaa poisheitettäväksi. Kuuntelemme edelleen Dietrich Bonhoefferin iskevää ja mitä ajankoh-
taisinta opetusta:

”Maailman tulee saada pelastus seurakunnan avulla, vain seurakunta itse lakatessaan olemasta se, mikä se on, on kadotettu vailla pelastuksen toivoa. Jeesuksen Kristuksen kutsu merkitsee maailman suolana olemista tai tuhoutumista, seuraamista tai – kutsu itse tuhoaa kutsutun. Uutta pelastuksen mahdollisuutta ei ole. Sitä ei voi olla. ... Jeesusta seuraavat ihmiset ovat näkyvä seurakunta, heidän seuraamisensa on näkyvä teko, joka erottaa heidät maailmasta – tai se ei ole lainkaan seuraamista. Ja seuraaminen on todella niin näkyvää kuin valo yössä, kuin vuori

tasangolla. Pako näkymättömyyteen on kutsun kieltämistä. Jeesuksen seurakunta, joka tahtoo olla näkymätön seurakunta, ei ole enää Kristusta seuraava seurakunta. ...Vakka, jonka alle näkyvä seurakunta piilottaa valonsa, voi yhtä hyvin olla ihmispelkoa kuin tietoista maailmaan mukautumista minkä päämäärän varjolla tahansa – olkoonpa se sitten lähetysmielessä tai nouskoon se väärin ymmärretystä rakkaudesta ihmisiin. Se saattaa kuitenkin myös olla – ja tämä on vielä vaarallisempaa – niin sanottua uskonpuhdistusteologiaa, joka uskaltaa käyttää itsestään vieläpä nimitystä theologia crucis, ristin teologia, ja jonka tuntomerkki on siinä, että se asettaa 'farisealaisen' ulospäin näkyvän edelle 'nöyrän' näkymättömyyden sellaisessa muodossa, joka päättyy täydelliseen maailmanmuotoisuuteen. Seurakunnan tuntomerkiksi ei tässä tule erinomainen näkyvyys vaan pysyminen justitia civiliksen, kansalaishyveiden piirissä. Juuri se, että valo ei loista, on tässä kristillisyyden koetinkivi."

On tultu kauas kristillisestä yhteiskunnasta ja yhä kauemmaksi luterilaisesta ja kristillisestä kirkosta siihen halvan armon uskontolaitokseen, jota Dietrich Bonhoeffer viiltävästi arvosteli 1930-luvulla Saksassa, 100 vuotta oman kirkkonsa maallismielistä itseyytyväisyyttä kauhistuneen tanskalaisen kristillisen ajattelijan Søren Kierkegaardin jälkeen, klassisiksi tullein sanoin 'halvan armon kirkosta': *"Halpaa armoa on anteeksiantamuksen saarna ilman katumusta, kaste ilman seurakuntakuria, ehtoollinen ilman synnintunnustusta, synninpäästö ilman henkilökohtaista rippiä. Halpa armo on armoa ilman Kristuksen seuraamista, armoa ilman ristiä, armoa ilman elävää, ihmiseksi tullutta Jeesusta Kristusta. ...Mutta tiedämmekö, että tämä halpa armo on ollut meitä kohtaan mitä suurimmassa määrin armoton? Onko se hinta, joka meidän tänään on maksettava järjestäytyneiden kirkkojen tuhoutumisena, mitään muuta kuin välttämätöntä seurausta liian halvalla saadusta armosta? Julistusta ja sakramenteja tarjottiin halvalla, kastettiin, konfirmoitiin, julistettiin synninpäästö koko kansalle, kyselemättä ja ehdoitta, annettiin ihmisrakkaudesta pyhä*

pilkkajille ja uskottomille, tuhlahtiin armonvirtoja loputtomasti, mutta kutsua vaatimaan Kristuksen seuraamiseen kuultiin yhä harvemmin. Mihin jäivät vanhan kirkon käsitykset, kirkon, joka kasteopetuksen avulla vartioi niin huolellisesti kirkon ja maailman välistä rajaa, kallista armoa? Minne jäivät Lutherin varoitukset sellaisesta evankeliumin julistamisesta, joka saa ihmiset uskomaan olevansa turvassa jumalattomassa elämässään? Milloin maailma on kauhistavammin ja onnettomammin käännytetty kristilliseksi kuin tällöin? ... Meissä on tullut todeksi se, että isien synnit rangaistaan lapsille kolmanteen ja neljänteen sukupolveen. Halpa armo on ollut evankeliselle kirkollemme hyvin armoton. ... Halvan armon sana on tuhonnut enemmän kristittyjä kuin mikään tekojen käsky.”

Palaan ’Paimenkirjeeseen’ yli kymmenen vuoden taakse. Kirkon antautumista ajan hengelle voi kuvittaa moninkin vertauksin. Suomen sodan historia tarjoaa yhden, Viaporin linnoituksen salaperäisen antautumisen venäläisille joukoille:

”Entä vaihtoehdot? Niiden tuloksia emme tunne, koska niitä ei ole laajassa mitassa etsitty eikä kokeiltu muualla kuin kirkon laita-alueilla, herätysliikkeiden ja raamatullisen uudistuksen periferiassa. Viaporin linnoituksen todellista puolustuskykyä Suomen sodassa 1808-1809 ei tiedetä, koska sen komentaja antautui salaperäisissä oloissa alivoimaiselle piirittäjälle. Tappio oli kärsitty mielissä ennen kuin ruutia oli kunnolla palanut.

Entäpä jos suuri enemmistökirKKo Viaporinsa sijasta olisi solidaarisesti mutta päättävästi asettunut yhteiskunnassa maallistumisen kulttuuria vastapäätä ja esittänyt aidon kristillisen, raamatullisen vaihtoehdon, jopa pitänyt siitä kiinni uskossa, opetuksessa ja tunnustuksessa kirkon järjestysmuodon mukaisesti? Moni välistävetäjä ja yhteistoimintamies olisi tietysti yrittänyt noukkia edistyksellisyyden irtopisteitä, se on selvä. Kirkkoa olisi arvosteltu ankarasti. Sitä olisi myös kuunneltu. Olisi ollut vaihtoehto, johon mitata muita arvoja. Olisi rätissyt ja paukkunut nykyisen pohjat-

toman sovinnaisuuden sijasta, jonka vallitessa piispan paimenkirje tai hiippakunnan vuosikirja on suunnilleen samanlainen palkinto tai rangaistus työntekijöille kuin Leonid Brezhnevin puhekoelma oli joskus 1970-luvulla jollekin Suomi-Neuvostoliitto-seuran jäsenelle.

Olisi ollut selkeitä vaihtoehtoja. Ei olisi tarvinnut yrittää esittää radikaalia; olisi oltu sitä! Ja olisi varmasti myös tapahtunut jotakin. Olisi voinut tapahtua sitä samaa, mikä on todellisuutta kirkon reuna-alueilla: Jumalan sana synnyttää ja uudistaa elämää evankeliumin voimalla.

Tämä mahdollisuus sai mennä menojaan.

Sitä ei ole kuitenkaan vielä kokonaan menetetty. Se on rajatonta luottamusta Raamatun Jumalaan, rajatonta, laskelmoimatonta rakkautta lähimmäiseen, Jumalan kuvaan. Se on elämistä joka päivä Jumalan kaupungin, 'civitas Dei', toisenlaisessa todellisuudessa keskellä tätä maailmaa.”⁴²

---

⁴² Simojoki, emt. S. 207.

4. Kirkollinen oikeus ja valta

Kirkollinen valta, *'potestas ecclesiastica'*, oli luterilaisen uskonpuhdistuksen eräs keskeinen kiistakysymys Rooman kanssa. Tunnustuskirjoissa sitä käsitellään erityisesti Augsburgin tunnustuksessa (1530), Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa (1531), Lutherin kirjoittamissa Schmalkaldenin opinkohdissa (1537) ja Philipp Melancthonin samana vuonna kirjoittamassa traktaatissa 'Paavin valta ja johtoasema'.

Protestantismien ja luterilaisuuden historiassa kysymys oikeudesta ja vallasta kirkossa syrjäytyi vankan valtiokirkollisuuden lisäksi 1700- ja 1800-luvulla idealismin, henkistymisen ja sisäiseksi tunteeksi ymmärretyn uskonnollisuuden myötä.⁴³ Tällainen kehityskulku antoi kättä pietismin tietyille, pelkästään sisäisyyttä korostaville virtauksille. Lännen kirkon jakautuminen uskonpuhdistuksessa edesauttoi yksipuolisiin kärjistyksiin turvautumista: Rooman kirkko kanonisen lakinsa kanssa olisi puhdas laitoskirkko, evankelinen kirkko sen vastakohtana näkymätön kirkko.⁴⁴

Tunnettu on idealismin ja tietynlaisen pietismin piiristä nous-

---

⁴³ Erityisen tärkeä oli Friedrich Schleiermacherin (1768-1834) vaikutus teoksellaan 'Puheita uskonnosta sen sivistyneille halveksijoille' (1799) ja dogmatiikallaan 'Kristillinen usko' (1830).

⁴⁴ Friedberg, E., *Lehrbuch des katholischen und evangelischen Kirchenrechts*. 5., verm. und verb. Aufl. Leipzig 1903, 80-81.

seen saksalaisen oikeusoppineen Rudolph Sohmin (1841-1917) kirkko-oikeuden oppikirjassaan esittämä väitelause: *”Kirkko-oikeus on ristiriidassa kirkon olemuksen kanssa. ... Kirkon olemus on hengellinen; oikeuden olemus on maallinen. ... Ei voi ajatella, että Jumalan valtakunta omaksuisi inhimillisiä, oikeudellisia järjestysmuotoja, että Kristuksen ruumis olisi inhimillistä, oikeudellista herruutta.”*⁴⁵ Sohmin linjoilla liikkui Yrjö Loimaranta, joka 1900-luvun alussa Aug. Peltosen kanssa suomensi ja toimitti painoon Suomen Lähetysseuran kustantaman Lutherin Valittujen teosten laitoksen. Loimaranta esitteli uskonpuhdistajan tärkeimmän kirkko-opillinen teoksen 'Kirkolliskokouksista ja kirkkoista' mm. seuraavin sanoin: *”Luther ei tässä puhu sanaakaan kirkosta ulkonaisena laitoksena, ei sen lainsäädännöstä, järjestyksestä, tunnustuksesta, vaan ainoastaan kirkon sisällisestä olemuksesta, joka on pyhään ihmisten yhteys Kristuksessa Jeesuksessa.”*⁴⁶

Kun evankelinen, luterilainen kirkko ymmärrettiin pelkästään sisäiseksi, jopa näkymättömäksi, kirkolle aina välttämättömät ulkonaiset muodot käsitettiin vastaavasti valtiokirkon perinteen pohjalta valtiovallalta saaduiksi esivaltarakenteiksi. Nämä historiaan sidotut, valtiokirkolliset esivaltarakenteet alkoivat helposti elää omaa elämäänsä ja luoda itselleen perinteen pyhittämää *status quon* eli vallitsevan tilanteen näennäisteologiaa, jollainen on mm. Pohjoismaiden, erityisesti Ruotsin ja Suomen vahva kansankirkkoideologia. Koska kerran on olemassa valtio, kirkkoon ainakin muodollisesti kuuluva kansa ja kirkko, tilanteelle on luotava kansankirkon teologia.

Tanskalainen pappi ja virsirunoilija N.S. Grundtvig (1783-1872) 1800-luvun alussa ja vuosisata myöhemmin vaikuttanut ruotsalai-

---

⁴⁵ Sohm, R., Kirchenrecht I. Die geschichtlichen Grundlagen. Systematisches Handbuch der Deutschen Rechtswissenschaft VIII 1. Leipzig 1892, 1-2

⁴⁶ Lutherin Walitut teokset. Saksankielestä suomentaneet ja johdatuksilla varustaneet A.S. Peltonen ja Y. Loimaranta. Toinen jakso. Helsinki 1910, 8.

nen Einar Billing (1871 -1939) olivat kansankirkkoajattelun uranuurtajia. Grundtvigille kansankirkko oli yhteiskunnallinen, Billingille uskonnollinen laitos. Billingille kansankirkko oli mahdollinen jopa ilman valtiokirkkojärjestelmääkin. Vastaamatta jäi se raamatullinen kysymys, miten kansankirkko suhtautuu Kristuksen seurakuntaan, joka on uskon asia.⁴⁷ Grundtvigin ja Billingin vakavista yrityksistä kansankirkollisuus on rappeutunut uusvaltiokirkollisuutta ylläpitäväksi ideologiaksi, jossa kirkko pyrkii varjelemaan enemmistöasemansa ja historialliset etuoikeutensa hintaan mihin hyvänsä vaikka myymällä rahasta sen uskonsa ja oppinsa, jota se liturgiassa ja esim. pappisvalassa juhlallisesti kumistelee.

Jos ulkonaiset esivaltarakenteet sitä vastoin eivät miellyttäneet, saattoi koettaa paeta painostavia ulkonaisia rakenteita jonkinlaisella ajatusmatkalla sisäiseen, näkymättömään kirkkoon, joka olisi turvallisesti ulkonaisen saavuttamattomissa. Pienissä tai suurissa uskovaisten piireissä saatettiin tällaista ajatusmatkaa tehdä yhdessä toisten kanssa ilman, että tällainen konventikkeli esitti vaatimuksia olla oikea, näkyvä kirkko ja ottaa kantaakseen siitä johtuvat velvoitteet ja raskaan paineen.⁴⁸ Suomessa on saksalaisen J.T. Beckin (1804 - 1878) ns. raamatullista suuntausta edustanutta arkkipiispa Gustaf Johanssonia (1844-1930) seuraten paljonkin

---

⁴⁷ Prenter, R., Grundtvigs och Einar Billings syn på folkekirken. Borgerlig inretning eller religiøs motivering. En ny bok om kyrkan. Borås 1989, 94-108.

⁴⁸ Suomalaisessa Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen (SRK) alaisessa ns. vanhoillislaestadiolaisuudessa on seurattu tällaista ajatuksenkulkua, tosin sillä poikkeuksella, että tässä tapauksessa seurakonventikkeli uskoo olevansa yksin Jumalan valtakunta ja siten ainoa oikea kirkko. Kirkon ulkonaiset muodot ovat osa maallista esivaltarakennetta, eivät kirkkoa. SRK:n papisto voi siksi myöntyä SRK:n opetuksen vastaiseen käytäntöön kirkon esivaltarakenteessa ja olla aivan toisenlaisen uskon ja käytännön kannalla seuraliikkeessä, joka on heille virallisesti ainoa oikea 'Jumalan valtakunta'. Piispa Eero Huovinen antoi kirjoituksessaan 20.8.2004 SRK:lle kiitosta tällaisesta jakomielisyydestä ja suosittelee samanlaista toimintalinjaa myös Suomen Luther-säätiölle. Mielenkiintoista sen sijaan on, että beckiläinen pietisti, prof. Osmo Tiilikä (1904-1972) pyrki koko näkyvän kirkon puhdistukseen ja uudistukseen, ei pelkästään pienten tosi uskovien piirien hoitamiseen puhumattakaan pakenemisestä näkymättömän kirkon uudistamiseen, mitä sellainen mahtaisi tarkoittaaakin. Junkkaala, emt.

opetettu yhteistä kansaa kasvattavan laitospirkon tai kansankirkon ja sen sisällä vaikuttavan näkymättömän uskovien tosi kirkon eli 'vasituksen kirkon' siunattua sisäkkäisyyttä. Jälkimmäisellä eli tosi kirkolla on perusteltu sitoutumista edelliseen eli kirkon historialliseen kuoreen. Kouluhuumorin eläinopin kaskua seuraten voisi sanoa, että jälkimmäinen on se konna ja edellinen se kilpi.

On erikoista mutta motiivitutkimuksesta johtuen lopultakin johdonmukaista, että Lundin koulun opetuksissa konkreettinen kirkko katoaa valtio- tai kansankirkollisessa kehyksessään lopulta näkymättömyyteen.⁴⁹ Kirkko-oikeus kehittyi siis evankelisissa valtio- ja enemmistökirkoissa Friedrich Schleiermacherin idealismista aina 1930-luvulle saakka Rudolph Sohmin opetusten mukaisesti. Kirkko oli sisäinen todellisuus, jonka konkreettiset kehykset antoi valtiolta. Uskolla ja oikeudella ei ollut mitään tekemistä toistensa kanssa.

Adolf Hitlerin noustua Saksassa v. 1933 valtaan, edessä oli ankara oppitunti kirkon näkyvyydestä ja sen omasta oikeudesta. Kansallissosialistinen puolue NSDAP halusi Kolmanteen valtakuntaan mahdollisimman yhtenäiset ja keskitetyt johdetut kirkot, jotta se voisi hallita niitä ennen lopullista välienselvittelyä kristillisen uskon kanssa, jonka oli määrä tapahtua voitetun sodan, slaavien orjuuttamisen ja juutalaisten tuhoamisen jälkeen.⁵⁰

Rooman kirkko oli keskusjohtoinen. Sen oli tehnyt suorastaan

---

⁴⁹ Siirala 1956, 348-350. Olsson, H., Kyrkans synlighet och fördoldhet enligt Luther. En bok om kyrkan. Lund 1943. Vastaus Olssonille: Saarnivaara 2 1948, 155-159. Juntunen 2002, 158-162, lainaa Saarnivaara esimerkkinä herätyskristillisestä kirkon julkisen ja sisäisen puolen erottamisesta. Lainaus olisi kuitenkin pitänyt lukea sen valossa, mitä Saarnivaara kirjoittaa vain muutamaa sivua myöhemmin vastauksena Olssonille, joka lundilaisittain opetti kirkon näkymättömyyttä. Saarnivaara nimenomaan vetosi Lutherin opetukseen kirkon seitsemästä tuntomerkestä. Tässä lundilaisuuden arvostelussa ja Lutherin kirjaan 'Kirkolliskokouksista ja kirkoista' turvautumisessa Saarnivaara oli yli kolmekymmentä vuotta aikaansa edellä. Saarnivaara haukkui samaa puuta kuin Juntunen 54 vuotta myöhemmin.

⁵⁰ Speer, A., Inside The Third Reich. Transl. by R. & C. Winston. London 1987, 184

monoliittiseksi Pietro Gasparrin ja Eugenio Pacellin, josta v. 1939 tuli paavi Pius XII, salassa valmisteleva ja toteuttama kanonisen oikeuden uudistus ja viimeistely vuosina 1904-1917. Tämän työn johtajatuksena oli Rooman kirkossa 1800-luvulta lähtien vahvasti vaikuttanut ultramontanisismi, henkinen liike, joka tähyili Alppien vuoriston tuolle puolen Roomaan heikentyneen kirkon uudelleenvahvistamiseksi paavin arvovallalla. Ultramontanismin voitto oli 1. Vatikaanin kirkolliskokouksen säätämä oppilause paavin erehtymättömyydestä v. 1871. Gasparrin ja Pacellin työtä kanonisen lain viimeistelyssä voi myös kutsua paavin lopulliseksi vallankaappaukseksi Rooman kirkossa sitten keskiajalla ja uskonpuhdistusaikana käytyjen välienselvittelyjen paavien ja yleisten kirkolliskokouksien kesken. Kurialismi voitti lopullisesti konsiliarismin. Hitlerin oli varsin helppo tehdä hänen hallinnolle sopiva konkordaatti eli valtiosopimus Rooman kirkon kanssa v. 1933.⁵¹

Evangelisten kirkkojen tilanne Saksassa oli toinen. Ne olivat jakautuneet eri tunnustuskuntiin ja alueellisiin maakirkkoihin. Tosin Preussin kuningas Friedrich Wilhelm III (1770 - 1840) oli luonut valtiovallan toimenpitein kiistanalaisen, luterilaiset ja kalvinilaiset sisäänsä sulkevan vanhan Preussin unionikirkon jo 1800-luvun alkupuolella.

Kansallissosialistinen valtio halusi yhden ainoan, helposti käsiteltävän evankelisen 'valtakunnankirkon'. Seurakuntavaaleissa oli sitten määrä vallata tällaisen valtakunnankirkon hallintoelimet. Hitlerin hallituksen haluama valtakunnankirkko ('*Reichskirche*') myös syntyi Preussin unionikirkon ennakkotapausta seuraten. Seurakuntavaaleissa kansallissosialistit ja heidän myötäjuoksijansa, ns. 'saksalaisten kristittyjen uskonliike', valtasi uuden valta-

---

⁵¹ Scholder, K., Die Kirchen und das Dritte Reich 1. Vorgeschichte und Zeit der Illusionen 1918-1934. Frankfurt/M-Berlin-Wien 1980, 184-211. Cornwell, J., Hitler's Pope. The Secret History of Pius XII. Harmondsworth, Middlesex, England 1999. 41-93.100-104.100-116.130-156.

kunnankirkon hallintoelimet lähes tyystin. Kirkon johtoon valtakunnanpiispaksi (*'Reichsbischof'*) kirkollisasioiden komissaari August Jäger ajoi oman miehensä, koomis-traagisen hahmon, Ludwig Müllerin, jota hänen poliittinen suojelijansakin halveksi. Müller myi kaikki kansallissosialistisen puolueen vaatimat toimintamuodot valtiovallalle. Evankelisen kirkon nuorisotyö liitettiin Hitler-Jugendiin. Kirkon johdon tavoitteena oli näillä myönnytyksillä varmistaa evankeliselle kirkolle uudessa Saksassa paikka auringossa ja mahdollisuudet laajamittaiseen, voimakkaiden kirkostaeroamisliikkeiden (*'Kirchenaustrittsbewegung'*) maallistaman kansan evankelioimiseen ja palauttamiseen kirkon helmaan. 'Kansanlähetyksen' (*'Volksmission'*) oli päivän sana.

Tässä vaiheessa valtakunnankirkko jakautui. Sen piirissä syntyi ns. Tunnustus Kirkko (*'Bekennniskirche'*), joka nousi puolustamaan ja ylläpitämään Raamatun, Jumalan sanan oppia pakanallisen kansallissosialismin miehittämässä kirkossa. Tunnustus Kirkon piirissä syntyi kirkon virallisesta järjestysmuodosta poikkeava kirkollinen hätäoikeus, jonka piirissä monet papit kieltäytyivät tottelemasta piispan asemassa olevia kirkollisia esimiehiään, piispoja tai superintendenttejä, jotka olivat tahranneet virkansa suostumalla kansallissosialistisen valtion pahamaineisiin lakeihin, mm. juutalaisia vastaan tähdättyihin rotulakeihin. Suurten vaikeuksien alla käynnistyi virallisesta, valtiovallan valvomasta teologisesta opetuksesta vapaa pappiskoulutus, johon mm. Dietrich Bonhoeffer monen muun yliopistoteologin kanssa otti osaa.

Monet pyrkivät pakenemaan kirkon taistelutilannetta turvautumalla ns. näkymättömän kirkon ajatukseen edellisen vuosisadan kirkko-opillisen ja –oikeudellisen perinnön mukaisesti. Taistelutilanne ja sen aiheuttama halkeama kuitenkin osoitti, ettei sellainen ollut mahdollista. Kirkon usko ja oppi vaikutti kirkon järjestysmuotoon, jumalanpalvelukseen, rakenteisiin ja toimintaan. Niissä uskon kirkko tuli eri tavoin näkyväksi, historiallisesti todelliseksi jumalattoman, raakalaismaisen ja totaalisen valtion synkkää taustaa vasten.

Uusi tilanne vaati erityisellä tavalla kirkon oman olemuksen ilmituloa. Se oli monelle liberaalin koulutuksen saaneelle vaikea pala. Pelättiin lainomaisen opillisuuden farisealaisuutta ikään kuin kirkko voisi olla olemassa ja julistaa jumalallista sanomaansa ilman oppia, ikään kuin kaikki opillisuus olisi farisealaisuutta, jopa Kristuksen armon evankeliumi. Oppi vaati kristittyjä toimimaan Hitlerin järjestelmää vastaan. Vuoden 1934 Barmenin julistus päättyi sanoihin: *'Verbum Dei manet in Aeternum – Jumalan sana pysyy iankaikkisesti.'*⁵²

Kirkon piirissä oli suuri määrä yhteistoimintamiehiä, jotka uskoivat enemmän Hegelin filosofian mukaan ymmärrettyihin historian lakeihin kuin Pyhän Raamatun historian Herraan. Tanskalainen kirkkotaistelun tuntija ja Bonhoeffer-tutkimuksen uranuurtaja Jørgen Glenthøj on kirjoittanut siitä, miten opettavaa on tutustua nimenomaan varautuneisiin puolikas- tai neljännestunnustajiin ja heidän perusteisiinsa tinkiä kokonaisesta totuuden tunnustamisesta. Ne voisivat auttaa tämän päivän taistelutilanteissa, jossa aivan samoin kuin silloin hakaristin varjossa, erilaiset Jumalan sanalle vieraat historian ja kulttuuriperinteen paikalliset uusperinteet saattavat hämmästyttävällä voimalla sitoa mieliä sekä hallita kirkon opetusta ja toimintaa.

Vaikka Saksan kirkkotaistelu monessa kohtaa, mm. itse Raamattu- ja tunnustuskysymyksessä kokonaisuutena katsoen epäonnistui, kiitos osittain Karl Barthin, joka aina uskoi tietävänsä asiat muita paremmin ja Rudolf Bultmannin, joka uskoi tietävänsä kaiken Raamattua paremmin, vaikka vanha Preussin unioni ja raunioihin kadonnut valtakunnankirkko jatkuivat sodan jälkeen lähes kaikki protestanttiset kirkot kattavassa EKD:ssa (*'Evangelische Kirche Deutschlands'*), ikään kuin sellainen olisi yleensä ollut tarpeen ja teologisesti edes mahdollinen, vaikkakin juridisesti kyllä,

---

⁵² Scholder 2 Berlin 1985, 199-200; Rudolf Hermannin käyttämä sana *'Lehrge-
etzlichkeit'*. Nicolaisen, C., *Der Weg nach Barmen. Die Entstehungsgeschichte der
theologischen Erklärung von 1934.* Neukirchen-Vluy 1985.

kirkkotaistelu (*'Kirchenkampf'*) opetti pysyvästi ainakin sen, että oikeus ei ole uskon vastakohta, vaan että evankeliumilla ja uskolla on oma oikeutensa.⁵³ Vanhurskauttaminen Jumalan edessä on forenssinen eli oikeustapahtuma. Kirkon usko ja tunnustus eivät ole oikeuden vastakohtaksi ymmärretyn uskonnollisuuden lauseita vaan ne lausuvat kirkon oman oikeusperustan, jonka mukaan kaikkea muuta kirkossa mitataan, punnitaan, tutkitaan ja tuomiin.⁵⁴

Saksan kirkkotaistelun löydöt ovat huonosti kulkeutuneet Suomeen saakka, missä on jatkunut vahva uskonnollisen ja oikeudellisen erottamisen perinne. Tätä tilannetta on tukenut Lundin teologia ja sen uusi tuleminen 1980-luvulla virkakysymyksen yhteydessä. Prof. Tuomo Mannermaa perusteli naispappeutta Luterilla uskonpuhdistajan omaa opetusta vastaan siten, että kaikki asiat kirkossa olisivat laitettavissa kahteen käsiteluokkaan, nimittäin lain ja evankeliumin koriin. Ainoastaan evankeliumin koriin kuuluvat asiat olisivat pysyviä. Kaikki muut eli oletetun lain korin asiat ovat muuttuvia ja muutettavia. Tällainen järkeily on tosin puhdasta lundilaisuutta, mutta sen perusheikkous on siinä, että se kokonaan kadottaa oikeuden käsiteluokan. Järkeily Aristoteleen käsiteluokilla⁵⁵ ja teologisilla periaatteilla edellyttää hyvinkin rajoitettua skolastista pelilautaa. Pyhä Raamattu ei kuitenkaan ole

---

⁵³ Scholder 2 1985, 41-44. Uuden kirkko-oikeudellisen ajattelun käänteen muistomerkki on H. Dombois'n monumentaalinen teos *'Das Reht der Gnade 1-3'* Witten 1961-1983. Glenthøj, J., *'Det klassiske grundlag for kirkeretten i den lutherske kirke.'* Den fortiede Luther.Artikler og foredrag. Åbyhøj 1995, 39-57. Wesel, U., *Geschichte des Rechts. Von den Frühnormen bis zum Vertrag von Maastricht.* München 1997, 483-484: Saksa siirtyi oikeusvaltiosta kaksoisvaltioon, jossa oli voimassa sekä oikeusjärjestys että kasvava poliisitoimenpiteiden piiri. Lopulta perinteinen oikeusjärjestys lähes kokonaan hajosi väkivaltaisen poliisi- ja terrorivaltion tieltä.

⁵⁴ Pirson, D., *Kirchrecht. 2. Evangelische Kirche.* RGG 4 IV Tübingen 2001, 1276-1279. Pirson pitää Raamatun ja tunnustuksen asemaa kirkko-oikeudessa välillisenä, ei suoranaisena. Raamattu vaikuttaa kirkko-oikeuteen samoin kuin tunnustus, kun se oppia koskevalla ratkaisullaan toimii oikeuden perustana.

⁵⁵ Esim. Aristoteleen käsiteluokilla, mikä on viran *'muoto'* (*forma*) ja aine (*materia*), sen sijaan, että kysyttäisiin, mitä Pyhä Raamattu virasta sanoo.

sellainen. Niinpä Lundin teologian seuraajat prof. Mannermaan ja hänen koulukuntansa vanavedessä eivät ole lainkaan kyenneet käsittelemään näissä yhteyksissä Pyhän Raamatun sanan opetusta, vain toisen ja kolmannen käden teologisia periaatteita. Uskonpuhdistajasta ja hänen periaatteistaan on kyllä riittänyt puhetta ilman, että on kyetty seuraamaan Pyhän Raamatun tohtoria hänen varsinaiselle kotikentälleen eli Jumalan pyhään sanaan, ei edes riittävän laajasti hänen omiin kirjoituksiinsa.⁵⁶

Kun viimeisintä kirkkolain ja kirkon järjestysmuodon uudistusta luotiin, muutoksen johtava valmistelija asessori Gunnar Träskman palasi kirkkolain oikeusperiaatteita hakiessaan takaisin 1800-luvulle.⁵⁷ Se oli ällistyttävän valtiokirkollinen, suorastaan erastolaisuuden⁵⁸ mallin mukainen: kirkolla voi olla vain se oikeus, minkä valtiovalta sille antaa!⁵⁹ Toiseksi Träskman oli hakeneut kirkkohistorian vintiltä F.L. Schaumanin kirkkolakiesityksen biblisistisiä ajatuksia: Pyhä Raamattu ja luterilainen tunnustus eivät esitä selvää oppia ja oikeutta vaan niistä on lypsettävä ja puristettava yleisiä peruskäsityksiä (*'grunduppfattningar'*), joiden avulla kir-

---

⁵⁶ Esim. keskustelu Anssi Simojoen kanssa Teologisessa Aikakauskirjassa 1985. Mannermaa, T., Parallelleja. Lutherin teologia ja sen soveltaminen. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja. Helsinki 1992. Mannermaan perusväittämän ja sen varaan rakennetun Luther-tulkinnan kapea ja kyseenalainen tekstipohja: Simojoki, A., Martin Luther at the Mercy of His Interpreters. The New Helsinki School Critically Evaluated. A Justification Odyssey. Papers presented at the Congress on the Lutheran Confessions Bloomingdale, Ill. April 19-21, 2001. Ed. J.A. Maxfield. St. Louis MO 2002, 117-136.

⁵⁷ Träskman, G., *Folkkyrkan som kyrkorättsligt problem*. TA 2 1976, 154-171. Träskman, G., *Harhaoppi kirkko-oikeudellisena ongelmana*. TA 2 1989, 1149-155. Träskman, G., *Kyrkorätten som teologi*. TA 6 1990, 507-510.

⁵⁸ Sveitsiläinen jumaluusoppinut Thomas Erastus (1524-1583) opetti saman uskonnon piirissä valtion ylivaltaa kaikissa kirkollisissa asioissa. Richard Hooker ja Thomas Hobbes Englannissa seurasivat Erastuksen ajatuksia.

⁵⁹ Sehling, E., *Kirchenrecht*. RE III 10. Leipzig 1901, 463-466: S. arvostelee Mezerin, Thudichumin ja Zornin kirkko-oikeudellisia näkemyksiä, jotka lukivat oikeuden valtiolle ja etiikan kirkolle. Valtionkaan oikeus ei synny valtiosta vaan sitä ympäröivästä kansallisesta oikeustietoisuudesta, joka on valtion oikeuden edellytys, ei sen seurausvaikutus.

kossa on tultava toimeen. Sanan ja todellisuuden väliin avautuisi sen mukaan yleisten peruskäsitysten ja niiden tulkinnan levittämä aukko, josta käytännössä aina mahtuu minkä kokoinen opillinen hirviö tahansa esteettä kulkemaan, kun tarvetta ja poliittista tahtoa ja voimaa on sellaiseen. Kun Raamattu ja oppi eivät ole oikeuslähteitä, kirkon oikeus siirtyy toisarvoiseen, pelkästään inhimillisellä arvovallalla säädettyyn pykäläviidaksoon ja sen kankeaan, teologiattomaan hallintofundamentalismiin. Näin valta siirtyy Jumalan sanalta ja sen mukaiselta opilta muodollisesti kirkolliskokoukselle, kirkkohallitukseen, valiokuntiin, lautakuntiin, sopimusvaltuuskuntaan, ja ties' minne, niin että kirkkoa hallitaan pelkästään inhimillisellä oikeudella ja arvovallalla, *iure humano*.

Meidän on kuitenkin uudelleen palattava Saksan tunnustuskirkon hapuillen tekemään löytöön, joka oli selkeä ja kirkas uskonpuhdistajalle. Jumalan sana ja sen mukainen uskontunnustus ovat kirkon ainoat varsinaiset ja pätevät oikeuslähteet. Usko ja oikeus kulkevat kirkossa käsi kädessä, koska ne ovat kirkossa läsnä olevan Kristuksen kädet. Kirkkolain tunnustuspykälä ei siten ole vain uskonnollinen lause, vaan koko kirkkolakia, kirkon järjestysmuotoa, kaikkea oppia ja elämää hallitseva konkreettinen oikeuslähde, koska se antaa puhe- ja päätösvallan sille ainoalle arvovallalle, jolle se kirkossa kuuluu, nimittäin Raamatulle, Jumalan pyhälle ja iankaikkiselle sanalle.⁶⁰ Näin Luther opetti mm.suuressa kirkkopillisessa teoksessaan 'Kirkolliskokouksista ja kirkoista', kuten jatkossa tulemme yhä uudelleen havaitsemaan.

---

⁶⁰ Simojoki, A., Tunnustus kirkko-oikeuden lähteenä. Teologinen Aikakauskirja 4 1989, 334-337. Leino, P., Kirkkolaki vai laki kirkosta. Hallinto-oikeudellinen tutkimus kirkon oikeudellisista normeista ja niiden synnystä. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja 231. Helsinki 2002. Leinon teos on varovainen yritys löytää kirkon omalle oikeudelle asema länsimaisessa positiivisessa oikeudessa, jonka piirissä se voisi olla yhteiskuntaan nähden oikeuskriittinen skismaattisuuteen asti oman oikeuspohjansa perusteella. Samaa linjaa hahmottaa Lehtinen, L. J., Tunnustuksellisten oikeuksista kirkossa. Saarijärvi 2003. Vaasan hovioikeus kumosi syksyllä 2004 Lapuan tuomiokapitulin päätöksen, jossa homoseksualismia julkisesti harrastavan papin tapauksessa tuomiokapituli vetosi päätöksensä tueksi Raamatun ja tunnustuksen oikeusperusteisiin.

5. Oikeudettomuuden tilasta oikeuteen

Tunnustuskirjojen ulkopuolelle näyttää siis kasautuvan yhä enempi asiakirjoja, joiden himmentävien tulkintalasioiden läpi luetaan luterilaista oppia. Ne ovat kuin Talmud, joka tulkintoineen peittää Kristusta ilmoittavan Vanhan testamentin selkeän sanan. Osa näistä on kirkon oman hallintokoneiston tuottamaa inhimillistä hallintopaperitavaraa, osa luterilaisen tunnustuksen kannalta ongelmallisia tai suorastaan ristiriitaisia ekumeenisia asiakirjoja, jotka saavat puhevallan Tunnustuskirjoissa lausutun opin tulkinnassa ja tätä oppia vastaan.

Kirkollinen esivalta on kirkolliskokouksen kanssa myös ryhtynyt toimenpiteisiin, jotka ovat entistä enemmän alkaneet hajoittaa heikentynyttä kirkollista yhteyttä. Kun kirkolliskokous hyväksyi apostolisen kristikunnan vastaisesti naisppappeuden v. 1986, se samalla piispa Yrjö Sariolan aloitteesta liitti päätökseen pöytäkirjan, jossa taattiin kirkon siihenastisella kannalla pysyville täysi toiminta- ja kotipaikkaoikeus kirkossa:

”Myös niillä kirkon jäsenillä ja viranhaltijoilla, jotka suhtautuvat torjuvasti pappisviran avaamiseen naisille, tulee edelleenkin olla kirkossamme toiminnanvapaus ja mahdollisuus tulla vihityksi ja nimitetyksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon eri virkoihin. Kaikki kirkon jäsenet ja viranhaltijat ovat yhdessä vastuussa siitä, että muutoksen aiheuttamat vaikeudet pyritään voittamaan keski-

*näisen yhteistyön avulla ja kirkon ykseyttä varjellen.”*⁶¹

Tällaisen ponsi on aina säädetyin lain ensisijainen tulkintalähde, ei kuitenkaan kirkossa, kun tarkoituksenmukaisuus vaatii muuta. Tarkoittaahan täysi toiminta- ja kotipaikkaoikeus mm. pääsyä kaikkiin kirkon virkoihin. Vuosien kuluessa on käynyt kuitenkin selväksi, että piispakunta ja tuomiokapitulit eivät olleet aikoneetkaan kunnioittaa mainittua pontta. Kirkon perinteisellä kannalla olevat ovat nopeasti syrjäytyneet kirkon avainpaikoilta. Pääsy kirkkoherran virkaan on tullut muutamaa poikkeusta lukuunottamatta lähes mahdottomaksi. Täydestä toimintavapaudesta ei voi siis puhua. Seuraavana askeleena on ollut tunnustuksellisella kannalla olevien pääsyn estäminen pappisvirkaan samaan aikaan, kun ryhdyttiin tunnustamaan anglikaaniselle pappisviralle kotipaikkaoikeutta luterilaiselle alttarille ja saarnatuoliin. Suomesta puuttuu tosin Ruotsin kaltainen virallinen vihkimyskielto kirkon perinteisellä kannalla oleville, mutta epävirallisesti ja ennen piispanvaaleja annettuja lupauksia rikkoen on tehty mahdottomaksi saada enää apostolista pappisvihkimystä. Kieltäytymällä luterilaisista pappisvihkimyksistä piispat ovat myös asettaneet itsensä uuteen asemaan, jonka kirkkohistoriallista merkitystä he tuskin ovat tulleet ajatelleiksi.

Vähimmäisvaatimuksena piispat ovat pitäneet sitä, että kirkon perinteisellä kannalla olevat tunnustukselliset nuoret miehet osallistuvat mukisematta pappisvihkimyksiin naisten kanssa. Voisi ensi hätään ajatella, että yhteisen kirkkoäidin rauhan tähden tällaiseen myönnytykseen voisi miten, kuten suostua. Jos ei kirkkoäidin rauhan tähden niin kirkkoäidin rahojen tähden kenties. Osallisuus kirkollisverovarosta on kääntänyt yhden ja toisen Raamatun arvovaltaa kumisuttaneen kristillisen järjestömiehen yhteistyöhön uuden uskon kanssa.

Suunnilleen tällä tavoin ajateltiin ja toimittiin myöhäiskeskiajal-

---

⁶¹ Kirkolliskokouksen pöytäkirja, syysistunto, 1986, pöytäkirja 34.

la Böömissä, jossa Juhana Hussin polttamisen jälkeen v. 1415 oli noussut hurja kapinaliike Saksan keisarikunnan maallista ja hengellistä esivaltaa vastaan. Näiden ns. utrakvistien⁶² vaatimuksena oli kalkin eli viinin jakaminen maallikoille pelkän leivän sijasta. Kapinaliikkeen voimasta kertoo se, että Prahan arkkipiispanistuin oli lähes 40 vuotta tyhjänä. Vuodesta 1421 maltillinen osa utrakvisteista oli ollut ilman piispaa. He halusivat kuitenkin pitää kiinni siitä, että piispa kanonisen oikeuden ja järjestyksen mukaan vihki heidän pappinsa. Böömiläiset eriuskolaisseurakunnat lähettivät nuoria miehiä opiskelemaan Prahaan pappisvihkimyksen saamista varten. Opintojen päätyttyä heidät vihittiin papeiksi Italiassa, missä heidän oli valahtoisesti sitouduttava Roomanoppiin. Böömiin palattuaan he puolestaan juhlallisesti irtisanoutuivat antamastaan valasta utrakvistien konsistorin edessä. Tällainen tapa oli siis jatkunut uskonpuhdistusaikaan mennessä varsin kauan. Kun böömiläiset lähestyivät Lutheria neuvoa kysellen, hän kirjoitti vastauksen, joka on säilynyt nimellä *'De instituendis ministris ecclesiae'* eli *'Kirkon sananpalvelijoiden asettamisesta'* vuodelta 1523. Luther jyrkästi tuomitsi siihenastisen käytännön, joka perustui epärehelliseen, ehdolliseen Jumalan sanan ja pappisvalan rikkomiseen. Pappien vihkiminen ei ole Rooman piispojen yksinoikeus. Kirkko ei voi elää ilman Jumalan sanaa, joka puolestaan vaatii kirkkoon vihityt sananpalvelijat. Böömiläisten oli joko poikkeuksellisesti valittava keskuudestaan kunnollisia miehiä ja vihittävä heidät piispoikseen ja sananpalvelijoihin tai heidän oli valittava Rooman järjestyksen mukaisesti vihitty mutta oikeuskoinen piispa palvelijakseen. Oikea oppi käy piispuuden edellä. Seurakunnilla ja paikalliskirkoilla on oikeus itse kutsua ja vihkiä oikeat pappinsa, jos kirkollinen esivalta kieltäytyy niitä antamasta, koska muutoin kirkko kuolee.⁶³ Tällä tavoin myös lu-

---

⁶² *Sub utraque specie* eli *'molemmissa muodoissa'*.

⁶³ Stein, W., *Das kirchliche Amt bei Luther. Veröffentlichungen des Instituts für europäische Geschichte Mainz 73. Abteilung für abendländische Religionsgeschichte.* Hrsg. von J. Lortz. Wiesbaden 1974, 144-161.

terilainen kirkko historiallisesti erottui Saksassa uskonpuhdistus-aikana. Kun Mainzin arkkipiispa Albrecht turvautui pappisviralla ja -vihkimyksellä kiristämiseen, uskonpuhdistuskirkkoihin alettiin vihkiä puhtaan opin mukaan oikeauskoisia pappeja. Jumalan sanan vastaisiin vaatimuksiin suostuminenhan olisi merkinnyt koko raamatullisen kannan tyhjäksi tekemistä, samanaikaisen toinen toistaan korville lyövän myöntävän ja kieltävän vastauksen antamista alttarilla Jumalan ja ihmisten edessä.

Ruotsin ja Suomen kirkkojen johdon jyrkkää kantaa tunnustuksellisella kannalla olevia kohtaan on puolustettu kirkon vallalla: kun kirkolliskokous säädetyssä järjestyksessä päättää jotakin, sellaista päätöstä on kunnioitettava ja toteltava. Kirkko on puhunut, ja yksityiset mielipiteet vaietkoot! Onpa esitetty niinkin rohkeita väitteitä, että Suomen kirkon tapaisen paikalliskirkon paikallissy-nodin tekemä päätös olisi uskon kuuliaisuutta vaativa Pyhän Hengen teko!

Mikään ei kuitenkaan voisi olla kauempana luterilaisesta tunnustuksesta ja opista kuin tällainen positivistinen ajattelu. Samaan tapaanhan uskonpuhdistusaikana Rooman paavien edustajat vaativat sokeaa kuuliaisuutta dekreeteilleen ja kirkolliskokouksiensa päätöksille: yksityisen oli väistyttävä koko kirkon tieltä! Kirkon muodollista nimeä ja asemaa vastaan uskonpuhdistajat kuitenkin nostivat Jumalan sanan todellisen puhe- ja arvovallan. Jumalan sanalla on kriittisesti tutkittava ja punnittava kirkon kaikki päätökset. Mihinkään Raamatun sanan vastaiseen oppiin tai järjestykseen kirkossa ei saa suostua.

Tunnettu on se selkeä kohta, joka luterilaisessa päätunnustuksessa, Augsburgin tunnustuksessa opettaa piispojen vallasta: *”Kun siis on kysymys piispojen tuomio- ja hallitusvallasta, on tehtävä ero maallisen käskyvallan ja kirkollisen vallan välillä. Tämän johdosta evankeliumin mukaan, tai kuten on tapana sanoa, jumallaisen oikeuden mukaan⁶⁴, tämä tuomio- ja hallitusvalta kuuluu*

---

⁶⁴ Latinaksi: *iure divino*

piispoille piispoina, ts. henkilöinä, joille on uskottu sanan ja sakramenttien virka sisältää oikeuden antaa anteeksi syntejä, hylätä evankeliumin kanssa ristiriidassa olevat opit sekä erottaa seurakunnan yhteydestä sellaiset, joiden jumalattomuus on yleisesti tunnettua, pelkällä sanalla ilman inhimillisiä pakkokeinoja. Seurakuntien tulee välttämättä jumalallisen oikeuden perusteella osoittaa siinä heille kuuliaisuutta tämän sanan mukaisesti: ”Joka kuulee teitä, hän kuulee minua” (Luuk. 10:16). Mutta kun piispat opettavat ja määräävät sellaista, mikä sotii evankeliumia vastaan, niin seurakunnalla on tukenaan Jumalan käsky, joka kieltää tottelemasta heitä: ”Kavahtakaa vääriä profeettoja” (Matt. 7); ”Vaikka enkeli taivaasta julistaisi teille toista evankeliumia, hän olkoon kirottu” (Gal. 1); ”Sillä me emme voi mitään totuutta vastaan, vaan ainoastaan totuuden puolesta” (2 Kor. 13) (Augsburgin tunnustus XXVIII, 20-25).

Jumalan itsensä asettama saarnavirka, jonka kautta annetaan vanhurskauttava usko ja Pyhä Henki, kuuluu siihen evankeliumin oppiin, josta edellä olevat luterilaisen päätunnustuksen lauseet puhuvat. Virkakysymyksestä ei voi siis luistaa ’evankeliumin tähden’, kuten monet hurskastelijat ovat yrittäneet väistää hengellistä vastuutaan. Virka kuuluu evankeliumiin!

On edelleen huomattava, että luterilainen tunnustus ei tee hierarkista eroa papiston ja piispojen välillä, kuten on laita Rooman kirkossa tai anglikaanisissa kirkoissa, niin kuin edellä on todettu. Piispojen valta on jumalallisen oikeuden mukaan avaintenvaltaa eli syntien anteeksiantamista ja pidättämistä. Periaatteessa paikallisseurakunnan kirkkoherralla on täysi piispallinen valta. Kirkolliskokouksien ja piispojen valta tulee yksinomaan Raamatusta, Jumalan sanan oikeudesta kuten Luther kirjoitti teoksessaan ’Kirkolliskokouksista ja kirkoista’: ”Kirkolliskokoukseen ei saa tuomita kerrettiläisiä omien päähänpistojensa, vaan valtakunnan oikeuden, se on, Pyhän Raamatun mukaan, koska he kerran tunnustavat sen pyhän kirkon oikeudeksi. Sellaista oikeutta, valtakuntaa ja tuomaria on todella peljättävä. Sillä sellainen oikeus on Juma-

lan sana; valtakunta on Jumalan Jumalan kirkko; tuomari on näiden molempain virkamies eli palvelija.”

Asettuessaan Raamatun Herran käskyä vastaan, piispat ja muu kirkollinen esivalta ovat menettäneet jumalallaisen valtuutuksensa ja toimivat pelkästään inhimillisesti, maallisesti ja lihallisesti. Augsburgin tunnustuksen ja itse Vapahtajan omien sanojen sellaiset ovat väärinä profeettoja, joita on kavahdettava, joista on luovuttava. Väärää opetusta puolustava ja suosiva sekä oikeaa uskoa vastustava ja vainoava piispakunta, kirkolliskokoukset ja muu esivalta eivät ole oikea uskon kirkko vaan sen vastustaja Kainin kirkko.⁶⁵

Suomen kirkon nykytilanteessa onkin oikean uskon ja puhtaan omantunnon tähden tärkeä pitää mielessä, että vain kirkon seitsemän tuntomerkin mukainen kirkko on se tosi kirkko, jonka Kristus haavoillaan ja verellään on ostanut itselleen morsiamekseen. Tässä on kaikkien Jumalan sanaan ja luterilaiseen tunnustukseen pitäytyvien kristittyjen vapauskirja maallistuneen ja Jumalan sanan vastustajaksi langenneen mutta samalla tiukkaakin tiukempaa, syrjivää hallintovaltaa ylläpitävän Kainin kirkon mielivaltaa ja sortoa vastaan. Kirjassaan 'Sidottu ratkaisuväliltä' Luther muistuttaa 300-luvun areiolaisten oppiriitojen tilanteesta: Oli aika, jolloin koko kirkossa oli ”tuskin viisi” oikeauskoista piispaa. Ne, joilla oli kirkon nimi, eivät sitä kuitenkaan olleet, ja ne joilla oli se nimi, etteivät he olleet kirkko, todellisuudessa olivatkin se.⁶⁶

Arkkipiispa John Vikströmin retorinen kysymys Ilkossa v. 1982 on saanut kirkon hallintopuolella selvän vastauksen: Kirkossa ei todellakaan voi olla voimassa eri arvoja, moraalialia, etiikka kuin ympäröivässä yhteiskunnassa. Suomen evankelisluterilaista kirkkoa voi myös verrata miehitettyyn maahan, sellaiseen kuin oli esim. Viron tasavalta Andrei Zhdanovin ja Otto Wille Kuusisen

---

⁶⁵ Luther, M., Ensimmäisen Mooseksen kirjan selitys 1-7. Suom. H. Koskenniemi. Helsinki 2004, 274-276.

⁶⁶ Luther, Sidottu ratkaisuväliltä. Suom. A. E. Koskenniemi. Turku 1952, 74.

käsistä v. 1940 Neuvostoliiton romahtamiseen saakka v. 1991. Vapauden ja itsenäisyyden vihollisilla ja heidän myötäjuoksijoillaan oli tietyn ajan kaikki valta, kuten näytti, kuten yleisesti uskottiin. Kuitenkaan he eivät lopulta olleetkaan maa ja kansa. Se tuli selvästi ilmi, kun historian lehti kääntyi v. 1989 ja miehittäjän sotajoukot ja salaiset sortokoneistot vetäytyivät omaan maahansa ja Viron tasavallan maahan kätkeyty lippu nostettiin hulmuamaan osoitukseksi virolaisten oman vabariigin uudelleensyntymisestä.

Luterilaiset, raamatulliset kristityt eivät ole muuttaneet mitään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon opista, tunnustuksesta ja järjestyksestä. He ovat johdonmukaisesti pitäytyneet siihen uskoon, joka on ollut alusta saakka sekä apostolien antamaan järjestykseen. Siksi heillä on täydet oikeudet Suomen kirkkoon. Heillä on oikean luterilaisen kirkon valta.

Tämä valta on oikeutta puhdistaa kirkko, *ius reformandi*. Käsi kädessä tämän kanssa kulkee oikeus tarpeen vaatiessa vihkiä pappeja, *ius ordinandi*. Näin kuuluu kirkon oma jumalallinen oikeus!

”Ja Jerobeam rakensi myös uhrikukkulatemppeleitä ja teki kansan keskuudesta papeiksi kaikenkaltaisia miehiä, jotka eivät olleet leeviläisiä. Ja Jerobeam laittoi juhlan kahdeksannessa kuussa, ... sen juhlan kaltaisen, jota vietetään Juudassa, ja nousi silloin itse alttarille; niin hän teki Beetelissä ja uhrasi niille vasiikoille, jotka hän oli teettänyt. Ja tekemiänsä uhrikukkulapappeja hän asetti virkaan Beeteliin. ... Ei tämänkään jälkeen Jerobeam kääntynyt pahalta tieltään, vaan teki taas uhrikukkulapapeiksi kaikenkaltaisia miehiä kansan keskuudesta. Kuka vain halusi, sen hän vihki papin virkaan, ja niin siitä tuli uhrikukkulapappi. Ja tällä tavalla tämä tuli synniksi Jerobeamin suvulle ja syyksi siihen, että se hävitettiin ja hukutettiin maan päältä” (2 Kun. 12:31-32; 13:33-34).

6. Eri oppi ja yhteinen sakramenttiko?

Maailmankuulu saksalainen luterilainen teologi Werner Elert julkaisi v. 1954 teoksen 'Eukaristia ja kirkollinen yhteys neljän ensimmäisen vuosisadan aikana'.⁶⁷ Ekumeenisen tutkimuksensa alussa Elert tarkastelee kahta täysin vastakkaista yhteyden käsitettä, joita ovat joko inhimillinen yhteys, jota Altarin sakramentin ilmentäisi ja vahvistaisi tai sitten jumalallinen *koinonia*, jossa yhteys tarkoittaa ensisijassa yhteyttä Jumalan kanssa ja vain tämän kautta yhteyttä toisiin uskoviin.

Ensimmäinen tyyppi henkilöityi idealismin ajan protestanttisessa teologiassa Friedrich Schleiermacherissa, jolle uskonnon kantava ominaisuus oli tunne. Sen toimintalinja oli kirkkoliittojen eli unionien muodostaminen. Schleiermacher toimikin pontevasti Preussin kuninkaan Friedrich Wilhelm III:n ajaman vanhan Preussin unionikirkon pystyttämiseksi sulkemaan sisäänsä luterilaiset ja reformoidut kristityt ja heidän toisistaan poikkeavat oppinsa Uskonpuhdistuksen juhluvuonna 1817.⁶⁸

---

⁶⁷ Olen käyttänyt teoksen englantilaista laitosta: Elert, W., *Eucharist and Church Fellowship in the First Four Centuries*' Transl. from The German by N.E. Nagel. St. Louis MO 1966.

⁶⁸ Mannermaa, T., *Von Preussen nach Leuenberg. Hintergrund und Entwicklung der theologischen Methode in der Leuenberger Konkordie. Arbeiten zur Geschichte und Theologie des Luthertums. Neue Folge Band 1.* Hamburg 1981, 17-23; Preussin lisäksi Nassau 1817, Hanau 1818, Pfalz 1818, Anhalt 1820, Baden 1821, Waldeck-Pyrmont 821, Hessenin suurherttuakunta 1822.

Jälkimmäinen, jumalallisen *koinonian* yhteyden malli henkilöi-tyy Martti Lutherissa. Uskonpuhdistaja vierasti inhimillisesti ymmärrettyä sanaa 'yhteys' ('*Gemeinschaft*'), koska se helposti joh-taa väärinkäsityksiin. Lutherin mukaan ensin on tiedettävä, mikä on kirkko ja sakramentti. Niistä nousee 'pyhien yhteys' – '*sanc-torum communio*'. Pyhien yhteys on ensisijaisesti jumalallinen, Jumalan oma teko armonvälineiden kautta. Näin Schleiermacher ja Luther edustavat kristillisen yhteyskäsitteiden vastakohtia. Idän kirkon käsite *koinonia* tarkoitti alunperin pyhiä asioita, sakrament-teja, sakramenttien luomaa yhteyttä. Lännen kirkko omaksui kä-sitteen ja käänsi sen latinaksi, jolloin se saattoi tarkoittaa sekä pyhiä asioita, nimenomaan sakramentteja, että pyhiä ihmisiä. Niinpä Luther käänsi latinan sanan '*communio*' saksan sanalla '*Gemeine*', 'seurakunta'.

Puhdasoppisuuden ajan jälkeen käsite 'pyhien yhteys' on Län-nessä kokenut maallistumisen seuraamalla Schleiermacherin inhi-millistä käsitystapaa.⁶⁹ Vastaavasti eukaristia on inhimillistynyt ja maallistunut. Yhteinen osallistuminen kirkon pyhään ateriaan il-mentäisi sen mukaisesti lähinnä ihmisten rajat rikkovaa keskinäis-tä yhteyttä. Tällainen ajattelutapa ja pyrkimys on ollut vahva eku-meenisessä liikkeessä. Aivan erityisesti se on vaikuttanut Taizen yhteisöliikkeessä, jolla onkin pohjana ollut reformoitu käsitys Altтарin sakramentista.

Herran Pyhä ehtoollinen on luonteeltaan kirkossaan läsnä ole- van Herran Jeesuksen Kristuksen oma sakramentti, yhteys hänen ruumiiseensa ja vereen. Rikkomukset sakramentin pyhyyttä vas-taan saattavat vetää päällensä Jumalan rangaistuksen. Historial-lisena esikuvana tällaisesta sakramentaalisen armoteon ja sen pyhyyttä loukkaavan epäuskon suhteesta on itse Eksodus, erämaa-vaellus Mooseksen johdolla (1 Kor. 5:6-8; 10:1-13; 11:17-33). Tämän jumalallisen sakramentin viettämiseksi varhaisessa kirkos-

---

⁶⁹ Elert, emt. 1-14.

sa piti olla sama oikea usko kirkkojen kesken ja kirkkojen sisällä. Jumalanpalvelusliturgia ilmensi tätä samaa yhteistä, oikeaa uskoa. Alkukirkko varjeli tarkoin, kuten Dietrich Bonhoeffer on edellä huomauttanut, eukaristian jumalallista salaisuutta. Se on ns. arkaanidiscipliini, salattu oppi (*'disciplina arcani'*), johon kastamatomat kirkossakävijät eivät saaneet osallistua. Heidät lähetettiin pois, ja ovet suljettiin.

Sveitsin uskonpuhdistajille sakramentin viettäminen oli kristityn uskontunnustustoimi, oman uskonsa osoittamista. Luterilainen uskonpuhdistus seurasi jumalallisen *koinonian* linjaa. Herra itse antaa sakramentissa ruumiinsa ja verensä. Luterilaisuus vastaanottaa Jumalan lahjan, mikä antaa ruumiillisen yhteyden Kristuksen Vapahtajan kanssa. Tästä syystä eukaristiaan osallistuvilla piti olla oikea Kristuksen usko ja Kristus-usko. Tämä Kristus-usko on koko Vanhan Testamentin sisältö, keskus ja täyttymys. Kaikki oppi ja teologia on ensi ja viime kädessä oppia Kristuksesta eli kristologiaa.⁷⁰ Oikeaan uskoon kuuluu myös oikea elämä. Julkisyntiset on pidettävä poissa Herran pöydästä kunnes tekevät parannuksen synneistään eivätkä nauttisi Kristuksen ruumista ja verta tuomiokseen: *"Khrysostomos sanoo, että pappi seisoo joka päivä alttarin ääressä ja kehottaa toisia osallistumaan ehtoolliseen mutta torjuu toiset."*⁷¹

Eukaristiaan on myös oikein valmistauduttava. Tässä valmistautumisessa on kaksi puolta, yksityisen kristityn valmistukset tutkimalla itseänsä Jumalan sanan avulla sekä seurakunnan ja sen sananpalvelijoiden valmistautumisen Kristuksen lauman oikeaksi hoitamiseksi. Jokainen ehtoollisjumalanpalvelus eli messu vieläkin alkaa yhteisellä synnintunnustuksella ja tällaisen ripin päälle

---

⁷⁰ Amerikkalaisen luterilaisen systemaattikon David Scaerin johtoaajatus ja hänen juhlakirjansa nimi 'All Theology Is Christology. Essays in Honor of David P. Scaer.' Ed. D.O. Wenhe, W.C. Weinrich, A.A. Just Jr., D. Gard and T.L. Olson. Fort Wayne IN 2000.

⁷¹ Augsburgin tunnustus 24, 36. Johannes Khrysostomos (n. 347 - 407) oli Konstantinopolin patriarkka, jonka nimissä on Idän kirkon liturgia.

annetulla synninpäästöllä. Suomen kirkossa seurattiin vuosisadat sitä Augsburgin tunnustuksen edellyttämää valmistautumisen muotoa, jota kutsutaan rippikirjoitukseksi: ”*Ketään ei näet päästetä ehtoolliselle ilman edeltävää tutkimista ja kuulustelua.*”⁷²

Lauantaina rippikirjoitetut seurakuntalaiset asettuivat pyhäamuna yleisen ripin ajaksi kirkon kuoriin näin osoittaen, että julkinen synnintunnustus ja synninpäästö olivat heidän omakohtainen tunnustuksensa ja päästönsä. Vain he saivat vastaanottaa jumalanpalveluksessa pyhän sakramentin. Valitettavan usein, kuten aina käy, valtiokirkkojärjestelmässä ja maallismielisten leipäpappien käsissä rippikirjoitus saattoi turmeltua ripin ja synninpäästön armonvälineen irvikuvaksi. Avaintenvaltaan liittyvä kirkkokuri aikoinaan sekaantui maallisen vallan kurinpito- ja häpeärangaisuksiin vastoin ripin ja synninpäästön vallan varsinaista luonnetta. Ehtoollisella käynti oli kansalaisvelvollisuus. Täysin avoin ehtoollispöytä, jolle pääsyä kukaan ei valvonut, oli seurausta enemmistökirkon tilanteesta ja opin mukaisen menettelytavan huomaamattomasta rapautumisesta.

Näin usein käy, kun kirkossa tapa voittaa uskonopin. Käsitusten sekaannuttua ja mentyä tänä päivänä päälaelleen halvan armon ’kaikki pääsevät taivaaseen’⁷³-kirkossa, seurakuntalaiset saattavat ajatella, ettei eukaristialla ole mitään tekemistä sen side- ja päästöavaimen kanssa, jonka Kristus on uskonut sakramenttia toimittavalle apostoliselle viralle. Ehtoolliselle meneminen on veronmaksajan perusoikeus, johon pappi älköön millään tavalla puuttuko. Jo aikaisemmin mainittu kirkkolain muutos on omalta osaltaan tukenut ja vahvistanut tällaista käsitystä poistamalla avaintenvallan tuntomerkin ja evankeliumin vaikutusmuodon⁷⁴ Suomen kirkon oikeudesta. Yleinenkään käsitys ei välttämättä ole oikea,

---

⁷² Augsburgin tunnustus XXIV, 6. Wittenbergissä tähän käytäntöön oli siirrytty 1520-luvun lopulla.

⁷³ A. Kylliäinen, *Kaikki pääsevät taivaaseen*. 1997.

⁷⁴ Schmalkaldenin opinkohdat III 4.

kuten ei tämäkään. Raamatullisessa eukaristiassa kohtaavat aina Jumalan tuomio ja armo. Kaikki oikean kirkon tuntomerkit ovat ja niiden tulee olla silloin läsnä, koska kirkon Herra Kristus on läsnä.

Kristuksen mystisellä ja sakramentaalisella läsnäololla seurakunnassa on kuitenkin myös kirkko-oikeudellinen merkitys. Schmalkaldenin opinkohdissa Luther käy terävästi rajaa paavin valtasemaansa pönkittämiä väitteitä vastaan. Paavi on vain Rooman seurakunnan piispa ja kirkkoherra ja lisäksi niiden, jotka vapaaehtoisesti tai ihmisten toimenpitein ovat häneen liittyneet. Kirkko ei läsnä olevan päänsä Kristuksen tähden tarvitse toista näkyvää päätä tai 'Jumalan Pojan sijaista', kuten eräs paavin arvonimistä kuuluu ('*vicarius Filii Dei*'). Paavin asema sijaisena edellyttäisi Kristuksen poissaoloa. Juuri väitteellään siitä, että hän on kristikunnan näkyvä pää jumalallisen oikeuden mukaan ('*iure divino*'), paavi on asettunut Kristuksen yläpuolelle ja siten muuttunut Antikristukseksi. *"Siksi ei kirkkoa voi ikinä paremmin hallita ja varjella kuin siten, että me kaikki elämme yhden ainoan pään, Kristuksen, alaisina ja että kaikki piispat virkansa puolesta yhdenvertaisina, jokin lahjoiltaan erilaisina, pitävät kiinteästi yhtä ja pysyvät yksimielisinä opissa, uskossa, sakramenteissa, rukouksessa ja rakkauden teoissa."*⁷⁵

Läpi koko luterilaisen uskonpuhdistuksen tunnustuksien kulkee se punainen lanka, että oikea Kristuksen usko, oikea Raamatun oppi ja oikea sakramenttien hallinta kuuluvat yhteen. Vain opillisen yksimielisyyden kautta avautuu ovi Herran ehtoolliselle: *"Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta."*⁷⁶ 'Yksimielisyys evankeliumin opista' tarkoittaa evankeliumin opin täyteyttä, Augsburgin tunnustuksessa sen uskonkohtia 1-21. Kysymyksessä ei siis

---

⁷⁵ Schmalkaldenin opinkohdat II, 4. Lue myös Philipp Melanchthonin laatima 'Paavin valta ja johtoasema' samalta vuodelta 1537.

⁷⁶ Augsburgin tunnustus V.

ole vain sydämen lippaaseen kätkeyty 'minun uskoni', joka ei muille kuulu, ei paljaan kalanruodon kaltainen vähin mahdollinen uskonkäsitys, kun kaikki Raamatun ja luterilaisen opin fileet on viilletty pois.

Ehtoollisyhteys osallisuutena läsnäolevan Kristuksen ruumiiseen ja vereen edellyttää sitä viettävältä seurakunnalta siis samaa oppia, samaa uskoa, samaa tunnustusta. Eihän ole ensi sijassa kysymys ihmisten keskinäisestä yhteydestä vaan osallisuudesta Kristukseen, joka on tosi Jumala ja tosi ihminen ja yhteydestä taivaan sotajoukkojen ja kaikkien pyhien kanssa. Siksi väärä oppi eli opin synnit rikkovat ehtoollisyhteyden. Historian perinteistä johtuen Suomessa on yleisesti vierastettu opetusta ja puhetta 'opin synneistä'. Ne ovat kuitenkin kaikkein vaarallisimmat. Ns. valkeina synteinä niitä on vaikeampi synneiksi tuntea, tunnustaa, katua ja tehdä niistä parannusta kuin Jumalan Kymmenen käskysanan eli Dekalogin toisen taulun lähimmäissynneistä. Henkilö, joka julkisesti opettamalla ja toimimalla sekä salaisesti suosimalla toimii kirkossa väärän, Jumalan sanan vastaisen opin, asiamiehenä tai –naisena, on rikkonut omalla kohdallaan ehtoollisyhteyden edellytykset. Häntä pitää veljellisesti varoittaa, neuvoa ja lopulta, ellei opettaminen ja neuvominen auta, hänet on suljettava pois yhteisestä ehtoollisesta.

Toisena ehtoollisyhteyden edellytyksenä on tämän saman opin ja uskon mukainen elämä kirkossa. Tällä ei tarkoiteta sitä, että itse kunkin sydämen sopukoita voitaisiin kopeloida, tuntea ja sen perusteella langettaa asianomaisesta pätevä tuomio. On kuitenkin selviä ulkonaisia merkkejä, joihin seurakunnan ja kirkon on perustettava toimintansa. Jos kirkon jäsen tuskin koskaan osallistuu sanan ja sakramenttien yhteyteen, hän tuskin on kirkon elävä jäsen. Jos kirkon jäsen elää julkisesti tunnetuissa synneissä vastoin Jumalan sanaa, hän on rikkonut omalla kohdallaan ehtoollisyhteyden edellytykset. Häntä pitää veljellisesti varoittaa, neuvoa ja lopulta, ellei opettaminen ja neuvominen auta, hänet on suljettava pois yhteisestä ehtoollisesta.

On käynyt kuitenkin niin, että Augsburgin tunnustuksen ja muiden tunnustuskirjojen hylkäämät ihmisperinteet ovat aina uudelleen ja uudelleen ottaneet arvovaltaisen aseman yli Raamatun sanan ja luterilaisen, raamatullisen opin. Arkkikiipiisa John Vikströmin kysymys on saanut vastauksen: Kirkossa ei todellakaan voi olla olemassa erilaista oppia ja moraalia kuin sitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Olemme joutuneet todistamaan kansallissosialististen kristittyjen teologisen viikunan lehden eli 'luomisjärjestysten' (*'Schöpfungsordnungen'*) opin uudenlaista kevään versoa käsityksessä, että kaikki, mikä on olemassa, on Jumalan luomaa ja siksi oikeaa ja hyväksyttävää Jumalan edessä ja kristillisessä kirkossa.⁷⁷ Tällä tavoin tänä päivänä johtaa tie moderneihin ja postmoderneihin uustraditioihin, jotka kahlitsevat Jumalan sanan ja puhtaan luterilaisen opin niin, että ovat vieneet sanan ja sakramenttien kirkon ihmiskäsitysten Baabelin vankeuteen kuten niin monta kertaa aikaisemminkin kirkon historian kuluessa.

'Kansankirkko' on ollut yritys perustella historiallisen, Konstantinus Suuresta lähtien eläneen ja nyttemmin aikansa eläneen valtiokirkkojärjestelmän jatkumista kansanvallan ja moniarvoisuuden maailmassa. Kun vanhassa kristillisessä valtiokirkkojärjestelmässä jopa yksinvaltainen hallitsija tunnusti olevansa evankeliumin opin alainen ja hallitsema, niin kuin Ruotsin itsevaltiuden ajan v:n 1686 kirkkolaisissa, nykyaikainen valtio-kansalliskirkollinen käsitys on päinvastainen: kansan mielipiteet ratkaisevat sen, mitä kirkossa uskotaan opetetaan ja tunnustetaan. Ruotsissa tällainen 'kansan määräysvalta' (*'folksuverenitet'*) on kirjattu lakiin. Hitlerin

---

⁷⁷ Jalkanen, K.V.L., Luomisjärjestykset ja niiden rajat Raamatun valossa. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja XXX. Helsinki 1939. Tekijä asettaa Raamatun sanan Raamatun ulkopuolelta kehitettyjen luomisjärjestysten teologian yläpuolelle ja lopulliseksi normiksi näin hyläten mm. 1930-luvulla vahvasti esillä olleen rodun käsitteen Pyhälle kirjalle vieraana, s. 300-321. Homoseksualistista elämäntapaa on koetettu perustella Raamatua vastaan myös eräänlaisena luomisjärjestyksenä: koska homoseksualismi on olemassa, sen täytyy olla Jumalan luoma ja siksi myös Jumalan tahtoma. Vastaamatta jää kysymys, miten suhtautua muihin olemassaoleviin ilmiöihin, jotka varmasti eivät voi olla Jumalan tahtomia ja luomia.

Saksassa germaaninen kansallisyhteisö (*'Volkstum'*) pyrittiin tekemään uuden evankelisen valtakunnankirkon mitaksi. Kansallisyhteisön määräysvaltaa nousi kirkossa torjumaan hajanainen mutta Jumalan iankaikkisen sanan arvovaltaa profeettallisesti kuuluttava Tunnustuskirkko.

Parhaimmillaan, vaikkakin vajavaisesti, kuten aina, kansankirkko tuli Suomessa näkyviin varmaankin toisen maailmansodan yhteisissä ponnistuksissa isänmaan vapauden turvaamiseksi ja sodan antamien iskujen lieventämiseksi. Kansankirkko on oikein ymmärrettyä kuitenkin vain tehtävä koko kansan saavuttamiseksi Jumalan sanalla, niin kuin ihmiset kaikista kansoista on määrä tehdä Kristuksen opetuslapsiksi (Matt. 28:18-20).

Kansankirkkojärjestelmä ei voi olla uskon kaanon eli mittapuu. Kansa voi kulttuurillaan oikeutetusti koristella kristillisen jumalanpalveluselämän, juhlan ja arjen mutta sille ei ole annettu mitään vapauskirjaa pois Jumalan sanasta. Kirkkolaiva purjehtii kumollaan köli pilviä päin, jos kansa inhimillisten tapojensa ja käsitystensä mukaisesti käy muuttamaan Jumalan sanan oppia ja elämää. Raamatusta luopunut, Jumalan sanasta ja elämästä pois rappeutunut kansankirkollisuus on muuttunut itsetarkoitukseksi. Se on piispoineen ja seremonioineen kuin aikoinaan oli Itävalta-Unkarin mailleen menevä keisarikunta, joka ylläpiti menneen loistonsa kulisseja katkeraan loppuun saakka, jonka ennen niin vaikutusvaltaiset ruhtinaat, herttuat, kreivit ja paronit olivat huonevan maaomaisuuden ja katoavan poliittisen vallan vuoksi huomaamattaan muuttumassa pelkästään koristeellisiksi, erikoislaatuiseksi operettihahmoiksi. Suomen kirkossa operettihahmot ja –rakenteet vimmatusti vastustavat sitä Jumalan sanan mukaista kristillistä kirkkoa oikeine tuntomerkkeineen, joka aikoinaan antoi niille aseman, arvovaltan ja ripauksen ulkonaista loistoakin.

Kansankirkkoon liitetyillä, toisistaan poikkeavilla perinteillä on Suomessa sitkeästi vastustettu raamatullista puhdistusta ja uudistusta. Eriskummallista nykytilanteessa on se, että kutistuneiden vanhojen kansanherätystenkin hyvin järjestäytyneet perilliset ovat

lähes yhtenäisenä äänikertana laulamassa epämääräisen kansankirkollisuuden riitasointujen kuorossa luterilaista oppia, käytäntöä ja uudistusta vastaan kansankirkollisuuden uustradition *cantus firmusta*⁷⁸ toistaen: ”Raamatussa ehkä, luterilaisessa tunnustuksessa ehkä näin on, mutta ei kansankirkossa.”⁷⁹

Aika on tullut seurata tunnustusta, seurata Jumalan sanaa ja siten itseensä Kristusta Vapahtajaamme pois kirkon Baabelin vankeudesta kristityn vapauteen.

---

⁷⁸ *Cantus firmus*: ’pysyvä laulu’, moniäänisen eli polyfonisen musiikin kantava sävelmä.

⁷⁹ Erityisen tiivis ja selväpäinen puheenvuoro aiheesta on Koskenniemi, H., *Kansankirkon tie ja Kristuksen kirkko. Jumalan kansan tie. Simo Kivirannan 60-vuotisjuhlakirja*. Toim. R. Arkkila, E. Koskenniemi, S. Suokunnas. Helsinki 1996, 37-44.

7. Sisään vai ulos?

Helsingin piispa Eero Huovinen osoitti elokuussa 2004 Luther-säätiön papeille ja kristityille hienovaraisesti mutta selvästi ovea kirkon ulkopuolelle. Kirkon jäsenyydestähän ei enää voi ketään erottaa, uskoi tai teki mitä tahansa.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko joutui 1920-luvulla tulikokeeseen, kun vasta itsenäistyneessä tasavallassa säädettiin uskonnonvapauslaki v. 1922.⁸⁰ Monien hämmästykseksi ja helpotukseksi kirkosta eroaminen oli varsin vaatimatonta. Kirkosta eroamisen ja uusien kirkkokuntien vapaan perustamisen tultua lopullisesti mahdolliseksi, syntyi myös pieniä luterilaisia tunnustuskirkkoja. Mitään joukkoliikettä ei syntynyt. Norjassa ja Ruotsissa kansanherätysten painostaminen ja suoranainen vainoaminen ajoivat joitakin merkittäviä ryhmiä luterilaisen kirkon ulkopuolelle. Suomessa näin ei ollut käynyt eikä nytkään käynyt.⁸¹ Tämä tosiasia on myös tuudittanut kirkon piirissä petolliseen turvallisuudentunteeseen: ”Tämä Titanic ei ikinä uppoa.” Kirkkolai-vahan ui, kuvilla puhuen, yhä pahemmassa vesilastissa. Kirkkoon kuuluvien määrä on pudonnut jo 80%:n puolelle ja se laskee ta-

---

⁸⁰ Seppo, J., Uskonnollinen yhteisö vai valtiokirkko? Uskonnolliset vähemmistöyhteisöt ja kirkosta eroaminen Suomessa 1923-1930. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 127. Helsinki 1983.

⁸¹ Arkkila, R., Kansankirkko vai tunnustuskirkko? Helsinki 1975.

saisesti. Naispappeus ei tuonutkaan uusia joukkoja kirkkoon, ei kääntänyt kehitystä parempaan, sellaiseen kuin nopeasti kasvavissa Afrikan ja Aasian kirkoissa. Näin kuitenkin 1980-luvun virkakeskustelussa totuuden vastaisesti hehkutellen povattiin.

Eroamista on käytetty voimakkaana vastalauseena kirkon maallistumista vastaan. Suomessa näkyvin sellainen oli dogmatiikan professori Osmo Tiililän ero pappisvirasta v. 1961 ja seuraavana vuonna kirkon jäsenyydestä. Hänelle eroaminen oli viimeinen keino kirkon kutsumiseksi parannukseen ja uudistukseen, ei kirkon jättäminen ylenkatseella. Tiililä ei halunnut saada aikaan mitään yleistä eroliikettä, eikä sellaista syntyntykään, vaikka hän oli tunnettu ja arvostettu eri puolilla kirkon kenttää.⁸²

Suomen Luther-säätiö on päinvastaisessa asemassa. Se haluaa jäädä kirkkoon, vaikka ulko-ovea väliin sille raotetaan, väliin työnnetään apposen auki. Olisi mielenkiintoista verrata, keille kaikille oman uskon ja elämän saarnaajille kirkossa ei ole osoitettu ovea, ei varoitettu, toruttu tai julkisesti ojennettu. Rajalinja kulkee siinä, toimiiko mukisematta kirkon pitopalvelussa. Muuten suuretkaan sanat eivät suuta halkaise. Se, mikä tekee Luther-säätiön toiminnasta kuohuttavan, on vaatimus ja johdonmukainen toiminta elää kirkon sisällä omilla ehdoilla sanoi hallintokirkko mitä tahansa. Tällaista pidetään vaarallisena ja moraalittomana: Luther-säätiö on vapaamatkustaja kirkon laivassa. Sen pastorit haluavat noukkia vain rusinat pullasta.

Iskulauseet ja hysteria sikseen! On radikaalilla tavalla mentävä luterilaisen kirkko-oikeuden juuriin. Kirkon pää on läsnäoleva Kristus, joka hallitsee ja johtaa kirkkooan pyhällä sanallaan ja ruokkii sitä pyhillä sakramenteillaan. Tämän sanan valta on erityisellä tavalla uskottu apostoliseen virkaan vihityille miehille. Tämän sanan opetuksen ääni on kirkon virallinen ääni. Jos sanan-

---

⁸² Osmo Tiililä ja uskon teologia. 100-vuotisjuhlasymposiumin alustukset ja puheenvuorot. Toim. T. Eskola. Iustitita 18. Suomen teologisen instituutin aikakauskirja. Helsinki 2004. Junkkaala, T., Osmo Tiililä - protestantti. Kauniainen 2004.

palvelijoiden enemmistö eksyy, erehtyy, kirkon ääni on niillä muutamilla sananpalvelijoilla, jotka uskovat, opettavat ja tunnustavat oikein Pyhän Raamatun mukaan.

Kuten nimikin osoittaa, apostolinen virka on sanan ja sakramenttien palveluvirka kaikkia kristittyjä varten, ei herrojen hierarkia painamassa seurakuntalaisten hartioita ja omiatuntoja kuin paavi kantotuolissaan. Seurakunnan kutsu on virkaan vihkimisen edellytys. Piispa tai joku muu laillisesti vihkivä pappismies toteuttaa vihkimystoimituksessa eli ordinaatiossa kirkon puolesta ja nimissä tämän kutsun antamalla vihittäväälle pappisviran. Kun sananpalvelija opettaa jotakin Raamatun mukaisesti, kristitty saa uskoa kuulevansa siinä itsensä kirkon pään Jeesuksen Kristuksen äänen: ”*Joka kuulee teitä, se kuulee minua*” (Luuk. 10:16). Seurakunta on puolestaan se kastettujen ja uskovien kristittyjen joukko, joiden elämää kirkossa läsnäoleva Kristus Vapahtajammme johtaa, hoitaa ja hallitsee saanallaan. Tätähän Martti Luther tarkoitti kuuluisassa lauseessaan Schmalkaldenin opinkohdissa.

Suomen evankelis-luterilaisen enemmistökirkon oikeus pohja on julki lausuttu Kirkkolain tunnustuspykälässä: Jumalan pyhä sana on kirkon ainoa ainoa ehdoton arvovalta, joka mittaa ja tuomitsee kaiken opin ja elämän kirkossa. Luterilaiset Tunnustuskirjat puolestaan ovat Pyhän Raamatun opin arvovaltainen ja luotettava esitys. Kuten aikaisemmin on todettu, tämä Kirkkolain pykälä on lakia ja oikeutta, se on oikeusnormi eikä vain hurskas toivomus. Suomen oikeusviranomaisilta tämä perusasia näyttää jääneen tajuamatta, jopa siihen mittaan, että arkkipiispa Jukka Paarma katsoi syksyllä 2004 asiakseen huolestua Raamatun ja kirkon opin vastaisista oikeustulkinnoista ja ennakkopäätöksistä, mikä on häneltä aika poikkeuksellista toimintaa. Tajuamatta asia jää kyllä kirkossakin. Miten toimitaan, kun kirkolliskokouksen ja tuomiokapitulien päätökset, tekemiset ja tekemättä jättämiset ovat ristiriidassa kirkon oikeuslähteen, Pyhän Raamatun kanssa? Kumpi silloin väistyy?

Kun kirkkolaitos rappeutuu tarpeeksi kauas pois omalta perustaltaan ja omasta elämästään, raja tulee jossakin vaiheessa vastaan. Kirkko varsinaisesti elää jumalanpalveluksissa, missä evankeliumi opetetaan ja saarnataan ja pyhät sakramentit toimitetaan evankeliumin mukaisesti.

Kun kirkko itse on haluton ja kykenemätön tarjoamaan oman oppinsa mukaista jumalanpalveluselämää, kun se päinvastoin määrätietoisesti toimii sellaista vastaan ja ryhtyy kiristämään oikeudella vihkiä pappeja, jokaisen kristityn vapaus, oikeus ja velvollisuus on ryhtyä toimenpiteisiin kirkon puhdistamiseksi ja uudistamiseksi. Tähän oikeuteen puhdistaa ja uudistaa kirkko (*'ius reformandi'*) kuuluu myös oikeus kutsua ja vihkiä pappeja (*'ius ordinandi'*), jos kirkon hallinto vastoin Raamattua on siihen haluton, kykenemätön tai molempia. Luterilainen uskonpuhdistus Saksassa ja monessa muussakin maassa joutui lähtemään tälle tielle 1500-luvulla. Luterilaisuuden historia Pohjois-Amerikassa 1600-luvulta lähtien kertoo samasta. Myös lähetystyössä on toimittu samoin.

Kuten aikaisemmin on todettu, ei valtiolla sen enempää kuin kansallakaan ole omistusoikeutta kirkkoon, joka on läsnäolevan Vapahtajamme Kristuksen pyhissään näkyvä omaisuus ja hengellinen valtakunta maan päällä. Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa Philipp Melanchthon muotoilee tämän asian kristallinkirkkaasti: *"Me näet myönnämme, että teeskentelijät ja jumalattomat tämän elämän ajan elävät seurakuntaan sekoittuneina ja ovat sen jäseniä sikäli, että heillä on ulkonainen yhteys kirkon merkkeihin: sanaan, tunnustukseen ja sakramentteihin, paitsi jos heidät on seurakunnan yhteydestä erotettu. ... Ne siis, joissa Kristus ei lainkaan vaikuta, eivät ole Kristuksen jäseniä. Myöntävähän vastustajatkkin, että jumalattomat ovat kirkon kuolleita jäseniä. ... Mutta jumalattomat eivät ole pyhä kirkko. Ja jatkossa seuraavat sanat 'pyhien yhteys' on nähtävästi lisätty ilmaisemaan, mitä kirkolla tarkoitetaan: se on nimittäin pyhien yhteisö, niiden, joita yhdistää osallisuus samaan evankeliumiin eli oppiin ja Pyhään Henkeen, joka uudistaa, pyhittää ja hallitsee heidän sydä-*

miään. Tämän opinkohdan esittämiseen oli pakottava tarve. Me näemme loputtomia vaaroja, jotka uhkaavat kirkkoa perikadolla. Kirkossa itsessään on ääretön määrä jumalattomia ihmisiä, jotka sortavat sitä. Näissä oloissa emme saa menettää toivoamme, vaan meidän on tiedettävä, että kirkko tulee kaikesta huolimatta säilymään. Samoin meidän on tiedettävä, että kirkko tulee jumalattomien suuresta lukumäärästä huolimatta yhtä kaikki pysymään voimassa ja että Kristus täyttää kirkolle antamansa lupaukset: antaa synnit anteeksi, kuulee rukoukset ja lahjoittaa Pyhän Hengen. ... Edelleen siinä sanotaan kirkkoa katoliseksi, jotemme käsittäisi sitä tiettyjen kansakuntien ulkonaiseksi laitokseksi, vaan pikemminkin siten, että se sulkee piiriinsä kaikkialle maailmaan hajaantuneet ihmiset, jotka ovat yhtä mieltä evankeliumista, joilla on sama Kristus, sama Pyhä Henki ja samat sakramentit, huolimatta siitä, ovatko heidän inhimilliset perinnäissääntönsä samanlaiset vai erilaiset” (Augsburgin tunnustuksen puolustus VII ja VIII, 3.5-6.8-11).

Siksi vain ne, joilla on oikean uskon tunnustus ja sen mukainen elämä, ovat kirkon varsinaisia, oikeita jäseniä. Heillä on kotipaikka- ja perimisoikeus kirkossa jumalallisen oikeuden (*'iure divino'*) mukaan. Miksi ihmeessä juuri heidän pitäisi lähteä pois kirkosta, jättää hengellinen kotikontunsa? He eivät ole kirkossa muuttaneet mitään siitä, minkä Kristus on asettanut. Eikö moraalinen lähtövelvollisuus ole, päinvastoin, niillä, jotka ihmishybriksissä ovat käyneet kaiken jumalallisen kimppuun kirkossa ja tehneet mielivaltaisia opin ja elämän muutoksia vastoin selkeätä Jumalan sanaa? Kaiken lisäksi he ovat ryhtyneet sortamaan niitä, jotka ovat kirkon oikeita jäseniä estämällä apostoliset jumalanpalvelukset ja kieltämällä pappisvihkimys niiltä, jotka ovat saaneet Raamatun mukaisen kutsun saarnavirkaan. Kun mikä tahansa kirkollinen instanssi osoittaa ulko-ovea Kristuksen lampaille, se on tyhjä ele, jolta puuttuu kaikki Jumalan sanan perustus, tuki ja voima. Sellainen on Kainin kirkon rettelöintiä ja vihanpitoa Aabelin kirkkoa vastaan.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on nähtävissä viime vuosikymmeninä kaksi ristiriitaista kehityskaarta. Asuinpaikkaan sidottu paikallisseurakunnan jäsenyys eli paroikiaaliperiaate on kiristynyt. Suomessa on vallalla sellainen kummallisuus, että luterilaisen kirkon jäsen ei voi valita seurakuntaansa. Paikallisseurakunnan määrittelee henkikirjoittaja asunto-osoitteen perusteella. Tällainen seurakunnan jäsenyyden viranomaismäärittely on yksi menneen valtiokirkollisuuden sitkeistä jäänteistä. Samaan aikaan työntekijöiden, erityisesti papiston asumisvelvollisuus seurakuntansa alueella on poistettu.⁸³ Seurakunnan paimen on teologisesti seurakuntansa jäsen. Teknisesti hän on kuitenkin nykyään Suomen kirkossa yhä useammin ulkopuolinen vierailija, joka asuu muualla ja on toisen seurakunnan jäsen valtiokirkollisen paroikiaalijärjestelmän vuoksi. Kirkon hallintoelimet ja johto pitävät kynsin, hampain kiinni kireästä paroikiaaliperiaatteesta, koska se on tarpeen uusvaltiokirkollisen rakenteen ylläpitämisessä.

Alussa mainittu dos. Juntusen kiistakirjoitus kysyy, periikö moderni, epäraamatullinen jumalankuva sittenkin kirkossa voiton klassisesta kristinuskosta. Kirkossa on välineosaajia, sosiologeja, psykoterapeutteja, piirtoheitinkalvojen esittäjiä, power point-esitelmöitsijöitä, jotka kuitenkin koko ajan puhuvat pääasian vierestä. Asiaosaajia, raamatullisen teologian syvällisiä tuntijoita ei ole, tai jos näitä asiaosaajia jossakin on, he ovat turvallisesti sivussa tai uinuvat korven kätköissä Antero Vipusen ja Mörrin Möykyn lailla. Opilla ei ole vaikutusta kirkon julkiseen olemukseen. Juntunen pitää hyvinkin todennäköisenä, että moderni jumalakuva perii kirkon julkisessa rakenteessa voiton. Ne, jotka siihen kristinuskosta vieraantuneina ovat kiintyneet, pettyvät ensimmäisinä:

”He eroavat kirkosta hiljalleen ja viidentoista vuoden kuluttua meillä on paljon nykyistä vähemmän hiippakuntiin valmistuneita lisärakennuksia Kirkon tutkimuskeskuksen tilastoitavaksi.”⁸⁴

---

⁸³ Kehityksen sysäsi ennakkotapauksellaan liikkeelle 1980-luvulla Helsingin tuomio-rovasti, joka ei halunnut luopua luottamustehtävistään Tampereen yhteistalousseurakunnissa.

⁸⁴ Juntunen 2002, 162-166.

Tähän ei oikea usko voi tyytyä. Se ei voi jäädä laskemaan minuutteja, jolloin uppoamaton 'Titanic' sukeltaa hyisen valtameren kuolettavaan syliin. Meillä on jälleen käsillämme Martti Lutherin toimintamalli, paradigma. Kirjansa 'Kristityn vapaudesta' omistuskirjeessä paavi Leo X:lle Luther kuvasi v. 1520 omaa kehitystään kirkolliset illuusiot murskanneen Rooman matkan jälkeen:

”Jää hyvästi, rakas Rooma, löyhkätköön, mikä löyhkää, ja saastukoon, mikä on saastainen (Ilm. 22:11)! Lähdin tutkimaan rauhassa ja hiljaisuudessa Pyhää Raamattua ollakseni hyödyksi niille, joiden keskellä asuin.”

Mutta toisin kävi. Kun työ kantoi hedelmää, paha henki iski siihen silmänsä, ja taistelu alkoi.”⁸⁵

Kirkon apostolista uskoa seuraavat eivät muuta halua kuin rauhassa, kirkon Herran, Vapahtajamme Kristuksen asetuksen mukaan viettää pyhää messua, tutkia Pyhää Raamattua, todistaa ja palvella Kristuksen rakkaudella. Miksi he eivät sitä saisi tehdä kirkossa, jonka perinnölle, Vapahtajamme uudelle testamentille, he ovat pysyneet uskollisina? Sähly-, jumppa-, kansalaisopisto, kuvataide- ja muut harrastuspiirit ovat tervetulleet. Tervetulleita ovat joihinkin paikkoihin muiden uskontojen kannattajat ja jopa homoseksualismia edistävät ryhmät. Tervetulleita sen sijaan eivät ole, paremminkin tervehdettävä, ne, joilla Uuden Testamentin Ilmestyskirjan mukaisesti on 'Jumalan sana ja Jeesuksen Kristuksen todistus.'

Jos apostolisten jumalanpalveluksien pitäminen tavanomaisessa paroikiaaliseurakuntien järjestelmässä käy mahdottomaksi, on perustettava vapaita jumalanpalvelusyhteisöjä huolehtimaan kristittyjen perustarpeista. Tämä on tulevaisuuden tie. Saman kirkon sisällä tulee olemaan perinteisiä paroikiaaliseurakuntia ja jäsenyytensä valinneiden luterilaisten kristittyjen koinonia-yhteisöjä. Jos kirkko

---

⁸⁵ Kiviranta, S., Martti Luther ja kirkkoreformi. Luther, M., Kristityn vapaudesta. Saksankielisestä laitoksesta suom. T. Mannermaa. Helsinki 1981, 12.

kieltää pappisvihkimyksen, näiden yhteisöjen on itse vihityttävä tai vihittävä pappinsa. Heidän virkatoimituksensa on jumalallisen oikeuden mukaan täysin päteviä. Asiaa ei muuta toiseksi se, että kirkon hallintorakenne yrittäisi tämän kieltää sekä sanoin että teoin. Vikströmin-Voipion-Träskmanin kirkkolain ja kirkon järjestysmuodon uudistus on saanut aikaan sen, ettei jumalanpalvelusyhteisöjä eikä niiden pastoreita saada ulos kirkosta, vaikka näiden pappismiesten nimi ei komeilisikaan kirkon virallisissa luetteloissa ja kalentereissa.⁸⁶ Lapset voidaan kastaa, konfirmoida ja avioliitot siunata, kuolleet voidaan kristillisesti haudata, vaikka kirkon hallintorakenne sellaisesta kuinka hampaitaan kiristelisi.

Kirkko saa syyttää pelkästään itseään, jos tilanne edelleen paheenee. Ei koskaan pidä ottaa lyömäaseeksi sellaista, tässä tapauksessa pappisvihkimystä ja jumalanpalvelusta, minkä Kristus on asettanut, mikä on kristityille välttämätön ja minkä ylläpitäminen Raamatun ja luterilaisen tunnustuksen mukaan on kristittyjen vapaa oikeus. Sellaisen lyömäaseen heiluttamisessa saattaa ensimmäisenä osuakin itseensä kirkon Herraan, Vapahtajaamme Kristukseen, joka on lupauksensa mukaan omiensa tykönä ja omissaan joka päivä maailman loppuun asti.

---

⁸⁶ Kirkosta erottamisen sijasta meille tullaan tarjoamaan toista mallia, niin kuin Heikki Koskeniemi on tarkasti nähnyt. ”Mikä on oleva ’vanhauskoisten’ tulevaisuus, meidän, jotka uskomme niin kuin kirkko vain vähän aikaa sitten ainakin muodollisesti uskoi? Me saamme yhtä kaikki, niin sanotaan, kulkea uskon ja tunnustuksen tietä kenenkään estämättä. Me joudumme tosin ahtaalle, mutta emme anna periksi. ’Me lähdemme kirkosta, vasta kun meidät sieltä ajetaan.’ Erehdys. Emme saa pettää itseämme: Meitä ei koskaan ajeta pois kansankirkosta. Katto ja seinät antavat kyllä sijaa. Pahempaa on odotettavissa: Meidät halutaan sopeuttaa, jollei ensimmäisessä polvessa, niin seuraavassa. Kuitenkin olen vakuuttunut siitä, että näin ei tule tapahtumaan. Jokin ratkaisu on jo kauan ollut tiedossa ylhäällä. Meidän asiamme on nyt tehdä työtä, rukoilla ja toivoa.” Koskeniemi, H., Kansankirkon tie ja Kristuksen kirkko. Jumalan kansan tie. Simo Kivirannan 60-vuotisjuhlakirja. Toim. R. Arkkila, E. Koskeniemi, S. Suokunnas. Helsinki 1996, 43-44.

8. Lopuksi

Mitä tuli sanottua? On paikallaan liittää loppuun kertaukseksi tiivistelmä kaikesta edelläsanotusta. Tämä 'epitome' sisältää sen ilman historian, teologian ja oikeuden yksityiskohtia sekä alaviitteitä. Tiivistelmä on ilmestynyt Paavalin Synodin tiedotuslehdessä 'Sisarenpojassa' marraskuussa 2004. Se ei ole minkään tahon virallinen kannanotto. Jos luet huolella edellä kirjoitetun, ymmärtänet loppusanat ja päinvastoin.

Totuus, rakkaus ja kirkollinen yhteys

1. Viime kuukausien aikana Suomen Luther-säätiö on ollut piispojen ja tuomiokapitulien tutkittavana. Ehtoollisyhteyttä koskeva asia on saanut tiedotusvälineissä poikkeuksellisen laajaa julkisuutta, mitä tervehdimme tyydytyksellä. Keskusteluhan on koskenut piispojen ja kirkolliskokouksen vallan sekä kirkollisen yhteyden ydin-kysymyksiä.

2. Kuten aina vastaavassa tilanteessa, keskustelussa on käytetty sekä asiallisia että asiattomia puheenvuoroja. Jälkimmäiseen käsiteluoikkaan on luettava raamatullisen uskon ja luterilaisen opin täydellisesti ohittava muodollinen hallintojuristeria asiaankuuluvine, jo paavin kuuriasta tuttuine uhkailuineen, jolla juristerialla ja uhkailulla ei kirkossa kuitenkaan ole minkäänlaista pätevyyttä

kirkon jumalallisen oikeuden – *iure divino* – mukaan.

3. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous muutti vastoin Raamatun, luterilaisen opin ja kristikunnan enemmistön kantaa oppia paimenvirasta v. 1986. Toisin kuin tänään näkee ja kuulee väitettävän, tämä muutos ei perustunut pätevään teologiaan eikä sen mukaiseen riittävään opilliseen yksimielisyyteen. Vastoin arkkipiispan antamaa juhlallista lupausta vuosien 1980 ja 1982 virallisten keskustelujen avoimiksi jääneiden kysymysten käsittelemiseksi ennen lopullista virkaratkaisua, suuriin opillisiin kysymyksiin ei enää palattu vaan muutos kirkon virkaan ajettiin kirkolliskokouksessa poliittisesta junttatoiminnasta tutuilla menetelmillä. Helsingin teologisen tiedekunnan systemaattikkojen naispappeuden tueksi 1980-luvulla esittämä ratkaisu uskon ja rakkauksen koreista, johon piispa Eero Huovinen on kirjoituksessaan Luther-säätiötä vastaan viitannut, on luterilaisessa teologiassa mitä kiistanalaisin ja raamattuteologisesti kestävätköön. Niin ei opettanut oppi-isämme, Pyhän Raamatun tohtori Martti Luther.

4. Varsinainen pääkysymys, joka kaikkien tulee rehellisesti kohdata on se, saako Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa enää virallisesti uskoa, opettaa, tunnustaa sekä käytännössä myös toimia Pyhän Raamatun ja luterilaisen tunnustuksen mukaan. Tämä kysymys punnitaan nyt aivan uudella vakavuudella niissä kurinpitotoimissa, jotka ovat vireillä Turun ja Oulun tuomiokapituleissa.

5. Kaukonäköisimmät edustajat v:n 1986 kirkolliskokouksessa hyväksyivät ponnin, jolla luvattiin kirkon perinteellisellä ja kristikunnan enemmistön kannalla oleville täysi uskomisen, elämisen ja toiminnan vapaus kirkossa ja sen viroissa. Tiedämme, että yhteiskunnassa tällaiset ponnit ovat säädettyjen lakien ja tehtyjen päätösten ensimmäinen tulkintalähde. Kirkko on kuitenkin eri tavoin koettanut kiemurrella irti tästä sitovasta velvoituksestaan. Luvattua, yhteyttä ylläpitävän perinteisen kannan kunnioittamisen sijasta on yhä kasvavassa määrin jouduttu kuulemaan murinaa ja karjumista, josta Jeesuksen opetuksen mukaan tunnetaan kristittyjen lammas-tenvaatteisiin kätkeytyneet väärin profettojen raatelevat sudet.

6. Torjumme päättäväisesti kaikki ajatukset kirkosta eroamisesta ja uuden kirkon perustamisesta. Luther-säätiö ei ole muuttanut mitään kirkkomme pyhästä uskonperinnöstä, päinvastoin. Lähtökööt kirkosta ne, jotka ovat siihen tuoneet tai ovat tuomassa Jumalan sanan ja luterilaisen tunnustuksen vastaisia uutuuksia, joilla ei ole tukenaan Jumalan siunauksen eikä hänen iankaikkisen autuutensa raamatullisia lupaksia. Kaikkein mieluummin kuitenkin pyydämme Raamatua ja luterilaista oppia vastustavia nöyrytmään parannukseen ja sen mukanaan tuoman kristilliseen veljerrakkauteen.

7. Seurakuntalaisen oikeuksiin kuuluu jumalallisen oikeuden mukaan mahdollisuus kuulla omassa seurakunnassaan Raamatun mukaista julistusta ja opetusta sekä tilaisuus viettää apostolista jumalanpalvelusta. Kehoitamme piispoja pyhän virkansa velvoituksella osoittautumaan oikeiksi Herran paimeniksi puolustamalla seurakuntalaisia ja antamalla heille pappisvihkimyksessä pappeja apostolisen järjestyksen mukaisesti. Kirkon yhteyttä koskevat ratkaisut ovat nyt heidän vallassaan, eivät Suomen Luther-säätiön. Muistutamme tässä yhteydessä kaikkia kirkon jäseniä Tunnustuskirjojemme Schmalkaldenin opinkohdista, jotka opettavat seurakuntalaisten ja seurakuntien täyttää oikeutta kirkon uudistamiseen - *ius reformandi* - ja tarpeen vaatiessa myös pappisvihkimyksiin - *ius ordinandi* - jos historiallinen piispan virka on tavalla tai toisella sellaisen esteenä. Kuten Schmalkaldenin opinkohdat toteavat piispoista: ”... *heidän tähtensä ei kirkkoa saa jättää ilman palvelijoita.*”

9. Niille kirkkomme konservatiiveille, jotka ovat leimanneet virkakäsymyksen toisarvoiseksi evankeliumin rinnalla ja tältä pohjalta ovat äänekkäästi ryhtyneet moittimaan Suomen Luther-säätiötä ja sen pappeja, muistutamme samoista Schmalkaldenin opinkohdista. Niiden mukaan evankeliumi ilmenee kirkossa saarnattuna sanana, kasteena, pyhän alttarin sakramenttina, avainten valtana sekä veljien keskinäisenä keskusteluna ja rohkaisuna. Jumalan sanan saarna kirkossa, kaste, pyhän alttarin sakramentti

ja avainten valta kuuluvat kirkon viran toimivaltaan. Siksi sellaiset ajatukset ovat täysin pohjaa vailla, että voisimme muka erottaa apostolisen viran evankeliumista ja pitäytyä johonkin tyypistettyyn, virattomaan evankeliumin muotoon. Sellainen on hurmahenkien oppia.

10. Muistutamme lopuksi, että varhainen kirkko tunsikin vain sellaisen ehtoollisen, jota vietettiin samaa uskon oppia tunnustavien kesken. Siksi, vainoamisen ja kirkosta pois ajamisen sijasta, piispojen tulisi avata ovet vakavalle, syvälliselle Pyhää Raamattua ja luterilaista tunnustusta koskevalle opilliselle keskustelulle sisäisen ehtoollisyhteyden punnitsemiseksi ilman uhkauksien nyrkin puimista ja vanhan vainoojan hammasten kiristelyä. Pyydämme heitä myös täysiyäänisesti opettamaan oikein tiedotusvälineitä ja myös niitä paimenvirkaan päästettyjä, jotka ovat esteettömästi saaneet huijata kalliisti lunastettuja sieluja katteettomilla taivaaseen pääsemisen lupauksilla.

Aivan lopuksi:

Tämän kirjasen nimi ja pääasia on Herramme Kristuksen seuraaminen. Eikö Raamatun ja luterilaisen tunnustuksen totuuden uskomisen ja noudattaminen ole ihan hullua, suorastaan pätkähullua nykyajassa? Entäpä, jos se olisikin autuasta hulluutta, Jatkosodan alussa kaatuneen pastorin, kansanedustajan ja hengellisen runoilijan Wäinö Havaksen sanoin. Siivittäkööt ne omaa vaatimatonta osuuttamme juhliittaessa Suomen kirkon 850:ä vuotta, joiden vuosisatojen aikana tälle maalle ja kansalle on annettu monta autuasta hullua toisille ja meille itsellemme valoksi ja elämäksi

Autuaat hullut

*Hullu Mooses!
Turhan tuskan alle
lähdit tielle ahtahalle.
Hovin suojissa mahtavan
olisit kuunnellut käskyjä Jumalan
taitavasti, malttavasti.*

*Hullu Aamos!
Miksi nousit vaivaan
sanansaattajaksi taivaan?
Luona laumasi lauhkean
olisit työntänyt rintasi riehunnan,
nöyränä ja kylläisenä.*

*Hullu Luther!
Miksi rauhasi heitit,
kirjon portin väittein peitit?
Olisit kaavussa oppineen
uuden uskosi kantanut hiljalleen,
harkitusti, hillitysti.*

*Hullut, hullut!
Tie on liian kaita,
päivän kulku riemunsaita.
Mutta keskellä tuskien
rauha hohtaa pohjasta katsehen.
Te kaikki olette autuaita.*